

**НАУКОВИЙ ПРОЄКТ: «ГОЛОДОМОРИ І ГОЛОДИ у ХХст. в
УКРАЇНІ: УКРАЇНА ПАМ'ЯТАЄ! СВІТ ВИЗНАЄ!»**

Науковий керівник: проф. д-р Д. Блохин (Мюнхен)

ДЕЯКІ МАТЕРІАЛИ ЗАХОДІВ, ПРОВЕДЕНИХ «НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИМ НАУКОВИМ ОБ'ЄДНАННЯМ ІМЕНІ Ю. БОЙКА-БЛОХИНА» е. V., ДО ВІДЗНАЧЕННЯ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 рр. І ГОЛОДІВ 1921-1922 рр. та 1946-1947 рр. в УКРАЇНІ.

1. МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ НУНО В МІОНХЕНІ, 16-18.11.2008:

**„ УКРАЇНА ПАМ'ЯТАЄ! СВІТ ВИЗНАЄ! УКРАЇНЦІ В НІМЕЧЧИНІ
ВШАНОВУЮТЬ СВІТЛУ ПАМ'ЯТЬ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ-
ГЕНОЦИДУ!»**

**Вийшов Науковий Збірник доповідей на Міжнародній науковій
конференції:**

«Голодомор 1932-1933 рр. – в Україні. – Мюнхен–Полтава, 2009. – 287 с.

**Доповідачі із різних країн: Мюнхен, Німеччина, США, Татарстан
(Росія), Угорщина, Австралія, Україна, Чехії**

**Міжнародна наукова конференція: Голодомор 1932-1933 рр. в Україні як
геноцид українського народу. Розсекречена пам'ять(16-18-2008).**

Немає міста в Німеччині, де живуть українці, щоб не сколихнула пам'ять тих, які пережили страшний геноцид, і тих які втратили своїх рідних, знайомих в роки трьох штучних Голодів і Голодомору, які були чітко сплановані з метою послідовного знищення українського народу комуністичним режимом.

Українці в Радянському Союзі були другою за численністю національною спільнотою, яка мала величезний культурно-історичний спадок, свою мову, власні традиції державотворення, досвід національно-визвольної боротьби, а тому становили велику і небезпечну загрозу для Радянської Імперії та її загарбницької деспотичної політики. Боротьби українського народу за незалежність не можна було здолати в самій

свідомості народу, а тому радянські злочинці вирішили голодом розкласти психіку українського народу, винищити еліту нації, обезкровити націю і страхом і голодом заставити мовчати тих, які без фізичної і психічної сили мусили коритися.

Голодомор був засобом геноциду проти українського народу, і ця практика, передана Російською імперією, але в страшніших діях тоталітарного режиму, і через це повинна бути засуджена усім світом і признана, як геноцид.

Голодомор 1932-1933 рр. в Україні, як явище геноциду українського народу, підпадає під означення пункту 3 статті 2 Конвенції ООН від 9.12.1948 року про попередження злочину геноциду і покарання за нього. Уряд України вітає ініціативу українських організацій Баварії щодо звернення до Бундестагу ФРН про визнання Голодомору 1932-1933 рр. в Україні *геноцидом* українського народу.

Наш обов'язок об'єднати зусилля, зробити все можливе і документально на базі архівних матеріалів доказати правду і відновити пам'ять про одну із найстрашніших трагічних сторінок нашої багатостраждальної історії. І це роблять наші українські вчені на протязі десятків років, особливо зараз, коли архіви доступні для дослідження.

З метою засвідчення правди про штучні голодомори в Україні перед німцями, які, на жаль, ще не визнали голодомор 1932-1933 рр. геноцидом, проведено ряд заходів, на які запрошується видатні керівники німецького уряду, німецькі вчені, громадські діячі і звичайні особи, які переконуються у правді про штучні голодомори в Україні та їх політичні причини.

2008 рік для України – великий траур, який не можна забути і не можна простити....

75 років тому розпочався страшний голод на Україні, що зараз люди доброї волі майже всього світу признають його найстрашнішим геноцидом українського народу. На найкращих у світі землях на Україні, яка була житницею для інших країн, було штучно створено на Україні в 1932-1933

роках радянським урядом, на чолі з Сталіном, геноцид українському народові, який забрав життя до 10 мільйонів осіб, в тому числі – три мільйони невинних дітей, а скільки дітей, які загинули в лоні матерів, не народившись? І цей голод був не першим і не останнім: перший голод був створений в 1921-1922 роках, який забрав життя до двох мільйонів осіб, а третій – 1946-947 роках в Західній Україні, де загинуло біля 1,8 мільйонів людей. Про перший і третій голодомори чомусь не згадують, але вони були і то створені радянським урядом штучно.

Великий Голодомор 1932-1933 років в Україні виник не випадково. Український народ, який споконвіків боровся за свою незалежність наводив страх на Кремль, який поставив собі за мету покінчити з українським питанням – знищити народ, залякати його голодом. Фактично ці страшні жорстокі наміри проти українців проводились на протязі всього періоду після часів приєднання України „під високу руку Москви” : знищення Церков, примусова колективізація, голодомори, масові репресії, „психушки”, депортація, русифікація і т.д.

Скільки натерпівся український народ від загарбників в усі віки! Багатостраждальна українська земля... Скільки лиха випало на її долю. Але найстрашнішою сторінкою нашої історії був Голодомор 1932-1933 років.

Ось про це говорилося на Міжнародній науковій конференції, проведеній „Німецько-українським науковим Об’єднанням“ в Мюнхені під патронатом Його Преосвященства Владика Петра Крика, яка відбулася 16-17.11.2008 року в Парохіяльній Домівці УГКЦ. На Конференцію прибуло багато науковців, але найбільша делегація приїхала з України – 12 науковців, професорів і докторів з різних міст, а також з Австрії, Польщі, Чехії, Німеччини і ін.

Конференція розпочалась Архиерейською Святою Літургією за жертви голодоморів на Україні, створених радянською владою. Після обіду, в жалобно прибраному залі, де були запалені свічки, розпочалась Конференція. Президент Наукового Об’єднання проф. д-р. Дарина Блохин привітала

учасників, гостей конференції і оголосила „хвилину мовчання”. Всі встали, віддаючи шану і скорботу жертвам голодомору. Після цього було надано слово для привітання учасникам конференції: Вікарію УГКЦ о. В.Війтовичу, консулу України Є. Сярих, проф. Горсту Убельякеру і ін.

А далі учасники конференції приступили до викладу своїх доповідей. Програма конференції (двохденна) була велика: прочитано більше 20 цікавих доповідей; презентації книг проф. Г. Капустян „Пам’ять 33-го кличе молодих“ (Кременчук, 2008), проф. С.Кульчицького „Невідома Україна. Голодомор 1932-1933 рр. як геноцид” (Київ, 2007), „Розсекречена пам’ять. Голодомор 1932-1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД (Міжнародний благодійний фонд „Україна 3000”, Київ, 2008), „Жовтий князь”. В. Барка (перевидання УВАН, Нью Йорк, 2008). Передмова проф. А. Гумецької); праці студентів України – науково-пошукові проекти: „Пам’ять 33-го” „Український голодомор: факти наслідки, дослідження” (керівник-викладач Швець Василь, Ніжин).

Полтавські учасники Конференції були численними і активними.

Цікава була художня виставка дитячих робіт „Голодомор 1932–1933 рр. очима дітей”, керівник виставки художник Микола Грибан (Полтава), який представив і свої картини. Його виступ на презентації був дуже цікавий, як і сама велика виставка.

Голова „Жіночої громади” Полтави п. Валентина Шемчук представила велику виставку дитячих художніх робіт (50) , присвячених темі Голодомору, а також виступила з доповіддю „Вшанування пам’яті жертв Голодомору 1932–1933рр. на Полтавщині”. Вона подарувала нам 20 копій дитячих художніх малюнків.

З цікавими доповідями виступили полтавчани: д-р. доц. Полтавського державного педагогічного Університету ім. В. Г. Короленка Людмила Бабенко – „Посилення ролі спец. служб у боротьбі з релігією у період колективізації українського села (1920–1930рр.)” і д-р. Лариса Шаповал – „Чорна хмара голодомору 1932-1933 рр. на Полтавщині

(демографічний аспект)”; директор Полтавського краєзнавчого музею п. Катерина Фесик – „Увічнення пам’яті жертв голодомору 1932-1933 рр.” ; голова товариства „Україна – Світ” п. Віра Кошова – „Перед брамою смерті” (презентація доповіді), голова німецького товариства „Widergeburt” Frau L. Ritter – „ Свідчення німецької діаспори в Полтавській області про голодомор 1932–1933 рр.” (презентація доповіді).

Не буду зупинятися на виступах інших учасників, але скажу коротко: виступи були цікаві, дійсно наукові, на базі досліджень архівних матеріалів про Голодомор. Учасники конференції виступали українською, польською, німецькою і англійською, але для німецьких учасників були підготовлені тези доповідей німецькою мовою.

Учасник зйомок кінофільму „Жнива розпачу” В. Богдасhevський розказав, як проходили зйомки кінофільму і про його учасників .

В кінці конференції проводились дискусії і була зачитана Резолюція Міжнародної конференції з питань Голодомору.

Учасники конференції обговорили запропонований проект „Звернення” (Д. Блохин) до німецького уряду про прийняття рішення: Признати Голодомор 1932-1933 рр. в Україні як геноцид українського народу.

Для учасників була підготовлена культурна програма, вони мали можливість ознайомитися з чудовим історичним містом Мюнхен і його багатими музеями та побувати в українських родинах.

На підсумковому Пленарному засіданні відбулися дискусії, зауваження і побажання. В кінці засідання виступила проф. Д.Блохина, вона подякувала всім учасникам Міжнародної конференції за плідну працю і всім, хто приготував смачний борщ і вареники, а також різні перекуси, каву на протязі двох днів роботи конференції.

Президент „Німецько-українського Д. Блохин

Resolution der Wissenschaftlichen Tagung / München 16.-18. 11.2008

Die internationale Tagung „Die Hungersnot der Jahre 1932/33 in der Ukraine als Genozid am ukrainischen Volk - enthüllte Erinnerung“ wurde von der „Deutsch-ukrainischen wissenschaftlichen Gesellschaft“ organisiert. An der Arbeit dieses internationalen Forums haben anerkannte Erforscher der Hungersnot aus Deutschland, der Ukraine und anderer Länder der Welt, Diplomaten, Vertreter der Kirche, gesellschaftlicher Organisationen und der Massenmedien teilgenommen.

In der Diskussion der problematischen Fragen zur Hungersnot der Jahre 1932/33 in der Ukraine gelangten die Teilnehmer zu folgenden Ergebnissen. Die Erforschung der Hungersnot der Jahre muss im Kontext der gesellschaftlich-politischen, sozial-ökonomischen und kulturellen Prozesse durchgeführt werden, die in der ukrainischen sozialistischen Sowjetrepublik Ende der 20er, Anfang der 30er Jahre des 20. Jahrhunderts vor sich gingen, um die wahren Ursachen der Hungersnot aufzuklären. Die Tagungsteilnehmer hoben hervor, dass vom Hunger der Jahre 1932/33 die Bevölkerung einiger Regionen der Sowjetunion betroffen war: das Wolgagebiet, Kasachstan und das Kubangebiet. Aber der Hunger in den erwähnten Gebieten unterschied sich in der Ukraine und im Kuban im Ausmaß einer demographischen und sozio-humanitären Katastrophe, in der Intention ihrer Organisatoren war sie auf die Vernichtung der ukrainischen Nation ausgerichtet. Der künstliche Charakter der Hungersnot, des Großen Hungers (1932/33) dem Millionen zum Opfer fielen, wurde überzeugend bewiesen. Diese Tagung bezeugte, dass die Hungersnot die Erscheinungsform eines kombinierten grausamen Terrors war, den das stalinistische Regime ständig gegen das ukrainische Volk benutzte, um die kommunistische Utopie zu verwirklichen, die sich hinter der sozialen und nationalen Diskriminierung verbarg. Die Hauptidee der Politik des totalitären Regimes war die Verschmelzung der Nationen und Nationalitäten der UdSSR zu einem einzigen „Sowjetvolk“ durch ein vereinheitlichtes Bewusstsein und die kommunistische Ideologie.

Es besteht ausreichend Grund anzunehmen, dass der hausgemachte Hunger der Jahre 1932/33 in der Ukraine als Technologie der vorsätzlichen physischen Vernichtung ganzer sozialer Schichten der Bauern zum Ziele hatte, die ukrainische

Nation auf dem Weg in die Unabhängigkeit und staatlichen Souveränität aufzuhalten. Die ukrainische Nation war zahlenmäßig an zweiter Stelle in der UdSSR, sie hatte ein großes kulturhistorisches Erbe, eigene Traditionen einer Staatenbildung, die Erfahrung im nationalen Befreiungskampf und wurde so zur Bedrohung für das stalinistische Regime.

Während der Hungersnot wurde eine physische und eine Informationsblockade durchgeführt, wurden große Gebiete der Ukraine und des Kuban, wo eine dichte ukrainische Bevölkerung lebte einer Isolation unterworfen. Der Masse der Ukrainer wurde das Recht auf einen Pass entzogen. Es wurde verboten, vom ständigen Wohnsitz in andere Teile der UdSSR auszureisen, wer dagegen verstieß, wurde verhaftet und deportiert.

Zuerst die Beschlagnahme des Brotgetreides und dann der gesamten Verpflegung, das Verbot des Umzugs und die Blockade der ukrainischen Dörfer machten eine Hilfeleistung unmöglich. Die Informationssperre behinderte die vom Kreml nicht sanktionierten Aktionen der örtlichen Verwaltung, die darauf ausgerichtet waren, den Hungernoten Hilfe zu leisten. Schlimmer noch, die stalinistische Obrigkeit leugnete die Tatsache des massenhaften Hungers, indem sie eine internationale Hilfe an Nahrungsmitteln ablehnte. Die Hungersnot hat eine demographische Katastrophe hervorgerufen, deren Spuren in der Ukraine noch heute erkennbar sind.

Die präventive Liquidation der künstlerischen, religiösen und technischen Elite in der Ukraine zu Beginn der 1930er Jahre, die der Hungersnot voranging und sie später begleitete, die Erschießungen, die Blockade von Ortschaften, das sogenannte Regime von „schwarzen Listen“, das Verbot, die Grenzen der Ukraine zu verlassen, wurden zur Ursache einer Massensterblichkeit. Diese Aktion war ausgerichtet auf eine vorsätzliche Vernichtung der Lebensgrundlagen der ukrainischen Nation. Dazu muss man betonen, dass zu Beginn der 1930er Jahre die totale Ruinierung der traditionellen ukrainischen Kultur, in der Landwirtschaft verwurzelt, durchgeführt wurde.

Die Hungersnot der Jahre 1932/33 entspricht völlig dem Begriff Genozid wie er in der Konvention der UNO vom 9. Dezember 1948 zur Warnung vor dem Verbrechen und zu dessen Ahndung definiert wurde, vor allem Artikel 2 (c) eigens formuliert für solche Gruppen, der Lebensbedingungen auf deren völlige oder teilweise Vernichtung ausgerichtet sind.

Die Anerkennung der Hungersnot als Völkermord soll Ausdruck internationaler Solidarität jener werden, welche die humanistischen Werte teilen, um ähnliche Tragödien in Zukunft zu verhindern.

Die Teilnehmer der Tagung halten dafür, dass sich die internationale Gemeinschaft nicht mit Versuchen einiger Staaten einverstanden erklären kann, die Wahrheit über die Hungersnot zum Nutzen einer bestimmten ideologischen Doktrin, aus geopolitischer oder ökonomischer Konjunktur zu vertuschen.

Ein derartiges Vertuschen ist nichts anderes als die zynische Missachtung von Millionen unschuldiger Opfer, historische Rechtfertigung politischer und sozialer Projekte, ausgearbeitet auf der Grundlage sozialer und nationaler Aussonderung.

Der AUFRUF

Am fünften Jahrestag der Hungersnot wenden wir uns an...

den Präsidenten der Ukraine mit dem Aufruf, zielgerichtet die Ehrung des Gedächtnisses aller Opfer des Völkermordes, der Verbreitung der Wahrheit über die Tragödie in der Weltöffentlichkeit zu verbreiten.

das Parlament der Ukraine in absehbarer Zeit die Leugnung der Hungersnot in der Ukraine gesetzlich zur Verantwortung zu ziehen.

die zentralen und örtlichen Organe der Exekutive den Schutz der Ukrainer, die die Hungersnot überlebt haben, zu sichern.

die Parlamente, die Regierungen in der Welt, an die internationalen Organisationen, die Hungersnot 1932/33 als Genozid am ukrainischen Volk anzuerkennen.

an alle Bürger der Welt, die sich zu allgemeinemenschlichen Werten bekennen, dieses schrecklichen Verbrechens zu gedenken und keinerlei Art des Totalitarismus zuzulassen

den Oberstaatsanwalt der Ukraine, eine Untersuchungskommission einzurichten.

Präsidentin DUWG Prof. Dr. Dariana Blochyn

Vizepräsident Dr. Hans -Joachim Hertel

Alle Teilnehmer and Anwesende.

Деякі доповіді:

**„СВІТ ВИЗНАЄ! УКРАЇНА ПАМ'ЯТАЄ! УКРАЇНЦІ В НІМЕЧЧИНІ
ВШАНОВУЮТЬ СВІТЛУ ПАМ'ЯТЬ ЖЕРТВ ГЕНОЦИДУ!“
(До 75-ліття Голодомору 19312-1933 рр. в Україні)**

**Міжнародна наукова конференція: «Голодомор 1932-1933рр. в
Україні - геноцид українського народу. Розсекречена пам'ять
(16-18.11.2008)»**

Prof. Dr. Dariana Blochyn, München

1.Politischer Hintergrund des Holodomor 1932-1933 in der Ukraine

Der Holodomor in der Ukraine 1932-1933. ist einer der am wenigsten bekannten Genozide des 20. Jahrhunderts.

Dieses Jahr jährt sich der Beginn des Holodomor zum 75. mal. Der 24. November 2007 war der offizielle Holodomor Gedenktag.

Entscheidung des Europäischen Parlaments von 23. Oktober 2008 zur Erinnerung an den Holodomor, die wissentlich herbeigeführte Hungersnot, von 1932 / 1933 in der Ukraine.

Holodomor, früher teilweise auch „Hungerholocaust“ genannt, ist der Name einer großen Hungersnot. Über die Opferzahlen des Holodomor gibt es unterschiedliche Schätzungen: In der Regel wird von etwa 7 bis 10 Millionen Toten allein in der Ukraine ausgegangen. Darunter waren mehr als drei Millionen Kinder.

Die Ukraine setzt sich international dafür ein, dass der Holodomor weltweit als Genozid anerkannt wird. Auf Internationaler Ebene haben schon viele Staaten den

Holodomor als schreckliches Verbrechen am ukrainisches Volk und gegen die Menschlichkeit anerkannt: Argentinien, Australien, Aserbeidschan, Belgien, Brasilien, Ecuador, Estland, die Europäische Union, Georgien, Italien, Kanada, Lettland, Litauen, Moldawien, Paraguay, Peru, Polen, Ungarn, Spanien, die USA und der Vatikan haben den Holodomor offiziell als Völkermord (Genozid) anerkannt. Die Schweiz leider noch nicht. Russland als Nachfolgestaat der Sowjetunion, der indirekt die Verantwortung dafür trägt, lehnt die Bezeichnung „Genozid“ für den Holodomor ab. Aber Holodomor war keine Naturkatastrophe wie von ihnen behauptet wird.

In einigen russischen politischen Kreisen gibt es die Theorie, dass der Holodomor von „bestimmten politischen Kreisen“ in der Ukraine für ihre Zwecke missbraucht wurde.

Dreimal hat die sowjetischer Regierung absichtlich Holodomor in der Ukraine ausgelöst: 1921. bis 1922, 1932. bis 1933. und 1946. bis 1947. Ziel dieser Holodomore war die Ukrainer zu eliminieren und damit die ukrainische nationalistische Frage zu lösen und zu ihrem Vorteil zu Nutzen.

Am schlimmsten war Holodomor in der Ukraine von 1932 bis 1933.

1932 erhielt Stalins Schwager Stanislaw Redens, der seit Juli 1931 Leiter der ukrainischen GPU war, zusammen mit dem dortigen Ersten Sekretär der Kommunistischen Partei der Ukraine, Stanislaw Kossior, die Aufgabe, als Bestandteil der Kollektivierung einen Plan zu entwickeln, um die „Kulaken und die petljurischen „Kontrevolutionäre“ zu liquidieren.

Zweitausend Kolchos-Vorsitzende wurde daraufhin verhaftet. Als im Januar 1933 das Getreidesoll nicht erreicht wurde, löste man Stanislaw Redens in der Ukraine ab.

Im Herbst 1932 wurde der Landbevölkerung mit Waffengewalt die ganze Ernte abgenommen und die Bevölkerung im Winter daran gehindert in die Städte zu gehen, wo es noch Lebensmittel gab. Die Konsequenz war der Hungertod von Millionen von Ukrainern, fast die Hälfte davon Kinder. Im Frühling 1933 gelangten erste Meldungen über den Holodomor in den Westen.

Die Hungerkatastrophe in der Ukraine wurde von den Journalisten Gareth Jones und Malcolm Muggeridge im Frühjahr 1933 an die Weltöffentlichkeit getragen. Sowjetfreundliche Journalisten wie Walter Duranty von der 'New York Times' stellten jedoch die Lage als weniger dramatisch dar und das Thema wurde vom gleichzeitigen Aufstieg Hitlers zum Diktator Deutschlands überschattet.

Beim Holodomor handelt es sich um einen Genozid, mit dem die sowjetische Führung die Vernichtung des ukrainischen Volkes beabsichtigte. Insofern war es auch eine Strafmassnahme, da sich die Ukraine gegen die Zwangskollektivierung und früher auch schon gegen die Integration in die Sowjetunion zur Wehr gesetzt hatte.

Vor 75 Jahren bestrafte Stalin die Ukraine mit einer Massen-Hungersnot. Dies war jahrzehntelang ein Tabu. Seit der Unabhängigkeit der Ukraine, haben ukrainische und anderer Wissenschaftler die Archive untersucht und die Wahrheit zu Tage gebracht.

„ Es wurde zu lange geschwiegen“ - sagte Historiker Mikloš Kun, und „ die wenigsten wissen über den Holodomor Bescheid... Er war eine bewusste und systematisch durchgeführte Ermordung von Millionen von Menschen. Während in

ukrainischen Dörfern die vor Hunger verzweifelt und irre gewordenen Menschen die grünen Zweige der Bäume aßen, wurden ukrainische Lebensmittel auf Stalin's Befehl in anderen sowjetischen Republiken im Rahmen des sogenannten „sowjetischen Dumpings“ zu günstigen Preisen verkauft“. Schließlich zerstörte der Hunger die letzte Moral etlicher Menschen. Einige Mütter aßen ihre toten Kinder oder brachten sie vor Hunger um. Die gleiche Meinung vertritt der Prof. der Universität Mannheim - Egbert Jahn: „ Die einzigartige Vernichtung von mehreren Millionen Menschen durch organisierten Hungertod in der Jahren 1932 / 1933 hatte zwar ähnliche Ausmaße wie der nationalistiche Judenmord, ist aber auf ganz andere Motive zurückzuführen, die die Herrschaftssicherung, sowie sozial- und klassenpolitische, sprach - und kulturpolitische, nationale und weitere Interessen vereinten“.

Der ukrainische Historiker des "Zentrums zur Forschung des Genozids" der Ukrainischen Universität in Kiev Prof. Maroczko fügt hinzu: “ Der Hunger, das steht für mir fest, war eine anti-ukrainische Bewegung! Zwischen siebeneinhalb und zehn Millionen Menschen seien beim Holodomor ums Leben gekommen, davon allein rund zwei Millionen im Gebiet Charkiv.“

Das Massensterben, das infolge der kollektiven Enteignung vor 75. Jahren begann, ist nun vom ukrainischen Parlament als Genozid der ukrainische Volk anerkannt worden.

Der Präsident der Ukraine, Viktor Juczenko, sagte: „ .... vor den Vereinten Nationen den Holodomor von 1932/33 als „Völkermord“ anzuerkennen . Einige Länder, darunter USA und Kanada, haben dieser Bitte entsprochen. Deutschland hält sich zurück. Russland, das sich als Rechtsnachfolger der UdSSR bezeichnet, lehnt dies jedoch ab.

Professor Dr. Hanna Kapustjan aus Ukraine in Ihrem Buch „Pamjat 33-ho klycze molodych“ (Kremenczuk, 2008) fügt hinzu: „Russland hat Angst gehabt... von der unschätzblichen Willenskraft und unserem Freiheitsdrang. Die Ukraine wollte sich nicht mit der Sowiet Union zusammenschließen In der Ukraine sind wegen dem

sowetischen Regime 8 bis 12 Millionen Menschen umgekommen. Das war der Preis für das Freiheitsstreben des Ukrainischen Volkes“.

Wie sollen uns als Ukrainer immer daran erinnern und dankbar sein für ihre Opfer!

Д. Блохин

2. В НІМЕЧЧИНІ ВІДЗНАЧИЛИ СУМНІ 75 РОКІВ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 рр. в УКРАЇНІ

Немає міста в Німеччині, де живуть українці, щоб не сколихнула пам'ять тих, які пережили страшний геноцид, і тих які втратили своїх рідних, знайомих в роки трьох штучних голодоморів, які були чітко сплановані з метою послідовного знищення українського народу комуністичним режимом.

Українці в Радянському Союзі були другою за численністю національною спільнотою, яка мала величезний культурно-історичний спадок, свою мову, власні традиції державотворення, досвід національно-визвольної боротьби, а тому становили велику і небезпечну загрозу для Радянської Імперії та її загарбницької деспотичної політики. Боротьби українського народу за незалежність не можна було здолати в самій свідомості народу, а тому радянські злочинці вирішили голодом розкласти психіку українського народу, винищити еліту нації, обезкровити націю і страхом і голодом заставити мовчати тих, які без фізичної і психічної сили мусили коритися.

Голодомор був засобом геноциду проти українського народу, і ця практика, передана Російською імперією, але в страшніших діях тоталітарного режиму, і через це повинна бути засуджена усім світом і признана, як геноцид.

Голодомор 1932-1933 рр. в Україні, як явище геноциду українського народу, підпадає під означення пункту 3 статті 2 Конвенції ООН від 9.12.1048 року про попередження злочину геноциду і покарання за нього. Уряд України вітає ініціативу українських організацій Баварії щодо звернення до Бундестагу ФРН про визнання Голодомору 1932-1933 рр. в Україні *геноцидом* українського народу.

Наш обов'язок об'єднати зусилля, зробити все можливе і документально на базі архівних матеріалів доказати правду і відновити пам'ять про одну із найстрашніших трагічних сторінок нашої багатостраждальної історії. І це роблять наші українські вчені на протязі десятків років, особливо зараз, коли архіви доступні для дослідження.

З метою засвідчення правди про штучні голодомори в Україні перед німцями, які, на жаль, ще не визнали голодомор 1932-1933 рр. геноцидом, проведено ряд заходів, на які запрошується видатні керівники німецького уряду, німецькі вчені, громадські діячі і звичайні особи, які переконуються у правді про штучні голодомори в Україні та їх політичні причини.

2008 рік для України – великий траур, який не можна забути і не можна простити...

75 років тому розпочався страшний голод на Україні, що зараз люди доброї волі майже всього світу признають його найстрашнішим геноцидом українського народу. На найкращих у світі землях на Україні, яка була житницею для інших країн, було штучно створено на Україні в 1932-1933 роках радянським урядом, на чолі з Сталіном, геноцид українському народові, який забрав життя до 10 мільйонів осіб, в тому числі – три мільйони невинних дітей, а скільки дітей, які загинули в лоні матерів, не народившись? І цей голод був не першим і не останнім: перший голод був створений в 1921-1922 роках, який забрав життя до двох мільйонів осіб, а третій – 1946-1947 роках в Західній Україні, де загинуло біля 1,8 мільйонів людей. Про перший і третій голодомори чомусь не згадують, але вони були і то створені радянським урядом штучно.

Великий Голодомор 1932-1933 років в Україні виник не випадково. Український народ, який спокон віків боровся за свою незалежність наводив страх на Кремль, який поставив собі за мету покінчити з українським питанням – знищити народ, залякати його голодом. Фактично ці страшні жорстокі наміри проти українців проводились на протязі всього періоду після часів приєднання України „під високу руку Москви”: знищення Церков,

примусова колективізація, голодомори, масові репресії, „психушки”, депортація, русифікація і т.д.

Скільки натерпівся український народ від загарбників в усі віки! Багатостраждальна українська земля... Скільки лиха випало на її долю. Але найстрашнішою сторінкою нашої історії був Голодомор 1932-1933 років.

Ось про це говорилося на Міжнародній науковій конференції, проведеної „Німецько-Українським науковим Об'єднанням“ в Мюнхені під патронатом Його Преосвященства Владика Петра Крика, яка відбулася 16-17.11. 2008 року в Парахіяльній Домівці УГКЦ. На Конференцію прибуло багато науковців, але найбільша делегація приїхала з України – 12 науковців, професорів і докторів з різних міст, а також з Австрії, Польщі, Чехії, Німеччини і ін.

Конференція розпочалась Архиерейською Святою Літургією за жертви голодоморів на Україні, створених радянською владою. Після обіду, в жалобно прибраному залі, де були запалені свічки, розпочалася Конференція. Президент Наукового Об'єднання проф. д-р. Дарина Блохин привітала учасників, гостей конференції і оголосила „хвилину мовчання”. Всі встали, віддаючи шану і скорботу жертвам голодомору. Після цього було надано слово для привітання учасникам конференції: Вікарію УГКЦ о. В. Війтовичу, консулу України Є. Сярих, проф. Горсту Убельякеру і ін.

А далі учасники конференції приступили до викладу своїх доповідей. Програма конференції (двохденна) була велика: прочитано більше 20 цікавих доповідей; презентації книг проф. Г. Капустян „Пам'ять 33-го кличе молодих“ (Кременчук, 2008), проф. С.Кульчицького „Невідома Україна. Голодомор 1932-1933 рр. як геноцид” (Київ, 2007), „Розсекречена пам'ять. Голодомор 1932-1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД (Міжнародний благодійний фонд „Україна 3000”, Київ, 2008), „Жовтий князь”. В. Барка (перевидання УВАН, Нью Йорк, 2008). Передмова проф. А. Гумецької); праці студентів України - науково-пошукові проекти: „Український голодомор: факти наслідки, дослідження” (керівник-викладач Швець Василь, Ніжин).

Полтавські учасники Конференції були численними і активними.

Цікава була художня виставка дитячих робіт „Голодомор 1932-1933 рр. очима дітей”, керівник виставки художник Микола Грибан (Полтава), який представив і свої картини. Його виступ на презентації був дуже цікавий, як і сама велика виставка.

Голова „Жіночої громади” Полтави п. Валентина Шемчук представила велику виставку дитячих художніх робіт (50) , присвячених темі Голодомору, а також виступила з доповіддю „Вшанування пам’яті жертв Голодомору 1932-1933рр. на Полтавщині”. Вона подарувала нам 20 копій дитячих художніх малюнків.

З цікавими доповідями виступили полтавчани: д-р. доц. Полтавського державного педагогічного Університету ім. В. Г. Короленка Людмила Бабенко – „Посилення ролі спец. служб у боротьбі з релігією у період колективізації українського села (1920-1930рр.)” і д-р. Лариса Шаповал – „Чорна хмара голодомору 1932-1933 рр. на Полтавщині (демографічний аспект)”; директор Полтавського краєзнавчого музею п. Катерина Фесик – „Увічнення пам’яті жертв голодомору 1932-1933 рр.” ; голова товариства „Україна - Світ” п. Віра Кошова – „Перед брамою смерті” (презентація доповіді), голова німецького товариства „Widergeburt” Frau L.Ritter – „ Свідчення німецької діаспори в Полтавській області про голодомор 1932-1933рр.” (презентація доповіді).

Не буду зупинятися на виступах інших учасників, але скажу коротко: виступи були цікаві, дійсно наукові, на базі досліджень архівних матеріалів про Голодомор. Учасники конференції виступали українською, польською , німецькою і англійською, але для німецьких учасників були підготовлені тези доповідей німецькою мовою.

Учасник зйомок кінофільму „Жнива розпачу” В. Богдасhevський розказав, як проходили зйомки кінофільму і про його учасників .

В кінці конференції проводились дискусії і була зачитана Резолюція Міжнародної конференції з питань Голодомору.

Учасники конференції обговорили запропонований проект „Звернення” (Д. Блохин) до німецького уряду про прийняття рішення: Признати голодомор 1932-1933 рр. в Україні як геноцид українського народу .

Для учасників була підготовлена культурна програма, вони мали можливість ознайомитися з чудовим історичним містом Мюнхен і його багатими музеями та побувати в українських родинах.

На підсумковому Пленарному засіданні відбулися дискусії, зауваження і побажання. В кінці засідання виступила проф. Д. Блохина, вона подякувала всім учасникам Міжнародної конференції за плідну працю і всім, хто приготував смачний борщ і вареники, а також різні перекуси, каву на протязі двох днів роботи конференції.

Замітка до г. «Християнський голос», Мюнхен, 2008 р.

Президент „Німецько-українського наукового Об'єднання“

Проф. д-р. Даріана Блохин

2. «Круглий стіл»: «Україна пам'ятає . Світ – визнає!, проведений НУНО, 23.11. 2013р. в Мюнхені, присвячений 80 – літтю Великого Голодомору в Україні.

Президент НУНО Д. Блохин

Голодомор в Україні 1932-1933 рр. – Геноцид проти українського народу
(до 80 річчя Голодомору)

За останні тисячу років на Землі, за дослідженнями істориків, сталося 58 Голодоморів. Причини їх різні. Але таких штучно заподіяних голодоморів, які пережила Україна в ХХ ст, не знала жодна земна цивілізація.

80 років тому радянський уряд штучно заподіяв запланований Голодомор в 1932-1933рр. над невинними українськими людьми, над невинними дітьми, які народилися і над тими, які ще не народилися, але мушили вмирати в лоні своїх матерів. Голодомор викликаний не природною

стихією, а політичними причинами. Ці злочини не мають ніякого прощення, це виняток із християнського правила, і ми не повинні таких злочинів прощати, вони повинні бути наказані не тільки Богом, але українським урядом за смерть невинних людей трьох штучно створених голодоморів на Україні: 1921-1922 рр. – загинуло понад два мільйони українців. Боротьба України за своє визволення від комуністичної навали в роках Української революції та Визвольної війни (1917–1920 рр.) і в наступних роках радянської окупації України – це боротьба за своє національне буття. Політика Кремля в роках окупації України була направлена на знищення української державності та української національної культури, знищення соціальних надбань, здобутих українським народом в роки революції.

У 1932–1933 рр. – біля 10 мільйонів українців і 1946-1947 рр. в Західній Україні – загинуло більше 1,8 мільйонів українців, 800-захворіли дистрофією. Це була помста українцям, за те, що українці намагалися допомогти своїм братам із Східної України, вони били тривогу, сповіщаючи своїм родичам, які були за океаном, щоб донесли правду в інших країнах, щоб розкрити брехливе лице советській владі, яка скривала заподіяні злочини супроти їхніх братів, які боролися за своє визволення від радянського поневолення. Третій штучний Голод 1946 року був спричинений не тільки катастрофічним занепадом сільського господарства після Другої вітової війни, а й масовим вивозом хліба для країн „народної демократії” під маркою якої проводилось тотальне знищення хліба, і це була політична антиукраїнська диверсія.

Ми діти, діти цього голоду пам’ятаємо гіркий присмак грициків, лободи і кропиви, це в кращому випадку, яких трудно було знайти, щоб не вмерти з голоду, 5 дітей, залишених без батьків, без захисту і допомоги, сиріт „ворогів народу”, куркулів, яких знищили і цим нас спасли у 1947 р. від заслання в Сибір. Діти були опухлі від голоду, бажання їсти не давало заснути, уві сні бачили хліб і відчували його запах, бачили черешні, яблука, шовковицю, яку насадив батько навколо саду, яким не давали дозріти, як

спасали нас і чужих дітей від голодної смерті. Цього я не можу забути і пробачити „славній» комуністичній партії.

Але найстрашнішим голодом був голод 1932-33 рр., який перетворив українське село в справжнє гето смерті, винищив українську еліту, породив страх перед советським нацизмом, і про ці події впродовж понад півстоліття згадувати було заборонено. Замовчування трагедії українського народу, заборона будь-якої інформації про нього була складовою ганебної політики КПРС, головного організатора злочину.

Такої жорстокості, деспотизму, фізичного і психічного знищення людей голодом, який привів до канібалізму, як останнього способу знущання над народом, світ не знав. І все це замовчувалось в радянські часи, вселяючи страх українцям тюрмами, „психушками”, які достатньо були вимучені споминами, пережитими муками, і вони мусили мовчати.

Боротьба України за своє визволення від комуністичної навали в роках Української революції та Визвольної війни (1917-1920 рр.) і в наступних роках радянської окупації України – це боротьба за своє національне буття. Політика Кремля в роках окупації України була направлена на знищення української державності та української національної культури, знищення соціальних надбань, здобутих українським народом в роки революції.

Більшовики зрозуміли, що повернення до старих форм колоніальної політики уже не можливе, бо силою вони не знищать національно-визвольних рухів поневолених народів, і тому вони робили вигляд, що визнають права всіх народів на самостійний культурний розвиток. Закінчивши тим часом розбудову розгалуженого добре вишколеного апарату примусу, Кремль почав широкий наступ проти села та проти приватної власності і одночасно проти української національної культури і її творців. У грудні 1927 року XV з'їзд ВКП(б) прийняв ухвалу про запровадження „добровільної” колективізації с-г. А тому, що селянство

добровільно не хотіло йти до колгоспів, комуністична влада почала застосовувати різні т. з. „заохочувальні” заходи.

Голод на Україні 1932-1933рр., як засіб репресій, був організований ЦКВКП(б). Причина його криється не в природних несприятливих умовах, а умовах навмисно створеними самим советським урядом.

У 1932 році в Україні врожай був нижче середнього. Чотирирічна розпачлива боротьба українського селянства проти запровадження колгоспної панщини відбилася на стані добробуту села і цілого господарства України. Частина земель була незасіяна з причин, що селяни, тікаючи з колгоспів, не одержали назад свого сільськогосподарського реманенту та тяглової сили, і тому не було спроможності обробити і нічим було засіяти свої земельні ділянки. Не в кращому стані були колгоспи. Через нестачу реманенту, особливо тяглової сили, внаслідок безладдя, відсутності належної організації праці, не було спроможності обробити і засіяти поля. Колгоспне господарювання було цілком незадовільне: засівали не всю площу, а частина врожаю не була зібрана і пропала – на площі 1млн.га збіжжя було не скошеним і пропало. Податок Москва розраховувала в розмірі не фактичного засіву, а посівної площі, який не можливо було віддати. Теж саме було з індивідуальними господарствами. Плани не виконувались. Генеральний секретар КП(б)У Косіор в промові на партійній конференції у листопаді 1932 року в Харкові, заявив, що на 2,5 млн. га збіжжя хоч і було скошене, але не складене в скирди і пропало. Ураховуючи і інші втрати, розтягнення голодним населенням, він сказав, що недобір зерна складав 300 млн. пудів зерна. Ці втрати становили ту кількість зерна, яку повинна була Україна здати Москві. І все ж „залишки” харчових продуктів насильно відбирали від населення, не залишаючи нічого для харчування. І це робилось з виключною наполегливістю: спеціальні бригади під керівництвом „25-ти тисячників” та місцевих комуністів і комсомольців у супроводі спец. загонів військ ІПУ, озброєнні залізними „щупами”, обшукували садиби селян, відбирали навіть ті

„залишки”, що були в глечичку: гречана крупа, мука, чи приховану пляшку з пшоном. І таким чином було відібрано все до крихти.

План організації голоду був достатньо дбайливо опрацьований. Насіневі фонди були вивезені, а із запізненням були повернені і запізно посіяні, а тому з ярових культур колгоспи одержали мало. Селян не приймали на працю на фабриках і заводах, щоб вони не одержали виданого хліба, щоб не могли врятуватися від голоду. Так само ввели план заготівель шкурок домашніх тварин – собак й котів, щоб вилучити резерв м'яса, бодай собачого, чи кошачого. До 1932 року і після голоду таких заготівель ніколи не проводили.

Отже, в 1932 році в Україні, що віками вважалася „житницею Європи“, за допомогою спецвійськ ГПУ штучно було організовано голод, який своїми масштабами й жахом був нечуваний в історії людства. Уже по Різдвяних Святах почався масовий голод. Смертність стала звичайним явищем. Ранньої весни 1933 року голод набув страшних розмірів. Щодня вмирили тисячі людей... А по селах ходили ситі, здорові комуністичні радянські активісти й закликали записуватися до колгоспу, обіцяючи їм 100 грамів хліба в день і варену страву. Для членів родин та дітей нічого не давали, лише для працівників. Тисячі неприбраних трупів лежали в хатах, на вулицях, повз доріг залізничних полотен всієї України. Це ті, які шукали хліба для своїх голодних дітей і помирили в дорозі (12).

Спеціальні загони робітничо-селянської міліції виловлювали тих, що приїздили до міста продавати своє останнє, щоб купити хліб чи овочі, їх гнали за межі міста вмирати, а тих, що неспроможні рухатися, вивозили за містом, як дрова (13, 55-58). А в той час в чорноморських і азовських портах велетні пароплави західних держав вантажили „залишки“ української пшениці, відібраної від українських селян, знаючи, що твориться на Україні. До речі, московський уряд продавав українську пшеницю за казково низьку ціну, що ледве перевищувала вартість її транспортування. А також всі зерносховища в Росії були переповнені вивезеним українським хлібом.

Величезні маси зерна, що їх не було уже куди помістити, горами лежали біля залізничних станцій просто неба на землі під дощем і снігом, а потім зерно попростало (14) і гинуло, а серед голодуючих почався канібалізм.

За підрахунками голоду ніякого не могло б і бути: валовий збір зернових в 1932 році становив 894 млн. пудів зерна. Потреби зерна для насіння – 160 млн. пудів для тодішніх 20 млн. га посівних площ. Решта урожаю – 28,7 млн. пудів припадала для сільського населення, відкинувши на потреби харчування міського населення по 12 пудів на душу (196,8 кг), залишається 25 пудів або 400 кг на душу селян. Отже, цілком достатньо для прохарчування людей і домашнього скоту.

Чому селянство не виступило в оборону своїх дітей, свого життя? Очевидно тому, що за тодішніх обставин повстання було рішуче неможливим. Українська Визвольна війна (1919–1924рр.) забрала багато української молоді та людей середнього віку, не було зброї, десять років червоного терору, масових депортацій, голод (1921–1922рр.) – все це виснажило і знесилело як фізично так і психічно народ. До того ж, свідомі активісти були винищені, вислані на Сибір, зброю відібрали, навіть мисливські рушниці. Отже, село часів „суцільної” колективізації було знесилене і цілком обеззброєне. Вся Україна тоді нагадувала військовий табір: стояли повсюду великі загони кінної та пішої „робітничо-селянської” міліції та озброєні кінні поліцейські частини ГПУ-НКВД. Україна нагадувала московський концентраційний табір.

Голод, який закінчив свої „жнив” і виключно жорстокий постишевський масовий терор не припиняв спротиву українського народу, особливо інтелігенції і, в тому числі, членів КП Україн. Газета „Пролетарська Правда“ вимагала, щоб до опозиційнонастроєних комуністів України застосувати як найтяжчі репресії „за саботаж інтересів пролетаріату”. Кремль не забув того „саботажу”, коли на зборах різних організацій українські комуністам виступали проти політики радянських керівників Кремля. На зборах партійного активу Харкова, на початку

листопада 1933 року, Постишев інформував, що із 125 тис. членів КП(б)У впродовж 1933 року „вичищено” 27 000 членів партії (16, 850-851). Кілька тисяч місцевих керівників було розстріляно за „перегиби” під час вилучення у населення збіжжя, таким чином, Сталін і його вислужники, скинувши свою вину, наказали невинних людей, які ніби- то винні і спричинили голод 33-го року! А всіх членів українського советського уряду, що брали участь у „демонстрації” проти Московської політики на III Партконференції, а так само членів ЦК КП(б)У – згодом Кремль знищив.

Сталін торжествував „успіхами” шляхом організованого Голодомору, що „куркульство“, як клас, розгромлено... і селянство звільнене від „кулацької кабали” й експлуатації... Ленінське питання „хто – кого” розв’язано на користь соціалізму...” (З промови Сталіна в січні 1933 року: 16, 851).

Підсумовуючи сказане, констатуємо, що Голодомор 1932-1933 років в Україні було організовано за наперед добре продуманим планом – Геноцидом. Доказом цього є такі, частково згадані факти:

1. Закон від 7.08.1932 р. „ Про охорону соціалістичної власності”, що уможливив сваволлю місцевих агентів окупаційної влади.
2. Знищення великої кількості збіжжя шляхом вивезення з України до великих міст РСФСР, де за відсутності зерносховищ, він пропав, а також за рахунок незібраного врожаю, який пропав під дощем і снігом, який можна було використати для припинення голоду.
3. Збір зерна у 1932 році був достатній, нижче середнього, для забезпечення населення і відвернення голоду (14 656 000 тонн зерна, що після відрахування на всі потреби, для селян залишалось б по 400 кг на душу сільського населення УРСР).
4. Після хлібозаготівлі 1932 року розрахунки проводились не від площі фактичного засіву й зібраного врожаю, але від всієї запланованої площі, тобто із свідомим перебільшенням, а тому вичищали все збіжжя, що було у селян, щоб покрити податки Москві.

5. Заборона приміського і сільського населення працювати на заводах і фабриках, де вони могли б одержати зароблений хліб.

6. Експортування значних кількостей пшениці через чорноморські і азовські порти, який продавали за безцінь, або знищували, що також можна було використати для припинення голоду.

Ця планово проведена голодоморна компанія 1932-1933 років, яка ще тривала і до 1934 року була спрямована проти всього українського народу, завданням якої було винищення біологічної субстанції українського народу і його провідної верстви, щоб назавжди зламати український народ і позбутися зрештою українського питання.

Цей Геноцид носив політичні цілі, що витікає із наступних фактів:

1. Вилучення хліба було проведено не тільки у тих, що не бажали вступати в колгоспи, але й в у самих колгоспів, що тоді уже становили 70%.

2. Під час насильного вилучення так званих „залишків” зерна, вилучали всі харчові продукти: печений хліб, навіть і недопечений, пляшки з пшоном, глечики з гречаною крупою, що не мали товарного значення. Отже, забирали все, щоб позбавити селян будь-яких харчових продуктів.

3. Дослідники стверджують, що смертність серед колгоспників була вищою, ніж серед індивідуальних господарств.

4. Виселення куркулів відбувалося взимку в товарних вагонах до холодних північних районів Росії: Мурманськ, Вологда, Котлас, Воркута і ін., більшість яких замерзала в вагонах разом з дітьми, а ті, які досягли цих природно нелюдських районів, проживаючи в землянках, або в не отоплюваних бараках, на 50-70% гинули.

5. Голод запроваджено для нищення українського інтелекту в особі інтелігенції, вчених українських культурно-освітніх закладів.

6. Голод, організований Москвою, – спосіб політичної боротьби проти всієї української нації, що видно із промови вислужника Кремля довголітнього секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора, який в своїй промові на

ХІІІ з'їзді УРСР (17.01 1935р.), наслідуючи „досягнення” компартії України сказав:

„Оцінюючи велику працю, проведену в 1932-1934рр. у боротьбі з українськими націоналістами та іншими контрреволюційними елементами... треба сказати, що ... наші успіхи 1933-1934 рр. у значній мірі є вислідом того, що ми розбили гнізда українських націоналістів” (17, 104-105).

Яким є для нас 1932-1933 роки, а також Голод українців 1946-1947 рр. в Західній Україні? Невже ми все це забудемо і простимо нашим окупантам, які і до цих пір піднімають свої голови? Які розпалюють ворожнечу серед українського народу, вони не можуть уявити собі, що уже пізно повернути колесо нашої історії, тепер Незалежної України, за незалежність якої боролися на протязі всієї історії України. Ми не дозволимо нікому посягати на нашу незалежність, ми діти батьків наших, які загинули від рук советської кровожерної машини в роки Голодомору, і вимагаємо признати Голодомори, який штучно створювала радянська влада над українським народом, – вмисним Геноцидом проти українського народу, і винні у цьому повинні бути покарані. Нехай наш голос буде чути на весь світ: ми цього не забули, ми закликаємо весь світ признати Голодомор 1932-1933 рр. – Геноцидом українського народу! Ми приносимо низький уклін всім, хто загинув і хто вижив у цьому страшному Геноциді, і просимо Господа Бога дати їм вічне Царство Небесне.

Вічна пам'ять, Вам дорогі Українці. Ми пам'ятаємо про Вас!

Вшануймо їх пам'ять хвилиною мовчання.

Література:

- 1.Ю. Дзюбенкова. 29.1.1918. // Українське слово. – 1952. – Ч. 535.
2. В. Ленін. Твори. – М., 1925. – XVI.
3. П. Феденко. Український громадський рух в ХХ столітті.
4. Н. Fesher. The Famine in Soviet Russia. – New York, 1927.
5. Ф. Пігідо. Українці під большевицькою окупацією. – Мюнхен, 1956.
- 6.Ф. Правобережний. 8 000 000 – 1933 на Україні. – Вінніпег, 1951.
7. Д. Соловей. Голгота України. – Вінніпег, 1953.

8. История ВКП(б). Краткий курс. – Гостполитизд. – Москва, 1950.
9. М. Ковальський. Україна під червоним ярмом. Документи і факти. – Варшава–Львів, 1936.
10. Іван Дубовець. П'ятилітня внутрішня війна в ССРСР 1929-1933 рр. проти колхозного рабства. // Український Прометей. – Дітройт, 1955. – Ч.ч. 19-21.
- 11 Я. Тумаркіна. Листи з процесу // г. Правда за 7.07. 1932.
- 12 Федір Правобережний. Тієї страшної весни // г. Українські Вісті, 1953. – Ч. 62 г.
13. Н. М. Могилянський. Трагедія України // Архив Русской Революции. – Берлин : Изд.: И. В. Гессена, 1923.
14. F. Pigido. Prawoberezhny. The Stalin Femine. – London, 1954.
15. С. Підгайний. Українська інтелігенція на Соловках. – Вид: «Прометей», 1947.
16. Большая Советская Энциклопедия СССР. – Москва, 1947.
17. О. Калинник. Що несе з собою ко мунізм? Збірник документів, вивезених із ССРСР. – Мюнхен-Торонто, 1953.

3. Вшанування 80-ї річниці Голодомору-Геноциду 1932-1933рр. в Україні

Einladung

Sehr geehrte Damen und Herren!

Die „Deutsch-ukrainische wissenschaftliche Gesellschaft im Namen Prof. J. Blochyn“ veranstaltet am Samstag, 23. November 2012 um 16 Uhr an der Ukrainische Katholische Kirche (Schönstraße 55, 81549 München) einen „Internationalen Runden Tisch“, anlässlich des 80. Gedenktages Holodomor in der Ukraine 1932-1933.

Sie sind herzlich eingeladen und wir würden uns sehr freuen Sie an diesem Abend begrüßen zu dürfen.

Präsidentin DUWG

Vizepräsidentin DUWG

Prof. Dr. D. Blochyn

Dr. Marta Oberrauch-Melniczuk

1. Про це можна прочитати в статті *Д. Блохин « Вшанування 80-ї річниці Голодомору в Україні і в Німеччині. // ж. Самостійна Україна.- Київ, 2014.- Ч. 20142/531.- С. 44-49.*

2. Доповідь на Конференції НУНО:

**Проф. др. Д. Тетеріна- Блохин
(Мюнхен)**

Політичне і економічне становище в Україні напередодні Голодомору 1932-1933 рр.

2013 рік для України – великий траур всього українського народу...

80 років тому радянський уряд штучно заподіяв Великий Голодомор в 1932-1933рр., викликаний не природньою стихією, а політичними причинами, над невинними українськими людьми, над невинними дітьми, які народилися і над тими, які ще не народилися, але мусили вмирати в лоні своїх матерів. Ці злочини не мають ніякого прощення, це виняток із християнського правила, і ми не повинні таких злочинів прощати, вони повинні бути наказані не тільки Богом, але українським урядом за смерть невинних людей трьох штучно створених голодоморів на Україні: 1921-1922 рр. – загинуло понад два мільйони українців; 1932-1933 рр. – біля 10 мільйонів українців і 1946-1947 рр. в Західній Україні – загинуло більше 2 мільйонів українців. Це була помста українцям, які боролися за своє визволення від радянського поневолення. Такої жорстокості, деспотизму, фізичного і психічного знищення людей голодом, який привів до канібалізму, як останнього способу знущання над народом, світ не знав. І все це замовчувалось в радянські часи, вселяючи страх українцям тюрмами, „психушками”, які достатньо були вимучені споминами, пережитими муками, і вони мусили мовчати.

Боротьба України за своє визволення від комуністичної навали в роках Української революції та Визвольної війни (1917-1920 рр.) і в наступних роках радянської окупації України – це боротьба за своє національне буття. Політика Кремля в роках окупації України була направлена на знищення української

державності та української національної культури, знищення соціальних надбань, здобутих українським народом в роки революції. Це період кривавої боротьби з арміями Головного Отамана Симона Петлюри, повстанськими загонами, коли за допомогою так званих „каральних загонів” більшовики грабували і упокорювали українських селян, це був період неприхованої русифікації, методами примусу і знущання. Ці методи боротьби проти України уже почалися в період воєнного комунізму. Вони були направлені на знищення українського національно-визвольного руху, щоб зламати спротив українського народу й українського села зокрема, добути матеріальні ресурси України, без яких не можливо було боротися проти визвольних змагань національних республік, в тому числі й України. Для здійснення цих завдань було запроваджено систему політичного і економічного терору, що називалось „воєнним комунізмом” (1917-1922 рр., творцем якого був Лев Троцький). Червоний терор здійснював Че-Ка” (Чрезвычайная комиссия по борьбе с контрреволюцией, саботажем и спекуляцией), який нищив представників всіх шарів населення, які виступали проти дій комуністичної партії: українську інтелігенцію й представників націоналістичного руху – так звану „петлюрівщину” – національно свідомих робітників і селян. Всі партії були знищені, а створено було Комуністичну партію більшовиків України (КП(б)У). Господарська політика „воєнного комунізму” забиравала всі продукти, залишаючи мізерну кількість для прохарчування селянських родин („продрозверстки”). Уся промисловість і торгівля були націоналізовані, всяку приватну торгівлю розглядали як спекуляцію і переслідували через органи „Че-Ка”.

Підготовлене більшовиками 12 грудня 1917р. захоплення влади в Києві шляхом збройного повстання не вдалося, більшовицький уряд поставив українському урядові ультиматум 16 грудня 1917 р., який лише починався з визнання прав України за незалежність, але ставив перед Україною вимоги, прийняття яких було рівнозначним добровільній згоді на більшовицьку окупацію України. Цей ультиматум був направлений на війну з Україною.

Ленін доручив командування своєму уповноваженому В. Антонову-Овсєєнкові у веденні війни проти України. 25 грудня 1917 р. 30 000 російська армія, чотирма групами вступила в Україну. Група під керівництвом М. Муравйова посунула на Київ. Переступивши під Крутами через трупи української академічної молоді (29.01.1918р.), що вийшли боронити столицю України. Муравйовські ватаги 9 лютого 1918 року, після жорстокого бомбардування, взяли Київ і кілька тижнів заливали кров'ю вулиці, розстрілюючи чоловіків, жінок, дітей, тільки за те, що вони розмовляли українською мовою, або мали при собі українські документи. Завойовницький характер цієї війни добре зрозумілий із заяви Муравйова. В наказі № 14 про встановлення советської влади на Україні, він писав: „ Мы несём советскую власть с далёкого Севера на остриях своих штыков...”. Про цю загарбницьку політику можна навести багато прикладів. Наведу хоча би ось такі: після бою під Крутами М. Муравйов телеграфував до Москви: „После двухдневного сражения, армия Егорова, поддержанная второй армией Березина, разгромила около станции Крут контрреволюционную армию Рады” (1). А 9.02 1918 року після завоювання Києва, в телеграмі на ім'я Леніна, Муравйов писав: „ Власть в Киеве установлена с помощью штыков и передана советам Украины”.

Більшовики скоро зрозуміли, що самою грубою силою України не подолати, а тому в кінці 1919 року вони були змушені змінити свою тактику. 2-6 грудня 1919 року ЦК Російської Комуністичної партії виніс постанову „Про советську владу в Україні”, в якій зазначалося: „ Неухильно проводячи принцип самовизначення націй ЦК РКП вважає необхідним ще раз підтвердити... признання самостійної УССР... Оскільки на ґрунті багатовікового пригноблення серед українських мас спостерігаються націоналістичні тенденції, члени РКП зобов'язані ставитися до них з надзвичайною терпеливістю і обережністю..., учитися порозумітися у всіх радянських установах рідною мовою... перетворити українську мову в знаряддя комуністичної освіти трудящих мас... Негайно мають бути вжиті заходи, щоб в усіх радянських установах була потрібна кількість урядовців,

які знають українську мову, і надалі всі службовці вміли говорити по-українськи...” Після видання цієї ухвали РКП...” Поза тим, усе українське переслідувалось. Все державне й господарське життя було централізоване й перебувало в руках довірених московських агентів.

Період з 1919-1922 рр. згодом був замінений так званою „толеранцією”, а з 1922-1929 рр. – період відступу більшовиків перед українською стихією. Усвідомлюючи своє цілковите безсилля, В. Ленін, щоб якось попередити господарську катастрофу, що грізно насувалась, незважаючи на спротив Л. Троцького, удався до свого відомого тактичного гасла: „ крок назад – два кроки вперед”. І от перепочинком був т.зв. ленінський „крок назад”, щоб справитись з нечуваною господарською руїною, до якої вони привели господарство за роки „воєнного комунізму” на теренах колишньої Російської імперії, створивши військово-поліцейський апарат, який зупинив би розбурхану стихію.

Послаблено червоний терор. Оголошено амністію колишнім повстанцям та іншим політичним супротивникам; заохочувано українську еміграцію повертатися додому, запевняючи цілковиту можливість розвитку української національної культури в рамках советського устрою. В цей період повернулися в Україну багато українців-емігрантів: проф. Михайло Грушевський, М. Чечель, А. Ніковський, П. Христюк, М. Шраг та багато ін. політичних діячів, старшин, козаків, учасників Визвольних війн.

Період українізації тривав десь біля десяти років (1923-1933 рр.) і закінчився загальновідомою „постишевщиною”. Це найважливіший і плідний період у розвитку української національної культури за роки більшовицької окупації. До цього Кремль, наляканий тиском українського збройного спротиву та зокрема першим і другим Зимовими Походами, під тиском петлюрівських армій та української громадськості, починаючи з науковців, письменників, позапартійних громадсько-політичних діячів і кінчаючи певною частиною партійних українців, вимушений був ще раз поступитися, і зробити , згаданий ленінський „крок назад”. Важливу роль тут відіграли

неприхильні відгуки громадської opinii за кордоном, у тому числі і української еміграції, з приводу застосування утисків вільного розвитку української культури. Москва не хотіла того розголосу, бо вона ще тоді приваблювала міжнародний світовий пролетаріат спокусою світової революції і боялась, що той розголос може завчасно налякати народи, що їх вона готувалась „визволити” з буржуазного ярма.

Всі ці поступки викликані були також страхом перед широким повстанським рухом, що був безпосереднім продовженням Української Визвольної війни. Цей повстанський рух більшовики звали „Петлюрівщиною”, який мав яскраво виявлений характер боротьби за економічно-політичну незалежність України, за вільний розвиток української національної культури.

До поступок більшовиків спонукали ще їхні зовнішні цілі: розпалювання і плекання серед малих народів Заходу, в тому числі й серед західних українців, віри, що тільки більшовики спроможні розв’язати в належний спосіб національні питання. Це були роки, коли Москва ставила свою карту на маси, коли вона ще вірила в світову революцію й шукала собі спільників між малими народами Європи і Азії.

Отже, під тиском усіх названих фактів та під натиском „боротьбістів” та „укапістів”, а також українських елементів в самій КП(б)У – XII з’їзд РКП, 17 квітня 1923 року, засуджуючи всі місцеві націоналізми, проголосив російський великодержавний націоналізм за головну небезпеку. Від того часу започаткований новий курс у національній політиці більшовиків. У червні 1923 року Сталін виступив на нараді ЦК РКП(б) з доповіддю – „Практичні заходи для переведення у життя резолюції XII з’їзду в національному питанні“, де наголошував на „неодмінну потребу перетворити Україну в зразкову республіку, беручи до уваги її величезне значення для народів Заходу...”

1 серпня 1923 року проголошено декрет про „українізацію”. Цим декретом було визнано українську культуру за державну культуру Української

РСР і „...поширення знання української мови..., уряд вживає низку практичних заходів, які, додержуючись рівноправності мов усіх національностей на українській території, мусять забезпечити українській мові місце, відповідне чисельності та питомій вазі українського народу на території УРСР..”

Проголошена українізація майже до 1925 року залишалася декларативною. Ще років два продовжувалась вперта боротьба з „лебедівщиною”. Устами секретаря ЦК КП(б)У Лебеда окупаційна влада проголосила принцип ніби вільної боротьби двох культур в Україні, що „українська і російська культури мусять ”...співпрацювати на основі вільної конкуренції”. Ця теза була антиукраїнською. Її підтримував Г. Зінов'єв, який на 5-ій Всеукраїнській конференції КП(б)У в листопаді 1920 році говорив: „... Зробити так, щоб ніхто не зміг запідозрити, що ми хочемо перешкодити українському селянинові говорити українською мовою... Через ряд років переможе та мова, що має більше коріння, що життєвіша і культурніша...”

У важкому матеріальному становищі були селяни. Громадянська війна (жовтень 1917р.) на теренах РФСР, боротьба проти Денікіна, Колчака, Врангеля, відбувалася грабунками хліба, м'яса, цукру з України, бо шляхи до сибірського хліба були закриті військовими фронтами. Отож, з 1918-1919 рр. українські терени грабували зголоднілі більшовицькі ватаги „каральних загонів” та „продотрядов”, які часто нав'язували це до вбивства якогось комуніста або „продуповноваженого“ і на село накладали „контрибуцію”. Горіли хати, лилася кров, розстрілювали „контрреволюціонерів” та „саботажників”, і приборкане село під ескортом величезного охоронного загону, везло, ніби „лишній”, хліб на допомогу „революційному місту”.

Виснаження селянських господарств грабунками, обмеженням посіву лише для себе та посуха принесли голод вже в 1921-1922 рр., що охопив терени України, особливо її південні райони та частково Поволжя. Більше двох мільйонів осіб загинуло від голоду, половина з яких припадає на долю населення України (3).

Уже восени 1921 року в південно-степових районах України почався голод, але окупаційні органи на місцях з особливою наполегливістю вивозили хліб, не залишаючи нічого людям. І коли Американська Допомогова Організація, організувала харчову допомогу голодним, окупаційна влада всілякими засобами перешкоджала тій акції, заперечуючи наявність голоду в Україні, спрямовувала транспорти з харчовими продуктами з Києва на Поволжя, хоч тоді число голодуючих на Україні досягло 10 мільйонів. Про це докладно описав проф. Г. Фішер, який побував тоді на Україні (4).

Факт голоду в 1921-22 рр. ніхто не заперечує, навіть сама советська влада його визнає, лише намагалася применшити його розміри та приховати свою роль в навмисному посиленні того стихійного лиха, щоб зламати спротив населення та придушити народний повстанський рух, що охоплював тоді терени України.

Одночасно Кремль використав цей голод у всесоюзному масштабі, для „вилучення церковних цінностей” ніби-то для допомоги голодуючим. Насправді, усі ці цінності, історично-культурна вартість яких не може бути визначена жодними сумами, а матеріальна – дорівнювала мільярдам золотих карбованців, не була витрачена на допомогу голодуючим.

Масове недоїдання і голод, цілковита відсутність санітарно-гігієнічних засобів за умов багаторічної повстанської боротьби, спричинила величезне розповсюдження плямистого і черевного тифу, дезинтерії та інших епідемічних хвороб, які забрали сотні тисяч жертв (1919-1921).

Господарство України занепадало: залізничний, річковий та морський транспорт був паралізований. Палива, світла не було, електростанції стояли напівзруйновані. Промисловість занепала: з 18-ти доменних печей металургії в Україні, діяла одна-єдина в Донбасі (Єнакієво).

Незважаючи на такий незадовільний економічно-господарський стан в Україні, дії національно-визвольних сил посилювались. Історичними віхами цього періоду треба вважати бій під станцією Крутами на Чернігівщині

(21.01.1918), в якому 300 українських молодих Лицарів, які надлюдськими зусиллями боролися із зграєю

6 000 більшовицьких вбивць Муравйова і загинули 29.01.1918 року, обороняючи проголошену в 1918 році незалежність України, за тиждень після підписання IV Універсалу та бій під Базаром (21.22.11.1921), коли українські борці потрапили в більшовицький полон, відкинули пропозицію ворога „покаятися” і стати в ряди Червоної Армії, були розстріляні, але боротьба народних повстанців продовжувалась. Кров, пролита українськими борцями – це приклад відданої любові до України і її народу за його незалежність.

Після закінчення Національно-визвольної війни, економічна боротьба, особливо на селі, стала основною формою революційного процесу: на місці знищених партизанських загонів виростали нові, на місці розстріляних – ставали нові борці українського народу, який боронив свою людську гідність, свої соціальні і національні права.

Але відсутність зброї, бойового спорядження, медикаментів, епідемії тифу, як також запроваджена владою система підкупів, провокацій, жорстокі розправи над цілими селами та особливо запроваджено так званих „ответчиков” (за все, що станеться в селі чи районі, відповідали життям 50-100 селян), при посиленні окупаційних залог – все це допомогло зламати спротив та задушити стихійний повстанський рух. Цьому сприяла також фізична і психічна втома всієї нації, а також обмеження окупаційною владою в галузі економіки і національної політики.

Більшовики зрозуміли, що повернення до старих форм колоніальної політики уже неможливе, що силою вони не знищать національно-визвольних рухів поневолених народів, і тому вони робили вигляд, що визнають права всіх народів та самостійний культурний розвиток. Насправді, і партійних, і безпартійних українських діячів червоні окупанти мали за „петлюрівців”, яких Москва нищила фізично, засилаючи в заполярні табори. Все українське переслідувалось. Державне й господарське життя було централізоване й перебувало в руках довірених московських агентів.

Закінчивши розбудову широко розгалуженого добре вишколеного апарату примусу, Кремль почав широкий розгорнутий наступ проти села та проти приватновласницького сектору й одночасно проти української національної культури і її творців.

Уже в другій половині двадцятих років запроваджено „добровільну” контрактацію, т.б. продаж державі хліба та інших сільськогосподарських продуктів за неймовірно низькі ціни та ряд інших заходів.

У грудні 1927 року XV з'їзд ВКП(б) прийняв ухвалу про запровадження „добровільної” колективізації с-г. А тому, що селянство добровільно йти до колгоспів не хотіло, комуністична влада почала застосовувати різні „заохочувальні” заходи.

XVI Парти́йна Конференція ВКП(б) 6.04.1929р., приймаючи план першої сталінської п'ятирічки (1928-1932), проголосила початок масової колективізації сільського господарства.

Період 1928-1929рр. в житті українського народу характеризується застосуванням російськими завойовниками другої частини ленінської формули – „два кроки вперед”, що її здійснив Сталін. В цей час розгортається боротьба проти „дрібно-власницької стихії” – селянства. Це був час розкуркулювання, час страшного 1933-го року, коли за планами Кремля знищено штучним голодом біля 10 мільйонів осіб, час „суспільної” примусової колективізації, роки тотального нищення української культури та її творців, роки переродження революційної влади у червону бюрократичну тиранію – роки сталінізму. Сталін уже не вірить у маси, а тільки в силу поліцейського апарату та війська.

27.12.1929 року Сталін виголосив нове гасло про „ліквідацію куркуля” як класу в час колективізації.. Почався масовий терор проти заможної верстви села – „куркулів”, які мали 5-7 га землі, а в степовій зоні – 15-20 га землі. Більшість таких куркулів обробляли землю силами своєї родини, а під час збирання врожаю – найманою робочою силою, бо не було техніки. І це послужило приводом для масового фізичного нищення найбільших господарів

землі – куркулів, заможних селян. Писаних законів про „розкуркулювання” не було, але ця акція проводилась порядком таємних адміністративних наказів. Жорстокість методів розкуркулювання уже відома всьому світові: забирали все, що було у куркулів, а родини з дітьми вивозились на Сибір, багато, особливо дітей, в товарних нетоплених вагонах замерзало, не доїхавши до північних лісів, куди їх везли на смерть (6, 38-39).

Одночасно з розкуркулюванням посилено тиск на селян, примушуючи їх до колективізації, яку уже Москва не приховувала: „ Особливість цієї революції (в с-г) полягала в тому, що її було запроваджено згори, за ініціативою державної влади” (8, 291). Українське селянство чинило спротив заходам Москви. Масова колективізація супроводжувалась найбрутальнішим масовим терором: арешти, конфіскація рухомого і нерухомого майна, податками, висилками на Сибір, розстрілами, тюрмами і ін. Все майно „злісних неплатників” розграбовували, а господарів вивозили на Сибір.

Ціла низка повстань у багатьох районах України, що загрожувала переходу до загального повстання всієї країни проти свавілля, змусила Сталіна ще раз поступитися. Щоб паралізувати небезпечні „настрої” українського народу, Сталін виступив в газеті „Правда” (за 2.03.1930р.) з статтею „Головокружение от успехов”, де застерігав місцеву владу від застосування насильства, обвинувачував їх в „перегибах” та підтверджував цілком добровільний характер колективізації. На цю заяву Сталіна, загнане селянство в колгоспи, відповіло виходом із колгоспів, втікаючи і залишали там худобу, тягло і реманент.

Початок тридцятих років є єдиним із зворотних пунктів у боротьбі українського народу. Якщо у двадцятих роках „мирної” боротьби змагання за культурне і політичне унезалежнення України відбувалося переважно в літературній, науковій ділянках і в мистецтві, то з початком тридцятих років національно-визвольна боротьба перекинулася в господарську площину, і то в більшій частині на село.

Бурхливий розвиток української культури (в роки дозволеної українізації – 1.08. 1923-1927рр.), невпинне зростання національної свідомості серед українського населення, викликало у Кремля велике занепокоєння. А тому, впроваджуючи колективне сільське господарство, комуністична Москва планувала знищити соціально-економічне коріння українського національно-визвольного руху, впливи української інтелігенції на маси, а також і на українських членів КПУ. Газета „Пролетарська правда” за 22.01.1930 р. писала, що метою колективізації є „знищити соціальну базу українського націоналізму – індивідуальні сільські господарства” (9, 37-38). І Москва вирішила розкидати українське селянство, особливо його свідому частину по широким азійським, сибірським просторам, щоб там його денационалізувати.

Українські урядові чинники були паралізовані диктаторським втручанням Кремля у внутрішні українські справи. Уряд України був безпорадний.

Українське керівництво неодноразово ставило питання перед Москвою про невідповідність прийнятих „новим курсом” темпів колективізації та хлібозаготівель до фактичних спроможностей України, що це невідповідними темпами Україну загнало в мертвий кут, що може привести до загального голоду, і єдиним виходом, який може попередити катастрофу, є негайне запровадження таких заходів:

1. Зменшити темпи колективізації. 2. Припинити хлібозаготівлю з нереальними планами.

3. Негайно подати населенню України продовольчу і насінєву позику.

Москва про це і слухати не хотіла. В Кремлі вирішили поставити український народ на коліна, щоб знищити його. Для цього скликали Третю партійну конференцію, яка відбулась 6-8.07 1932 року. На конференції чітко відзначилась протилежність і розходження поглядів Москви і України. Москва все лихо вбачало в невмінні українського уряду керувати впровадження колективізації і хлібозаготівель, невміння викрити як саботаж куркулів, так і партійних членів, а також винних у провалі хлібозаготівель, нарешті „ в

гнилих антидержавницьких тенденціях”, про „надмірні темпи і пляни.... Це стосується до ЦК ЦП(б)У і до всіх районів” – сказав С. Косіор у вступному слові (Доклад С. Косіора на III Партийной конференції // Правда за 9.07.1932 г.).

Не зважаючи на всі наведені аргументи, що говорили про страшні наслідки, що спричинили голод, останні слова Молотова були: „ Никаких уступок и колебаний в вопросе о выполнении принятых партией и советской властью заданий”.

Кремль виніс постанову від 24.01.1933 року, в якій вказувалося про:

1. Засудження діяльності ЦК КП(б)У. 2. Не питаючи згоди у ЦК КП(б)У і в супереч його волі, призначено з Москви організаційним секретарем ЦК КП(б)У – Павла Постишева. 3. На керівників двох основних вирішальних областей УРСР – Дніпропетровської і Одеської –призначено довірених Москві людей М. М. Хатаєвича (Дніпропетровськ) і Є. Вегера (Одеса). 4. На керівника НКВД призначено В.А.Біліцкого.

Крім Постишева прибуло багато „крепко испытанных большевиков”, що разом з 25-ти тисячниками , мали стати політкомісарами, доглядаючи всіх закутків України, розприділено по 29 на кожний адміністративний район України. Так виглядали реальні взаємини українських урядових і партійних провідників з загарбницькою Москвою на початку 1933 року.

Голод на Україні 1932-1933рр., як засіб репресій, був організований ЦК ВКП(б).

У 1932 році в Україні врожай був нижче середнього. Чотирирічна розпачлива боротьба українського селянства проти запровадження колгоспної панщини відбилася на стані добробуту села і цілого господарства України. Частина земель була незасіяна з причин, що селяни, тікаючи з колгоспів, не одержали назад свого сільсько-господарського реманенту та тяглової сили, і тому не було спроможності обробити і нічим було засіяти свої земельні ділянки. Не в кращому стані були колгоспи. Через нестачу реманенту, особливо тяглової сили, внаслідок безладдя, відсутності належної організації

праці, не було спроможності обробити і засіяти поля. Колгоспне господарювання було цілком незадовільне: засівали не всю площу, а частина врожаю не була зібрана і пропала – на площі 1млн.га збіжжя було не скошеним і пропало. Податок Москва розраховувала в розмірі не фактичного засіву, а посівної площі, який не можливо було віддати. Теж саме було з індивідуальними господарствами. Плани не виконувались. Генеральний секретар КП(б)У Косіор в промові на партійній конференції у листопаді 1932 року в Харкові, заявив, що на 2,5 млн. га збіжжя хоч і було скошене, але не складене в скирди і пропало. Ураховуючи і інші втрати, розтягнення голодним населенням, він сказав, що недобір зерна складав 300 млн. пудів зерна. Ці втрати становили ту кількість зерна, яку повинна була Україна здати Москві. І все ж „залишки” харчових продуктів насильно відбирали від населення, не залишаючи нічого для харчування. І це робилось з виключною наполегливістю: спеціальні бригади під керівництвом „25-ти тисячників” та місцевих комуністів і комсомольців у супроводі спецзагонів військ ГПУ, озброєнні залізними „щупами”, обшукували садиби селян, відбирали навіть ті „залишки”, що були в глечуку: гречана крупа, мука, чи приховану пляшку з пшоном. І таким чином було відібрано все до крихти.

План організації голоду був достатньо дбайливо опрацьований. Насіневі фонди були вивезені, а із запізненням були повернені і запізньо посіяні, а тому з ярових культур колгоспи одержали мало. Селян не приймали на працю на фабриках і заводах, щоб вони не одержали виданого хліба, щоб не могли врятуватися від голоду. Так само ввели план заготівель шкурок домашньої тварин – собак й котів, щоб вилучити резерв м'яса, бодай собачого, чи кошачого. До 1932 року і після голоду таких заготівель ніколи не проводили.

Отже, в 1932 році в Україні, що віками вважалася „житницею Європи“, за допомогою спецвійськ ГПУ штучно було організовано голод, який своїми масштабами й жахом був нечуваний в історії людства. Уже по Різдвяних Св'ятах почався масовий голод. Смертність стала звичайним явищем. Ранньої весни 1933 року голод набув страшних розмірів. Щодня вмирали тисячі

людей... А по селах ходили ситі, здорові комуністичні радянські активісти й закликали записуватися до колгоспу, обіцяючи їм 100 грамів хліба в день і варену страву. Для членів родин та дітей нічого не давали, лише для працівників. Тисячі неприбраних трупів лежали в хатах, на вулицях, повз доріг залізничних полотен всієї України. Це ті, які шукали хліба для своїх голодних дітей і помирали в дорозі (12).

Спеціальні загони робітничо-селянської міліції виловлювали тих, що приїздили до міста продавати своє останнє, щоб купити хліб чи овочі, їх гнали за межі міста вмирати, а тих, що неспроможні рухатися, вивозили за містом, як дрова (13, 55-58). А в той час в чорноморських і азовських портах велетні пароплави західних держав вантажили „залишки“ української пшениці, відібраної від українських селян, знаючи, що твориться на Україні. До речі, московський уряд продавав українську пшеницю за казково низьку ціну, що ледве перевищувала вартість її транспортування. А також всі зерносховища в Росії були переповнені вивезеним українським хлібом. Величезні маси зерна, що їх не було уже куди помістити, кагортами лежали біля залізничних станцій просто неба на землі під дощем і снігом, а потім зерно пропростало (14) і гинуло, а серед голодуючих почався канібалізм.

За підрахунками голоду ніякого не могло б і бути: валовий збір зернових в 1932 році становив 894 млн. пудів зерна. Потреби зерна для насіння - 160 млн. пудів для тодішніх 20 млн.га посівних площ. Решта урожаю – 28,7 млн. пудів припадала для сільського населення, відкинувши на потреби харчування міського населення по 12 пудів на душу (196,8 кг), залишається 25 пудів або 400 кг на душу селян. Отже, цілком достатньо для прохарчування людей і домашнього скоту.

Чому селянство не виступило в оборону своїх дітей, свого життя? Очевидно тому, що за тодішніх обставин повстання було рішуче неможливим. Українська Визвольна війна (1919-1924рр.) забрала багато української молоді та людей середнього віку, не було зброї, десять років червоного терору, масових депортацій, голод (1921-1922рр.) – все це виснажило і знесилело як

фізично так і психічно народ. До того ж, свідомі активісти були винищені, вислані на Сибір, зброю відібрали, навіть мисливські рушниці. Отже, село часів „суцільної” колективізації було знесилене і цілком обеззброєне. Вся Україна тоді нагадувала військовий табір: стояли повсюду великі загони кінної та пішої „робітничо-селянської” міліції та озброєні кінні поліцейські частини ГПУ-НКВД. Україна нагадувала московський концентраційний табір.

Голод, який закінчив свої страшні „жнива” і виключно жорстокий постишевський масовий терор не припиняв спротиву українського народу, особливо інтелігенції і, в тому числі, членів КП Україн. Газета „Пролетарська Правда“ вимагала, щоб до опозиційно настроєних комуністів України застосувати якнайтяжчі репресії „за саботаж інтересів пролетаріату”. Кремль не забув того „саботажу”, коли на зборах різних організацій українські комуністичні виступали проти політики радянських керівників Кремля. На зборах партійного активу Харкова, на початку листопада 1933 року, Постишев інформував, що із 125 тис. членів КП(б)У впродовж 1933 року „вичищено” 27 000 членів партії (16, 850-851). Кілька тисяч місцевих керівників було розстріляно за „перегиби” під час вилучення у населення збіжжя, таким чином, Сталін і його вислужники, скинувши свою вину, наказали невинних людей, які ніби- то винні і спричинили голод 33-го року! А всіх членів українського советського уряду, що брали участь у „демонстрації” проти Московської політики на III Партконференції, а так само членів ЦК КП(б)У – згодом Кремль знищив.

Сталін торжествував „успіхами” шляхом організованого голодомору що „куркульство“, як клас, розгромлено і селянство звільнене від „кулацької кабали” й експлуатації... Ленінське питання „хто – кого” розв’язано на користь соціалізму...” (З промови Сталіна в січні 1933 року: 16, 851).

Підсумовуючи сказане, констатуємо, що голод 1932-1933 років в Україні було організовано за наперед добре продуманим планом – геноцидом. Доказом цього є такі, частково згадані факти:

7. Закон від 7.08.1932 р. „ Про охорону соціалістичної власності”, що уможливив сваволю місцевих агентів окупаційної влади.

8. Знищення великої кількості збіжжя шляхом вивезення з України до великих міст РСФСР , де за відсутності зерносховищ, він пропав, а також за рахунок незібраного врожаю, який пропав під дощем і снігом, який можна було використати для припинення голоду.

9. Збір зерна у 1932 році був достатній, нижче середнього, для забезпечення населення і відвернення голоду (14 656 000 тонн зерна, що після відрахування на всі потреби, для селян залишалося б по 400 кг на душу сільського населення УРСР).

10. Після хлібозаготівлі 1932 року розрахунки проводились не від площі фактичного засіву й зібраного врожаю, але від всієї запланованої площі , тобто із свідомим перебільшенням, а тому вичищали все збіжжя, що було у селян, щоб покрити податки Москві.

11. Заборона приміського і сільського населення працювати на заводах і фабриках, де вони могли б одержати робочий приділ хліба.

12. Експортування значних кількостей пшениці (денпінг) через чорноморські і азовські порти, який продавали за безцінь, або знищували, що також можна було використати для припинення голоду.

Ця планово проведена голодова компанія 1932-1933 років, яка ще тривала і до 1934 року була спрямована проти всього українського народу, завданням якої було винищення біологічної субстанції українського народу і його провідної верстви, щоб назавжди зламати український народ і позбутися зрештою українського питання.

Цей геноцид носив політичні цілі, що витікає із наступних фактів:

1.Вилучення хліба було проведено не тільки у тих, що не бажали вступати в колгоспи, але й в у самих колгоспів, що тоді уже становили 70%.

2.Під час насильного вилучення так званих „залишків” зерна, вилучали всі харчові продукти: печений хліб, навіть і недопечений, пляшки з пшоном,

гличики з гречаною крупою, що не мали товарного значення. Отже, забирали все, щоб позбавити селян будь-яких харчових продуктів.

3. Дослідники стверджують, що смертність серед колгоспників була вищою, ніж серед індивідуальних господарств.

4. Виселення куркулів відбувалося взимку в товарних вагонах до холодних північних районів Росії: Мурманськ, Вологда, Котлас, Воркута і ін., більшість яких замерзала в вагонах разом з дітьми, а ті, які досягли цих природно нелюдських районів, проживаючи в землянках, або в неоплуканих бараках, на 50-70% гинули.

5. Голод запроваджено для нищення українського інтелекту в особі інтелігенції, вчених українських культурно-освітніх закладів.

6. Голод, організований Москвою, – спосіб політичної боротьби проти всієї української нації, що видно із промови вислужника Кремля довголітнього секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора, який в своїй промові на XIII з'їзді УРСР (17.01 1935р.), засвітлюючи „досягнення” компартії України сказав:

„Оцінюючи велику працю, проведenu в 1932-1934рр. у боротьбі з українськими націоналістами та іншими контрреволюційними елементами... треба сказати, що ... наші успіхи 1933-1934 рр. у значній мірі є вислідом того, що ми розбили гнізда українських націоналістів” (17, 104–105).

Яким є для нас 1932-1933 роки, а також голодомор українців 1946-1947 рр. в Західній Україні? Невже ми все забудемо і простимо нашим окупантам, які і до цих пір піднімають свої голови? Які розпалюють ворожнечу серед українського народу, вони не можуть уявити собі, що уже пізно повернути колесо нашої історії, тепер Незалежної України, за незалежність якої боролися на протязі всієї історії України. Ми не дозволимо нікому посягати на нашу незалежність, ми діти батьків наших, які загинули від рук совєтської кровожадної машини в роки голодомору, і вимагаємо признати голодомори, які штучно створювались радянською владою над українським народом, - навмисним геноцидом проти українського народу, і винні у цьому повинні бути покарані. Нехай наш голос буде чути на весь світ: ми цього не забули, ми

закликаємо весь світ признати голодомор 1932-1933 рр. – геноцидом українського народу! Ми приносимо низький уклін всім, хто загинув і хто вижив у цьому страшному Геноциді, і просимо Господа Бога дати їм вічне Царство Небесне.

Вічна пам'ять, Вам дорогі Українці. Ми пам'ятаємо про Вас!

Література.

1. Ю. Дзюбенкова 29.1.1918. / Українське слово за 1952. – Ч.535.
2. В. Ленін. Твори. – М., 1925. – Т. XVI.
3. П. Феденко. Український громадський рух в ХХ столітті.
4. Н. Fesher. The Famine in Soviet Russia. – New York, 1927.
5. Ф. Пігідо. Українці під большевицькою окупацією. – Мюнхен, 1956.
6. Ф. Правобережний 8 000 000 – 1933 на Україні. – Вінніпег, 1951.
7. Д. Соловей. Голгота України. – Вінніпег, 1953.
8. История ВКП(б) : краткий курс. – Гостполитизд. – Москва, 1950.
9. М. Ковальський. Україна під червоним ярмом. Документи і факти. – Варшава. – Львів, 1936.
10. Іван Дубовець. П'ятилітня внутрішня війна в ССРСР 1929-1933 рр. проти колхозного рабства. // Український Прометей. – Дітройт, 1955. – Ч.ч. 19–21.
11. Я. Тумаркіна. Листи з процесу // Правда за 7.07. 1932.
12. Федір Правобережний. Тієї страшної весни // Українські Вісті, 1953. – Ч. 62
13. Н.М.Могилянський. Трагедія України. // Архив Русской Революции. – Берлин: Изд.: И. В. Гессена, 1923.
14. F. Pigido. Prawoberezhny. The Stalin Famine. – London, 1954.
15. С. Підгайний. Українська інтелігенція на Соловках. – Вид: «Прометей», 1947.
16. Большая Советская Энциклопедия СССР. – Москва, 1947.
17. О. Калинник. Що несе з собою комунізм? Збірник документів, вивезених із ССРСР. – Мюнхен-Торонто, 1953.

4. Наукова академія: «Голодомори : Чорні сторінки в історії Західної України в роках 1946–1947 ».

(До 70 ліття Голоду 1946–1947рр. в Західній Україні)

DEUTSCH-UKRAINISCHE WISSENSCHAFTLICHE GESELLSCHAFTe. V

Eingetragen im Vereinsregister Amtsgericht

München. VR 201749

Dülfer Str. 14, 80933 München; Tel/Fax: 089/157-18-12

E-mail: d.blochyn@alice-dsl.net; Skype: darianab

Konto: № 3343324 BLZ: 70070024

Adresse: Deutsche Bank, Marienplatz 21, 80331 München

Запрошення

Високопреосвященний Владика Кир Петро Крик!

Всечеснійші Отці і Преподобні Сестри!

Шановний представники Генерального Консульства України в Мюнхені: Консуле І.М. Березкін і віце-консуле Я.В.Сочка !

Шановні члени «Німецько-Українського Наукового Об'єднання»

Шановна українська Громадо та Гости!

«Німецько-Українське Наукове Об'єднання» (НУНО) запрошує Вас вшанувати 70-річницю Голодомору 1946-1947 років в Україні. Жалобна Академія вібудеться 27 листопада 2016 року у приміщенні Церковної Домівки за адресою: Schönstr. 55, 81547 München.

Програма

Жалобної Академії: «Голодомори в Україні: чорні сторінки в історії українського народу».

1. Панахида біля монументу Голодомору і запалення свічок –
10 :00 год. о. Володимир і Священники УГКЦ і ПУЦ в Мюнхені

2. Молитва за душі українських мучеників Голодомору (о. Івана Теодоровича) читає *Наталя Босак*

11:30 год. – Зал Церковної домівки

3. Відкриття і вітальне слово

проф., д-р. Д. Блохин, д-р Марта Оберраух-Мельничук

3. Вітальне слово Єпископа *Кир Петра Крика та о. УПЦ*
Валентина Смоктуновича

4. Вітальне слово Консулів України в Мюнхені
Березкіна І. М. і п. віце-президента п. Я.Сочки

5. Доповідь : Голодомори в Україні: чорні сторінки історії
українського народу

Д. Блохин

6. Вірш Д. Павличка : Голодомор

Леся Яремчук

7. Вірш: Дитяча поема про Голодомор

Леся Яремчук

8. Антоніна Грицюк. Святий Хліб (*Освячений хліб роздати присутнім*)

Світлана та Наталя Трауріт

Сценарій Академії (27.11.2016)

Ведуча (лише голос):

1. 75 років тому у 1932-1933 роках над українським народом з боку радянського тоталітарного режиму був здійснений злочин, який має ознаки Геноциду.

(Під супровід "Реквієму" Моцарта жінка чи жінки у чорному вбранні проносять запалені свічки і ставлять їх на сцену. **Прослуховують пісні: Web-seite in Skype (Kogut): Людмила Степаненко. «Пам'яті Голодомору»; Білозір О. «Свіча», «Молитва»; Ніна Матвієнко «Голодомор», «Сміються плачуть солов'ї».**

2. Хай палає свіча..., хай палає.

Поєднає нас вона в цей час.

Хай сьогодні спогади лунають

Пам'ять чиста, світла і велична,

Правда й слово хай єднає нас

(Леся Яремчук)

3. Вітальні слова (за програмою)

Консул України в Мюнхені (Оголошується хвилина мовчання)

4. Ведуча (лише голос): *Леся Яремчук*

Д. Павличко:

Відкрийтеся небеса!
Зійдіть на землю
Всі українські села, присілки та хутори
Повстаньте всі, кому сказали: "Вмири!"
Засяйте над планетою, невинні душі!
Зійдіть на води й суші,
Збудуйте пам'яті невігасний собор!
Це 21-22 і 28-29 роки.
Це тридцять другий рік.
Це тридцять третій рік.
Це сорок шостий рік
Це сорок сьомий рік
Голодомор. Голодомор. Голодомор.

5. *Ведуча (на сцені)*: У листопаді 2006 року парламент України прийняв Закон України "Про Голодомор 1932-1933 років" у якому визнано:

"Голодомор 1932-1933 років в Україні є геноцидом українського народу". Подібну оцінку винесли ряд парламентів країн світу. «Щоб світ визнав Голодомор геноцидом, потрібна політична воля. Натомість ми традиційно відзначаємо Дні пам'яті Жертв Голодоморів, а влада не робить потрібних кроків для офіційного визнання» – так сказав відомий дослідник Голодоморів Станіслав Кульчицький, д-р історичних наук, професор, зав. відділом інституту України НАНУ на прес – конференції в Укрінформі на тему: Причини, перебіг та наслідки Голодомору 1932-1933рр», яка відбулася 24.11. 2016 року у Києві, під час якої була наświetлена історична, демографічна та освітня проблематика досліджень.

Він наголосив: « 26 листопада – пам'ятний день. І після – на цілий рік – ми забуваємо про найбільшу трагедію, яку виніс наш народ в ХХ столітті. Створюється ситуація, коли ми через 2 роки підійдемо до 85 - річчя Голодомору, і ми повинні вийти на ООН з тим самим питанням – визнання Голодомору як Геноциду проти українського народу. Але я не бачу ніяких зусиль з боку влади, з боку Адміністрації Президента України. Тому, що це питання суто державне і зусилля науковців ні до чого не призведуть». Він підкреслив, що тут повинен розгорнути роботу Українськи інститут пам'яті як виконавча структура, мають бути задіяні ресурси МЗС та державних

органів, що мають вихід на ЗМІ світового значення і трибуну ООН. Про Голодомор 11.2016 р. в обліковій картці про Голодомор Петром Порошенком зазначено про День пам'яті «жертв голодоморів». Але повинно йтися про один Голодомор і Голоди. Це недобре. І це не вина Порошенка. Ця формула, у множині, виникла при приезденту В. Ющенку, і вона діє негативно, бо Голоди були різні і різні втрати. Треба триматися одного 1932-33рр., щоб признали його Геноцидом. Верховна Рада прийняла закон у 2006 році про Голодомор, як Геноцид, але на міжнародному рівні зусилля визнати Голодомор геноцидом «закінчився провалом». Нині називаються різні цифри жертв – аж до 10 млн. Інститут соціальних досліджень НАНУ подає цифру – 3,9 млн осіб. Не підкреслюється чітко, що Голодомор 1933р. це був терор голодом, що вперше заявив англ. дослідник Роберт Конквест.

«Сталінське табу – інформаційна блокада, яка була однією із причин самого механізму Голодомору, протрималася аж до 1987 року» – уточнив історик.

Нині, за його словами Україна може досягти успіху у визнанні світом Голодомору як Геноциду, бо за останніх 8 років загальна кількість публікацій про Голодомор нараховує значно більше 20 тисяч в усіх країнах світу. А також Росія втратила той авторитет і ту політичну вагу у світі, коли можна було ефективно протидіяти зусиллям України в цьому питанні. Зросла доказова база Голодомору як Геноциду.

Дослідні дані про конфіскацію всього продовольства тривалого зберігання, яка була здійснена у січні-лютому 1933 р. і призвела до голодного мору, немала письмових фіксувань. Так само, як не знайшли таких фактів у верхах нацистського керівництва з приводу Голокосту. Був тільки факт Голокосту. Але ж був і факт Голодомору. І тут команда демографів та соціальних досліджень НАНУ на чолі з американським професором-демографом Олегом Воловиною за останні роки добила надзвичайних вагомих результатів» – наголосив проф. С. Кульчицький.

б. Ведуча надає слово **проф. д-р. Д. Блохин** для виголошення доповіді:
« Голодомори: чорна сторінка в історії українського народу»

Проф. Д. Блохин (Мюнхен)

Голодомори в Україні: чорні сторінки в історії українського народу

(До 70-ти ліття Голоду 1946-1947 рр. в Україні)

*Зроніть сльозу, бо ми не мали сліз,
Заплачте разом, а не на одинці.
Зроніть сльозу за тими, хто не зріс
Хто мали гордо зватись українці.
Заплачте, затужіть, заголосіть,
Бо мирні люди стогнуть з тої плини,
Благають, українці, донесіть
Стражденний біль країни
Згадайте нас, бо ж ми колись жили,
Зроніть сльозу, і хай не гасне свічка,
Бо в цій землі житами проросли,
Щоб голоду не знали вічно.*

За останні тисячу років на Землі, за дослідженням істориків, сталося 58 голодоморів. Причини їх різні. Але аналогів і цинічних методів здійснення, таких штучно заподіяних Голодоморів, які пережила Україна в ХХ столітті, не знала жодна земна цивілізація.

Україна витримала чотири Голодомори: 1921-1922, 1928-1929, 1932-1933 та 1946-1947 роки, які були направлені на знищення українського народу, як нації.

Наприкінці 1921р. значні території України (Донецька, Миколаївська, Одеська, Катеринославська та Полтавська губернії, Поволжя, Південний і Середній Кавказ) охопив голод. Причиною була повоєнна розруха сільського господарства, неврожай, спричинений посухою, скорочення посівних площ, примусове вилучення радянськими нелюдами хліба у селян. В результаті цього Україна втратила біля 2 мільйони людей. Але ж не всі області України зазнали посухи, та допомога вмираючим людям не була надана. Уже восени 1921 року в південно-степових районах України почався голод, але окупаційні органи на місцях з особливою наполегливістю вивозили хліб, не

залишаючи нічого людям. Вони діяли за наказом Голови наркомунізму Леніним, який висунув лозунг 28.4.1918:

«Грабууй награвоване!» Хлібна карточка-найсильніший засіб примусу, сильніший за гільйотину. Хліб – зброя універсальна. Хто володіє нею, той завжди перемагає. Утворену громадську організацію Катрини Кускової, яка просила про допомогу в США і ін. країн, Ленін наказав розпустити, а організаторів знищити. 19.03 Ленін пише до Політбюро із грифом «Секретно»: «Саме тепер, в момент відчутного голоду... Ми можемо вилучити все у церковників, чим більше ми будемо вилучати, тим швидше ми знищимо їх і психіку селян».

У 1927 р. поширили хлібну гільйотину і пішли далі з лозунгом: « Від кожного за здібності, кожному по потребі». Організували «Систему розподільчих комітетів». Гаслом якого було: « Люди створюють продукти, а держава розподіляє», щоб цей механізм був могутньою машиною, єдиний і підлягав єдиній ідеї. Але почалися виступи проти такого становища, проти усуспільнення землі : «Гать комуністів! Давай царя!». Ленін був проти селян, як небезпеку і робив все, щоб прорвати цей фронт голодом, бо голод розбиває віру у царя, він наказав створити армію.

До осені 1930 року на Україні насильно була здійснена колективізація. Найважчим для більшовиків було знищити політичні питання – національне питання українізації, яке проводила ліберальна партія на чолі М. Скрипника. У 1929 році у Харкові заарештували генерала УПА Ю. Тютюнника, якого розстріляли; 45 осіб на чолі з акад. С. Єфремовим. Їх обвинуватили у створенні Спілки Визволення України, «терористичної» організації, яка боролася за свободу України. Потомственні інтелігенти були елітою і мозком нації. Їх треба було знищити, щоб легше в'язати руки українцям. Суд проходив в столичному оперному театрі, навіть продавалися квитки на суд. Вирок був винесений 19.04. 1929р в ніч на Воскресіння Господнє. Це був виклик. Який ніхто не приймав. Церква не могла чинити опір, а застрашений народ мовчав. На осінь 1929 року все було готово до генерального наступу:

60 000 осіб було заслано в концентраційні табори, де вони загинули, а 150 000 куркулів відправили на Сибір, де більшість загинули.

Уже з 1928 р. в житті народу з'явилися такі поняття як індустріалізація і колективізація, які в містах нав'язувалися більшовиками, а в селах, де жила більшість кількість населення, їм було не до політики, вони міцно трималися землі, працювали за мізерну плату. Сталін вважав селянство головною перешкодою до соціалістичного перетворення і не приховував свого наміру. Коли називав селян «покидьками». Селян були безправна сіра маса, їх не вважали за людей, в країні існувало беззаконня. За їх рахунок держава проводила індустріалізацію. Селян грабували, забирали зерно, за ціни нижчі від ринкових, а тих які не хотіли або приховували зерно, оцінювали їх як саботажників. Сталін наголошував, щоб виконати плани І. п'ятирічки, і необхідно встановити політичний і економічний контроль на селі. Він розумів, що не зможуть покарати селян, поки вони мають своє поле. Україна відігравала базову роль у створенні СРСР, бо населення було більше за всі республіки разом взяті, володіла родючими землями. Спочатку формування сталінського тоталітарного режиму українське питання набуває принципового значення. Зламати Україну і знищити її націю було в його планах, бо з іншими республіками було легше це зробити.

От і організують 25 000 загін на село, які не мали поняття про сільське господарство, щоб вони наводили порядок.

Справжньою катастрофою був штучно створений Голод на Україні в 1932-1933рр., внаслідок якого вимирали цілі села, райони. Історики не можуть навіть подати точного числа людських жертв. На думку дослідників, в час другого голоду загинуло 2,9 (нині дані 1, 5 млн. – Д. Б.) мільйонів людей і третину із них становили діти. Кожну хвилину гинуло 17 осіб.

Втрати населення від Голодомору і Голодів перевищили навіть втрати Другої Світової війни, яка тривала 5,5 років. Ось як кровожерна радянська машина, під сталінським керівництвом, навмисно знищила український народ. Ця подія понад півстоліття була закритою сторінкою радянської

історії. Замовчування голодомору, як явища, заборона будь-якої інформації про нього, були складовою офіційної політики комуністичної партії – основного організатора злочину, штучно заподіяного Голодомору в 1932-1933 рр., який викликаний не природною стихією, а політичними причинами, над невинними українськими людьми, над невинними дітьми, які народилися і над тими, які ще не народилися, але мушили вмирати в лоні своїх матерів. Ці злочини не мають ніякого прощення, це виняток із християнського правила, і ми не повинні таких злочинів прощати, вони повинні бути наказані не тільки Богом, але українським урядом за смерть невинних людей.

Голод 1932-33рр. був наймасштабніший, ніж Голоди початку 1928-29, 1922-23 роки ХХ ст., охопивши практично всі Українські землі, які на той час входили до СРСР і сусідні області Росії, які населяли у великій кількості українці. Вчені дослідили, що число селян, що загинули в цьому Голодоморі становить біля 12,5 млн. Українців, та наші недруги і далі приховують правдиві дані.

Український народ опинився в кільці смерті. На заході був кордон із сильною охороною, а на півночі і сході на кордоні цих областей поставили залог НКВС. Навіть тим, яким вдавалося обхідними шляхами виїхати в інші республіки і добути хоч трохи харчів, вимінявши на речі, не могли довести до рідного села. На залізничних станціях співробітники НКВС проводили постійні облави, забирали ті незначні запаси харчів, які вдавалося роздобути.

Шукаючи порятунку голодні люди намагалися пробитися у міста, щоб виміняти залишки речей на хліб, чи влаштуватися на працю, щоб отримати мізерну плату – мізерний пайок, з яким треба б було поділитися з вмираючими рідними. Влаштуватися на працю в місті було нелегко, бо селяни не мали паспортів. Цих селян брали на вугільні шахти Донбасу, чи на будови першої п'ятирічки, як на будівництво Дніпрогесу, чи на інших роботах, де вони працювали за мізерні пайки, які треба було віддати рідним. Хоч передати цей «скарб» вдавалося дуже рідко.

Про ситуацію на Великій Україні дізнавалися в Західноукраїнських теренах, які знаходилися в межах Польщі, Румунії і Угорщини. Звичайно поширювати правду журналістам було неможливо, бо їм забороняли виїзд із території на візові терени. Тому почався підкуп західних журналістів, які дезінформували правду про Голодомор на Україні і Кубані. Так один із кореспондентів «New York Times» Уолтер Дюранті, який брав фальшиві інтерв'ю у Сталіна, у своїх репортажах спростовував існування голоду в Україні, а коли приховувати правду не вдавалося, то розповідав про випадки недоїдання і заперечував Великий голод. За такі репортажі з СРСР у 1932 р. Дюранті став лауреатом Пулітцерівської премії, однієї із найпрестижніших американських нагород у галузі літератури, мистецтва та журналістики. Навіть попри брехливі репортажі Дюранті посмертно не був позбавлений цієї високої нагороди.

Не менш «сприяли» червоній Москві деякі дипломати і письменники, як от: Герберт Веллс, Бернард Шоу, Ромен Ролан. Їх привозили на Україну, показували фальшиві підготовлені знімки веселих робітників, передову техніку, пригощали багатими обідами тощо. От і тоді ці підкупні журналісти розповідали про досягнення в більшовицькій Росії. Тай і США було не до того, щоб доносити правду про Голод в Україні, бо була можливість від Москви одержувати дешевий хліб, який був дуже потрібний після «великої депресії», щоб підтримати власну економіку. У приватних розмовах сам Дюранті зізнавався про Голод і про кілька мільйонів померлих в Україні і на Північному Кавказі, приховуючи ці факти, але писав те, за що щедро платили «господарі».

Але були і чесні журналісти, які у репортажах доносили світові правду, як Гарет Джоунс, Малколм Маггерідж, Джосеф Олсон та ін., які ризикували своєю кар'єрою, а навіть і життям. Так, Джоунс здійснив двотижневу мандрівку по селах Слобідської України, де на власні очі побачив страхіття Голодомору 1933р..

Четверте голодне лихоліття припагло в Україні на час після Другої Світової війни, що виникло як результат безгосподарності совєтської влади і несприятливими природними умовами.

Голод 1946-1947 рр.

Внаслідок великого руйнівного господарства після Другої Світової війни, Совєтський Союз не мав практики у сільському господарстві, бо знищив «клас куркулів», які були добрими господарями. Найважча ситуація була в сільському господарстві та відбудова країни четвертим п'ятирічним планом, що поглибила кризу в селах. Сільське господарство втратило під час війни більшу частину поголів'я великої рогатої худоби й техніки, господарство зруйноване, колгоспи та радгоспи – пограбовані, сотні сіл – спалені, робочої сили бракувало, бо багато чоловіків не повернулися із війни.

А ще й у 1946 році була жахлива посуха. І нічим новим було те, що під цю обстановку радянська влада намагалася всілякими способами позбутися українців як нації. Депортувати українців не було куди і як, а тому вирішили втілити попередню, випробовувану практику, знищення українства реальним Геноцидним планом – **Голодоморним погромом**.

Невідповідність державних заготівельних цін на продукцію сільського господарства і державних цін на промислову продукцію підірвала економічний стан селян, які змушені були платити ще й прямі податки. Економічно бездарна совєтська влада кинула всі свої збитки на плечі селян: податки нараховувала з кожного гектару посівів власників і колгоспників, не враховуючи мізерної кількості зерна, одержаного через посуху: середня врожайність зернових впала в колгоспах у 1946р до 3,8 в ц/га, а в радгоспах – 4,5 ц/га; в Одеській, Харківській, Ворошилоградській до 2,3 – 2,9 ц/га. Валовий збір зернових скоротився до 531 млн пудів проти 1330 млн. пудів у 1940 році. Нестача кормів спричинила загибель 44 000 голів рогатої худоби і 82 000 коней. Однак центр не пішов на зниження обов'язкових поставок, за невиконання яких посилили кримінальні справи проти посадовців, які не виконали планів хлібозаготівель. Сам М. Хрущов, перший секретар ЦК

КП(б)У, пізніше писав в своїх «Мемуарах»: «План встановлювався головно методом..., при якому виходили не з того скільки вирощено, а з того, скільки можна одержати в принципі, вибити із народу в засіки держави. І ось почалося це вибивання...».

Восени 1946 року в Україні спостерігалася неймовірна важка ситуація з продовольством. У жовтні 1946 р. була тотальна перевірка правильності витрачання хліба, встановлено пайкове постачання селянам хліба. Загальні труднощі перевірки зводились до зменшення осіб. Це спричинило масовий голод, смертність, факти канібалізму.

Радянський уряд запровадив нереальний до виконання план хлібозаготівель, тотального вилучення насінєвого, страхового, фуражного фонду зерна, запровадив податки за користування селянами присадибних ділянок, проведення насильницької колективізації в Західній Україні, посилив хлібозаготівлі в несприятливі умови в центральних-східних областях України: Херсонській, Ізмаїльській та Одеській та інших областях. Станом на 1.02. 1947 року в державному резерві в СРСР було 10 млн тонн зерна, в той час, як у Широківському районі Дніпропетровської обл. колгоспникам було видано по 90 г хліба на трудовдень.

Коли Хрущов заступився за народ, то невдоволення Сталіна проявилось у своєрідному «зміцненні» керівництва України шляхом зміщення Хрущова із посади першого секретаря ЦК КП (б)У, і направив до Києва Л. Кагановича, якого було «обрано» 3.03. 1947 року першим секретарем ЦК КП (б) України, а Хрущов зайняв посаду голови Ради міністрів УРСР.

Керівництво СРСР такими діями прагнуло зберегти і поповнити великі продовольчі і мобілізаційні резерви на випадок нової світової війни. А з другого боку – бажанням Сталіна одержати дивіденди від поставок зерна в країни Західної Європи.

Керівники обласних і районних організацій колгоспів не могли виконати план заготівель. Так, у Вінницькій обл. колгоспи і радгоспи у 1947

р. уже пару років не могли виконати плану хлібозаготівель. Місцеве керівництво наказувалося за це доганами, звільненням з посади, з партії. Такого тиску керівники не витримували. Голова колгоспу Чечелинського району отримав догану; уповноваженому Брацлавського райкому, Давидову, «за бездіяльність під час хлібоздачі» звільнено із партії; голова колгоспу с. Слобода, С. О. Бевз покінчив життя самогубством. Директор Сербинівської МТС написав: «Як мають надо мною так знущатися керівники району, то краще померти, чим у допрі сидіти». Багато хліборобів пішло із життя на Поділлі. Південні райони потерпіли більше від посухи, ніж північні, тому там голод був страшніший. Як свідчать архівні матеріали, що Західна Україна багато помагала Вінницькій області. Так, у 1947 р. від західних побратимів вінничани одержали сотні тонн зерна, що викликало у керівників центру МДБ неприязнь; подільських людей називали і далі петлюрівцями, фашистами, прислужниками, бандерівцями тощо.

Ще одним репресивним заходом держави проти населення була заборона продажу хліба на ринках колгоспами і колгоспниками та одноосібниками. Безплатна праця, непосильні податки, голод, репресії змушували селян покидати свої рідні місця. Великий відтік людей із сіл спостерігався взимку 1947 року.

«Щоб якось у лиху годину вижити, то вся Східна Україна головно прямували в Західну Україну, бо там голод мав не такі масштаби, як у східних та центральних областях України. Вони міняли речі на зерно і картоплю. Всі товарні поїзди, що йшли на схід, були заповнені мішками з зерном і картоплею... В такий спосіб люди рятувалися від голодної смерті»... – згадував інвалід війни Сорока із Київщини. А Литвин Ольга Фелемонівна (1906 р. нар.) говорила: «А як же, добре пам'ятаю 1947 рік. Нас тоді врятувала Західна Україна, коли б не вона, був би новий 1933 рік. Чоловік прийшов калікою із війни. Двоє діток померли ще в 1933, довелося і мені Західну Україну відвідати... У Жмеринці поліція стояла, ловила і не пускала, арештували людей. Люди всякими шляхами і засобами добиралися до

Тернопільської та Львівської областей, обминаючи Жмеринку, як нечисту силу, ішли пішки до Сербинівки, там чіплялися на ходу до вагонів і пробиралися в табір, їхали куди везе поїзд. Я була у Тернопільській області, люди там дуже добрі, співчували нам, годували, давали ночліг, розпитували про колгоспи, ми їм правду розказували...» (Приклади брала із бесід сучасників та з книги : *Шульга І. Г. Голод на Поділлі. – Вінниця : Контиент-ПРИМ, 1993. – 224 с. – Розділ 4:1947 : Повоєнний голодомор. – С. 149–190*)

Мешканці Західної України з милосердям і співчуттям відносилися до голодуючих, годували їх, переночовували. Широку пропагандистську роботу проводили українські повстанці, члени ОУН та УПА. У листівці «Українці», вони закликали народ допомагати голодуючим: «Українці Західної України! Серед Вас живе багато братів із Східної України. Ставитися до них приязно, гостинно, як до братів своїх... Допомагайте собі взаємно по-братськи!»

В 1946-1947рр. радянський уряд не простив Західній Україні того, що українці намагалися допомогти своїм братам із Східної України, вони зрозуміли причину штучного Голодомору і били тривогу, сповіщаючи своїм родичам, які були за Океаном, щоб вони несли правду про нищення українців голодом в інших країнах, щоб розкрили брехливе лице радянської влади, яка скривала заповідні злочини супроти українців; вони просили допомогти їхнім братам.

Держава продовжувала успішно вимітати колгоспні комори. Так, Вінницька обл. одержала завдання на 1947 рік: заготовити по лінії споживспілки 20 вагонів яєць, 400 тонн молока, 20 тонн масла, 150 тонн м'яса, 10 тонн птиці, 2 тонни водоплавної дикої птиці, 2 000т. картоплі, 1500 т. сухофруктів, 10 т. меду. Виконати всі ці поставки практично було неможливо.

Загальну думку хліборобів Поділля висловила колгоспниця с. Лукашівки Монастирського району М. К. Герей у розмові з представником райкому партії 17.06.1947р.: «Урожай добрий, але нам його не дадуть, а все вивезуть державі».

Деякі керівники колгоспів пробували приховати частину зерна, щоб видати колгоспникам хоч малу кількість на трудовень. Однак їх за це суворо карали. Голову колгоспу «Червоний жовтень», Поперечну, було віддано під суд, а голові к-пу «Червоний шлях» Чечеленицького р-ну було винесено суворо догану. Люди нарікали на колгоспи і радгоспи, які створені для грабунку селян. Бригадир к-пу «Червоний партизан» І. І. Вертеольний сказав: «Щоб той не жив, хто придумав колгоспи.... Скільки би не вродило хліба, все рівно не дадуть більше 200 г на трудовень». Спасаячи своє життя, люди почали красти, зрізали колоски, крали зерно тощо: зареєстровано викрадені 1878 снопів, 1232 кг зерна,

4 138 випадків розкрадання зерна на протязі 20 днів. Згідно указу Верховної Ради СРСР «Про кримінальну відповідальність за розкрадання державного і громадського майна» суди виносили суворі вироки. Так, за зрізування колосків, колгоспниці Лисицька і Пивовар с. Гута Літинського р-ну були засуджені на 8 років ув'язнення. Почалися збройні напади на колгоспні токи, крали зерно, вбивали охоронців тощо. Секретар ЦК КП(б)У Л. Каганович вимагав притягувати всіх до судової відповідальності за розкрадання хліба, за терор:

Спочатку збирання хліба, було притягнуто 1196 осіб за розкрадання зерна, причиною крадіжок був голод. Він цинічно наголошував, що причиною усіх проблем в Україні є «український буржуазний націоналізм». Сталінське керівництво причину невиконання хлібозаготівель вважало саме тих партійних функціонерів та селян, які пережили окупацію, «зазнали впливу чужої ідеології і потребували перевиховання», відправляючи їх на Сибір. Зернове питання залишалося основним на обговоренні засідання політбюро, де давали установки на узаконене пограбування села державою, що привело до голодомору. Селяни працювали в колгоспах без вихідних, їм не було часу обробляти свої ділянки. Накладали високі податки за все, чого і не мали селяни: за фруктові дерева, за худобу, за птицю і т.д. Селяни знищували все в господарстві, щоб звільнитися від податків. Природне

прагнення селян бути господарями землі розцінювалося як «пережиток капіталізму». На повну потужність працювали судові органи, стягуючи недоїмки з селян за невчасну сплату податків.

Штучний голод 1946-47 рр. розпочався масовим вивозом сільськогосподарської продукції для країн „народної демократії», під маркою якої проводився тотальний вивіз хліба із України, і це була політична антиукраїнська диверсія, шляхом голоду було послаблення біологічної сили народу, руйнування психіки, що зводило людей до однієї проблеми виживання: наїстися чи померти. Голодом руйнували психіку українців, нищили мораль, віковічні звичаї, робили їх покірним, байдужим, заляканим натовпом.

Радянська влада вилучила із села під виглядом хлібозаготівель фактично всі продукти за кордон, допомагаючи країнам «соціалістичного табору» та іншим союзникам. Так, у 1946 році було вивезено із СРСР 350 тисяч тонн зерна до Румунії, а у 1947 році – 600 тисяч тонн до Чехословаччини; за цих два роки Польща отримала від Радянського Союзу 900 тисяч тонн хліба Сам президент Чехословаччини К. Готвальд констатував факти:

«Радянський Союз врятував нас від голоду». А в той час , як українці корчилились у голодних муках.

У Молдові, Бессарабії й південних областей України стрімко поширився голод і лише за перше півріччя 1947 року офіційно зареєстровано 130 випадків людодства. Так, обласний прокурор 7.04. 1947р. інформував політбюро про те, що «... у с. Корбівка Госинського р-ну громадянка Г. Н. сокирою порубала труп своєї матері і протягом декілька днів готувала собі їжу». 16.04 1947р. в прокуратурі слухали справу звинувачення громадянки Г.А. в людодстві»; 22.03 1947р . розглядалася справа колгоспниці К.Н. , яка зарубала родичку і варила їжу для своєї глухонімої доньки і для себе»; після обшуку в квартирі Б. А., знайдено в печі кістки підростка і дорослої людини, які жили в цій квартирі. У с. Жданівка Хмельницької р-ну мати вбила

шестирічного сина Андрійка за те, що з'їв 6 картоплин, з яких вона хотіла приготувати їжу для родини. І таких прикладів було дуже багато. Хто повинен відповісти за такі страшні Голодомори, чому до цих пір деякі держави ще думають, чи признати голодомори в Україні як ГЕНОЦИД проти українського народу. Чому до цих пір не наказана країна, яка нищили український народ, яка і зараз хоче привести Україну до п'ятого Голодомору?

Ми, діти родини Горбала Дмитра, цей Голодомор пережили, але пам'ятаємо гіркий присмак бур'янів, грициків, лободи і кропиви в кращому випадку, хоч трудно було знайти, їли, щоб не вмерти з голоду, залишившись 5 сиротами без захисту і допомоги. Після приїзду із Канади, мати померла, а Батька кинули у Чортківську тюрму, хоч все віддав в колгосп. І відпустили помирати, від гангрени, яку отримав від побиття колін. І через тиждень в 1947 р. помер Батько. Цього я не можу забути і простити „славній комуністичній партії”. А ще більше поширився голод у 1947 році, репресії над батьками, знищення тюрмами і підготовкою до вивозу в Сибір. Нас сиріт уже не забрали до Сибіру, а вирішили перевиховувати в своєму отруйному дусі. Діти були опухлі від голоду, плач розносився по всій Україні, нічого не хотілося лише їсти, голод не давав заснути, а уві сні бачили хліб, доспілі черешні, яблука, шовковицю, яку насадив батько навколо саду, так і помер, а ми голодні без батьків чекати, щоб вони хоч дали зелені плоди, яким не дали дозріти, які спасали нас від голодної смерті.

Штучно створений сталінським режимом голод перетворив українське село в справжнє гето смерті, винищив нашу еліту, породив страх перед радянським фашизмом, і ці події впродовж понад півстоліття були заборонені. Замовчування трагедії українського народу, Голодоморів, заборона будь-якої інформації про нього була складовою політики правлячої КПРС, головного організатора злочину Сталіна та його оплічників.

Перші ґрунтовні дослідження фактів голодомору були здійснені у кінці 40-х і початку 50-х років ХХ ст. на еміграції Дмитром Соловей, який був

свідком тих трагічних подій і став писати про геноцид українців у 1932-33рр. Він народився в 1888р. в с. Срібному Прилуцького повіту Полтавської губернії (нині Чернігівська область). Ще в 1952р. він видав у США свою книгу „Стежками на Голготу». Винищення в Україні мільйонів людей терором та штучним голодом в 1929-1933 роках”. Лише тепер ці задокументовані спогади про Голодомор побачили світ в Україні стараннями вчених Юрія Шаповала та Олександра Юренка (Київ, Полтава, 2005).

Американсько-український дослідник Голодомору 1932-33рр. в Україні Джеймс Е. Мейс застосував вперше метод усної історії (1984), використавши понад 50 інтерв'ю, взятих аспірантом Гарвардського Університету Леонідом Герецом. Дж. Мейс разом із Леонідом Герецом, Сью Еллен Вебером та ін. представили Конгресу США Звіт Комісії, який опрацьовували з 1986р. під керівництвом Дж. Мейса і зібрала понад 200 свідчень мовою оригіналу. Наприкінці 1990р. у Вашингтоні було науковано три томи усних свідчень про Голодомор 1932-1933 років, об'ємом 1734 сторінок тексту. І ці всі свідчення сходяться із зібраними на Україні усними історіями і дають досить чітку картину злочину радянських методів, бо тисячі людей ніяк не могли говорити одне й теж: « забрали вже до зернини, до квасолини, до одежини, скатертини, рушника; не випускали з сіл до міст, щоб обміняти ці останні речі на хліб».

В Інституті історії України в Києві проводяться дослідження Голодоморів в Україні. На базі зібраних матеріалів Веселовою Олександрою Михайлівною свідчень людей, які вижили, були упорядковані дві книги: *Пам'ять народу: геноцид в Україні голодом 1932-1933 років. Свідчення у 2-х книгах. Упорядники: О. Веселова, О. Нікілев. Відповідальний редактор В. Смолій. – К.: ВД «Калита». – 2009.* Про Голодомор 1946-1947 рр. досліджувала і збрала велику кількість матеріалів О. Веселова. Але у 2015 р. вона померла, і матеріалами займається Гриневич Людмила Володимирівна і готується книга до друку.

В Україні створена Асоціація дослідників Голодоморів в Україні, яка заснована 27.06. 1992 року на Установчому з'їзді у Києві під назвою: «Асоціація дослідників голодомору – геноциду в 1932-1933 роках в Україні». Керівний орган – З'їзд, у період між з'їздами – Рада. Мета і завдання – дослідження та збереження в історичній пам'яті народу однієї з найтрагічніших сторінок історії – Голодомору 1932-1933 рр., а також Голодоморів 1921-1922, 1928-29, 1946-1947 років в Україні.

Ця Організація об'єднує науковців, письменників, журналістів, представників ін. професій, які вивчають історію Голодоморів в Україні, сприяють вшануванню пам'яті Жертв. Засновники її – письменник В. Маняк та його дружина, журналістка Л. Коваленко-Маняк, яка очолила Раду . За її участі створено 37 осередків в різних областях України, які об'єднали понад 700 осіб. Після її передчасної смерті (1993) ІІ. З'їзд (1994) обра головою правозахисника Л. Лук'яненка (від 1996 до 1998 почесний голова). З травня 1996-1998 Раду очолював д-р істор. н. Василь Марочко. Після ІV. З'їзду (1998) головою знову став Л. Лук'яненко (переобраний і на V.З'їзді, 2000).

У багатьох містах і селах України активістами впорядковано цвинтарі, встановлено хрести, пам'ятні знаки на могилах Жертв Голодоморів.

10.09.1933 на Михайлівській площі Києва відкрито й освячено пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932–1933 рр.

Підготовлено і видано низку Збірників, свідчень людей, архівних матеріалів, які пережили страхіття радянських Голодоморів, проведено наукові конференції та ін. заходи. Ми не повинні забувати того, хто узаконив щорічне відзначення, останньої неділі листопада, Голодомору 1932-1933 в Україні. 19.11. 2008 року Президент В. Ющенко відкрив у Харківській області Меморіал Жертв Голодомору 1932-1933 рр. Комплекс розташований в Дергачівському районі, неподалік від кордону Росії. Це шестиметрова скульптура чоловіка, жінки і дитини. Дорослі повернуті один до другого спиною. Чоловік дивиться в сторону Росії, спричинила голод, символічно

намагаючись захистити родину від голоду. Жінка в молитовній позі повернута в сторону України. Вартість пам'ятника 3,5 млн гривень.

Внаслідок Голодомору 1946–1947 років в Україні загинуло 1,8 млн осіб; 800 тисяч. людей хворіли на дистрофію.

Ряд дослідників, зокрема Й. Анатолій, І. Білас, В. Пахоренко, О. Веселова, В. Марочко, Ст. Кульчицький та ін. кваліфікують післявоєнний Голодомор 1946-47 рр., є **Геноцидом щодо українського народу**, вчиненим з метою «покарати» українців за «недостатній ентузіазм» у ході Другої Світової війни. Сталін не міг пробачити західноукраїнським націоналістам боротьбу за визволення України. Йому не терпілося розгромити український націоналізм, вогнище якого було на Заході. У процесі врегулювання територіального питання з Польщею проводився обмін населенням. В роках 1944-1946 радянські власті дозволили полякам переселитися з Галичини і Волині в Польщу. Натомість у Радянську Україну добровільно чи примусово емігрувало близько 520 000 українців, які опинилися на боці нового кордону.

Невже ми все це забудемо і простимо нашим окупантам, які і до цих пір піднімають свої голови? Які розпалюють ворожнечу серед українського народу. Вони не можуть змиритися з тим, що уже пізно повернути колесо нашої історії, назад. Ми маємо свою Незалежну Україну, за яку боролися і загинули наші батьки на протязі всієї історії України. Ми не дозволимо нікому посягати на нашу Незалежність, ми, діти батьків наших, які загинули від рук советської кровожадної машини в роках Голодомору 1946-47рр. в Україні, вимагаємо Голодомори, які штучно створювались радянською владою над українським народом, признати **Геноцидом**. Нехай наш голос буде чути на весь світ! Ми цього не забули, ми закликаємо весь світ бути солідарними з нами.

Відзначаючи 70 річчя Голодомору 1946-1947 років в Україні, цю сумну дату в історії нашої України і її народу, закликаю Вас, дорогі Українці, об'єднатися у Слові і Молитві за Україну і поставити у вікні свічку Віри,

Надії, Непереможності нашого народу у боротьбі за правду і незалежність
нашої Держави.

А перед всіма, хто загинув у роки Голодомору, схиляємо низько наші голови і
обіцяємо: Україна і її народ пам'ятає Вас! Світ визнає ! Ми не забудемо Вас!

Ми приносимо також низький уклін всім, хто вижив у цьому страшному
Геноциді,

а тим, хто загинув, просимо Господа Бога дати їм вічне Царство Небесне.

Вічна пам'ять, Вам дорогі Українці! Ми пам'ятаємо про Вас!

Слава Україні! Слава Нації! Героям слава!

Дзвони пам'яті б'ють у скронях,

Їх відлуння летить у вись,

Страшні голодомори,

У майбутньому - не повторить!

6. Ведуча Леся Яремчук:.

Вірш Д. Павлич

Тихо, як свіча,

Догорів народ.

Бо не мав меча

На чужих заброд.

Бо Господь йому

Скинув з неба плуг,

На ганьбу і срам

Дав покірний дух!

О, народе, встань, сам собі порадь,

Бо з чужих старань

Будеш помирать.

Буде знов душа

Йти на смертну креш, доки з лемеша

Зброї не скуєш!

Оберни сто суш

В золоті хліба,
Вийми з наших душ
Страх і плач раба.
Господи прийди
В нашу непрягльядь,
Дзвони розбуди,
Що в землі лежать.

7. Вірш: Дитяча поема про Голодом
Леся Яремчук.

8. Вірш: Грицюк Антоніна. Святий хліб
Світлана і Наталя Трауріт роздають свячений хліб»

9. Лист – Звернення до Німецького уряду. *Збір підписів присутніх
д-р Марта Оберраух-Мельничук*

**DEUTSCH-UKRAINISCHE
WISSENSCHAFTLICHE GESELLSCHAFT e. V**
Eingetragen im Vereinsregister Amtsgericht
München. VR 201749

Dülfer Str. 14, 80933 München; Tel/Fax: 089/157-18-12

E-mail: d.blochyn@alice-dsl.net; Skype: darianab

AUFRUF AN BUNDESTAG

„Deutsch-Ukrainische Wissenschaftliche Gesellschaft“ e. V.,
Ukrainische Organisationen in Deutschland

An die deutsche Regierung

Frau Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel,

Herrn Bundespräsident Deutschland

München, den 27.11. 2016

Sehr geehrte Frau Bundeskanzlerin, sehr geehrter Herr Bundespräsident,

wir Ukrainer, die in Deutschland wohnen, sowie Freunde der Ukraine möchten mit den Aufruf unsere tiefe Besorgnis über die jetzige Lage in der Ukraine zum Ausdruck bringen. Wir verurteilen die gewaltsame Unterdrückung der friedlichen Proteste in der Ukraine sowie das menschenrechtswidrige Verhalten der ukrainischen Führung aufs Schärfste: grobe Verletzungen der Versammlung, Bewegung und Pressefreiheit wie zahlreiche gerichtliche Demonstrationsverbote, Verhaftungen, Einschüchterungen und Gewalt gegenüber Journalisten und Demonstranten auf okkupierten Gebieten der Ukraine.

Wir wenden uns an die deutsche Regierung mit der dringenden Bitte, alle möglichen diplomatischen Maßnahmen zu ergreifen, um die Gewalteskalation in Ukraine zu verhindern und eine friedliche und demokratische Lösung der derzeitigen Regierungskrise zu ermöglichen. Die ukrainischen BürgerInnen protestieren dagegen, dass die Regierung am 21. November die langandauernden Vorbereitungen für die Unterzeichnung des Assoziierungsabkommens mit der Europäischen Union überraschend gestoppt hat. Als Reaktion darauf nahmen am 24. November allein in Kiew bis zu 100.000 Personen an den Demonstrationen teil. Am 1. Dezember berichteten die ukrainischen Medien von über 500.000 bis einer Million Demonstranten. Die Proteste dauern rund um die Uhr und sind bisher friedlich verlaufen. Nicht nur in der Ukraine sondern weltweit, auch in deutschen Städten Berlin, München, Stuttgart, Hamburg, Düsseldorf, Regensburg, Nürnberg, Leipzig, Frankfurt am Main, Dresden, Köln, Göttingen, Mainz, Münster gingen Menschen aus Solidarität mit der Ukraine auf die Straße um die Krieg zu beenden. Als Deutsche wissen Sie sehr wohl, was es heißt, in einem geteilten Land und einem geteilten Europa zu leben. Der Krieg ist nicht zu Ende, aber seine Folgen drohen, die Ukraine vor den Augen der EU zu zerreißen und Hoffnungen von Millionen auf ein menschenwürdiges Leben zu zerstören. Dagegen könnte eine friedliche Lösung der Krise das Vertrauen in die Demokratie im gesamten postsowjetischen Raum erheblich stärken. Wie kein anderes Land muss Deutschland die Bedeutung der Ereignisse in Kiew zu erkennen.

Wir bitten Sie daher, die Situation in der Ukraine sehr aufmerksam zu beobachten und im Falle der Destabilisierung umgehend darauf zu reagieren. Der Druck seitens der europäischen Institutionen und Deutschlands ist kein hegemoniales Gebaren, sondern häufig die einzige Hoffnung der Menschen in der Ukraine auf Frieden und Gerechtigkeit.

Wir bitten Sie, diesem historischen Auftrag gerecht zu werden. Mit freundlichen Grüßen als unterzeichnende Vereine, Verbände und Initiativgruppen, Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften e.V., Studenten LMU und UFU in München, Berlin und in ganzen Deutschland die Ukrainer unterstützen um neue Hungernot nicht zulassen.

Wir bitten Sie vorherigen künstlichen Hungersnot 1932 bis 1933 und 1921 bis 1922, 1946 und 1947 in der Ukraine, wie Genozid gegen ukrainische Nation anerkannt wurden.

Präsidentin „Deutsch-Ukrainischen Wissenschaftlichen Gesellschaft“ (DUWG) e.V. Akad. WAHS Ukraine, Prof. Dr. Dariana Blochyn
Vizepräsident der DUWG, Prof. G. May

10. Документальний фільм: «Спомини очевидців про Голодомор»
11. Виставка малюнків: Голодомор очима дітей.
12. Заключне слово. *Д. Блохин*

Інформація про Наукову Академію в пресі.

Маг., докторант УВУ Тарас Федорів (Мюнхен),

Замітка в газету «Християнський голос» маг. Тараса Федорова

Згадали і вшанували....

Вже не вперше за ініціативою Німецько-українського наукового товариства /президент – проф. Дарина Блохин/ у приміщенні на Шенштрассе в Мюнхені відбулась академія на пошану жертв комуно-більшовицького злочину – Голодомору 1946-1947 рр.

Після Служби Божої у УГК Церкві в Мюнхені, о. Володимир відслужив панахиду біля монументу жертвам Великого Голоду на подвір'ї храму.

Продовжився захід у залі Церковної домівки.

Насамперед, була зачитана Молитва, складена до 20-их роковин Голодомору і вперше виголошена у США 21.06.1953 року. Ведучими були

Тарас Бережанський та Христина Рудь. Від Генерального Консульства виступив І. Березкін, також нашу дипломатичну установу України в Німеччині представляла віце-консул Я. Сочка, яка виступила із вітальним словом до присутніх зачитала свій вірш. Вдалим емоційним доповненням стала виставка дитячих робіт з приводу трагічних сторінок минулого

багатостраждального українського народу. Наприкінці сестра Петра роздала символічний свячений хліб людям.

Проф. Д. Блохин зачитала Звернення до німецького парламенту з приводу необхідності визнання ним Голодоморів як злочину геноциду:

«...Wir bitten Sie daher, die Situation in der Ukraine sehr aufmerksam zu verfolgen und im Falle der Destabilisierung umgehend darauf zu reagieren. Der Druck seitens der europäischen Institutionen und Deutschland ist kein hegemoniales Gebaren, sondern häufig die einzige Hoffnung der Menschen in der Ukraine auf Frieden und Gerechtigkeit.

Wir bitten Sie, diesem historischen Auftrag gerecht zu werden. Mit freundlichen Grüßen als unterzeichnende Vereine, Verbände und Initiativgruppen, Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften e.V., Studenten der LMU und UFU in München, Berlin und in ganz Deutschland, die Ukrainer unterstützen, um eine neue Hungernot nicht zuzulassen.

Wir bitten Sie, die vorherigen künstlichen Holodomore 1921 bis 1922, 1932 bis 1933, 1946 und 1947 in der Ukraine, als GENOZID gegen die ukrainische Nation offiziell anzuerkennen»...

Про всю злочинність діянь людиноненависницької комуно-більшовицької системи, що панувала в Україні свідчив фільм, продемонстрований учасникам академії".

Проф. д-р Марочко Василь (Київ)

Голодомор 1946 – 1947 років в Україні: порівняльний аналіз

Для виявлення специфіки соціально-економічних явищ минуло недостатньо встановлення обставин їх виникнення, функціонування, трансформації. Події відбуваються, а факти встановлюються, почасти суб'єктивно, адже наукові відкриття, констатації, тлумачення здійснюються ученими індивідуально. Вони набувають статусу історичних знань внаслідок тривалої адаптації через сприйняття інтелектуальним середовищем. Для встановлення істини важливо порівнювати одновимірні величини системного походження, відтак теоретично і спрацьовують категорії діалектики ціле і частина, одиничне, особливо і загальне.

В українській історіографії, якщо зараховувати і її діаспорне відгалуження, поняття «голодомор» набуло функціональної прописки з другої половини 1940-х рр., хоча сам термін попав у періодиці Чехословаччини 1933 р. Історики продовжують сперечатися стосовно доцільності його застосування для двох із трьох радянських голодоморів, висловлюючи теоретичні застереження до 1921 – 1923 і 1946 – 1947 рр. Інколи їх подають у спільній хронологічній послідовності з Голодомором-геноцидом 1932 – 1933 рр., але під уніфікованим визначенням «Голод». Зазвичай дослідники ототожнюють ці два поняття, обравши спільний лінгвістичний корінь «голод», але зазначені явища вирізнялися. Їх поєднувала біологічно-фізіологічна складова, адже йшлося про вплив на організм людини тривалого голодування та інших побічних факторів. Виокремлювалися медично-санітарні, епідеміологічні, соціально-патологічні та екологічні аспекти самого явища голоду.

Порівняльно-історичний підхід вимагає дослідження причинно-наслідкових обставин саме через виявлення та встановлення одиничного (неповторного), особливого (відмінного) та загального (сукупність спільного і відмінного через інтенсивність проявів одиничного, масового і локального, територіального, національного). Розгляд проблеми в контексті історіографічних парадигм (теорії тоталітаризму, глобалізму, цивілізаційного дискурсу, повсякденності) надає зайвих, інколи не властивих їй тлумачень. Кожен підхід має власний предмет вивчення, але жоден не повинен уникати історичного висвітлення.

Поняття Голодомору ширше від соціально-історичного сприйняття терміну і явища голоду. Зазвичай його пов'язують винятково з подіями 1932–1933 рр. в Україні, хоча дехто з істориків обмежує його функціонування другою половиною 1932 – першою половиною 1933 р. Події 1921–1923, 1946–1947 рр. називають словом «голод». Аргументом подібного тлумачення визнають: наявність продовольчої допомоги голодуючим з боку держави та міжнародних громадських організацій, втручання природних явищ (посуха, повінь, вимерзання зернових культур), публічність інформації та визнання самого факту (випадок 1921 – 1923 рр.). Однак існували інші фактори (заперечення більшовицьким урядом радянської Росії на чолі з В.Леніним факту голоду в Україні протягом другої половини 1921 – січня 1922 р., відмова від системної допомоги з боку держави та міжнародних інституцій, перетворення України на «житницю Росії» і комору допомоги для її голодуючих регіонів, спрямування в Україну надзвичайних продовольчих загонів з Москви і Петрограда, щоденний вивіз хлібних культур та продовольства згідно телеграм Наркомпроду РСФРР та особисто В.Леніна, застосування режиму «чорних дощок», загороджувальних загонів з військ ДПУ УСРР та міліції, діяльність спеціальних трибуналів та оголошення смертних вироків за невиконання продподатку і розверстки. Селяни зазнали фізичного голодування не лише від посухи і недороду у п'яти південно-східних губерніях УСРР, але і внаслідок застосування карально-репресивних

методів позбавлення продовольства значної частини селянських господарств. У 1921 – 1922 рр. селяни чинили опір тоталітарно-окупаційному режиму в українських селах, вимагаючи скасування продрозверстки, перегляду продподатку, повернення територіальних частин до казарм, звільнення заручників і розблокування загороджувальних загонів на шляхах сполучення.

Посуха не є особливим чинником, Виокремлювати лише природну стихію, ігноруючи соціально-політичні та адміністративно-каральні фактори, означало б повзучу фальсифікацію подій і явищ. До природничо-кліматичних обставин додалося те, що в українських селах, внаслідок Першої світової війни, виявилось 1,5 млн. осіб без годувальника¹. Голодомор 1921 – 1923 рр., охопивши 5 губерній УСРР (Донецьку, Одеську, Запорізьку, Миколаївську, Херсонську), уразив 8 млн. осіб, але радянська влада визнала тоді «голодуючими» лише 3,7 млн. осіб. Лише 20 травня 1922 р. президія ЦК Пом гол Всеросійського ЦВК розглянула питання про надання допомоги південно-східним губерніям УСРР, але дивним чином: звільнити їх від надання «...допомоги приписаних до неї Самарської, Саратовської, Царицинської та Уральської губерній»¹. Територією голоду було охоплено 17 млн. осіб в УСРР та РСФР, а допомогу вимагали близько 7 млн. українських селян, з яких 40% становили діти¹. Продовольчу допомогу, яка надходила з внутрішніх і зовнішніх ресурсів, розподілили «по братському»: її отримали 7,5% голодуючих в Україні і 80% в РСФРР, решта продовольства використана чиновниками державних органів допомоги¹.

В усіх трьох Голодоморах присутня фізіологічна складова, а карально-репресивна, тобто елемент організованої соціально-економічної політики держави стосовно селян, виявлялася з нерівномірною руйнівною силою. Голод, як соціально-біологічне явище, притаманний для трьох хронологічних голодоморів. Він мав характерні стадії мутації людської психіки, яка виявилася у наявності соціально – патологічних форм поведінки (людожерство), ознаки фізіологічних змін організму (виснаження, безбілкові набряки тіла, кінцівок). Вони присутні у роки голодомору 1921–1923, 1932–

1933, 1946–1947 рр., вирізняючись інтенсивністю проявів та смертоносними наслідками. Історики оцінюють перший і третій радянські голодомори через наявність геноцидних ознак, посилаючись на історичний досвід 1932 – 1933 рр. та на його політично-правову оцінку. За таких обставин він справді постає особливим ті одиничним явищем, але відсутність подібної юридичної оцінки двох інших форм масового злочину (відмова права на життя, позбавлення продовольства, знущання і тортури над мирним населенням) – не є підставою для ігнорування зазначеного визначення. Етимологічно «голодомор» означає масову смертність внаслідок штучного голоду. Його елементи були присутні у 1921 – 1923 рр. (тривале замовчування його факту в Україні, ізоляція соціуму, придушення голодних бунтів, позбавлення продовольства), а також у 1946 – 1947 рр. (виявлення фактів канібалізму, деструктивного зв'язку між хлібозаготівлею і територією ураження, свідомі дії політичного керівництва на встановлення «голодної норми» постачання для окремих соціальних груп населення, застосування репресій).

Універсальним фактором оцінки причинно-наслідкових зв'язків для трьох голодоморів є неспроможність радянської політично-економічної системи ліквідувати згубний вплив стихії. У 1921–1923 рр. західні держави, крім громадських організацій, не брали участі у подоланні наслідків голодомору, тому що СРСР не визнавали через його ідейно-політичні принципи функціонування, освячений державний тероризм проти населення (діяльність ЧК, Ревтрибуналу, войовничий атеїзм тощо). Внутрішніх економічних можливостей виявилось обмаль, позаяк були зруйновані базові основи сільськогосподарського виробництва – інститут приватної власності, господарства фермерів і так званих «поміщиків», селянська кооперація. Радянська економічна система, опираючись на класові принципи, виявилася занадто консервативною та ідеологічно обмеженою. Диктатура пролетаріату, а насправді диктатура партії, породили диктатуру вождя, відтак життя мільйонів залежало від волі В. Леніна, Й. Сталіна та дикторів місцевого значення. Функціональний політичний монстр, яким стала держава радянська

система влади, підпорядкував життя людей утопічним гаслам, замінив класичну мораль на класову, обґрунтував теорію жертвності в ім'я світлого майбутнього, перетворивши повсякденне життя на каторгу.

Історики вивчили причини та наслідки голодомору 1932–1933 рр., дискутуючи час від часу навколо кількості полеглих його жертв. Особливість голодомору – геноциду тих апокаліптичних років вирізняє його з поміж інших радянських голодоморів не політично-правовою оцінкою, а специфікою злочину, вичерпною і довершеною наявністю класичних ознак злочину проти людяності. З кількістю померлих він покриває з лишком жертви усіх радянських голодоморів і локальних голодувань за попередні роки. Аморально вважати голодомор-геноцид 1932–1933 рр. класичним еталоном для історичного порівняння. І не лише з етичних міркувань, але і науково-історичних, позаяк він вирізняється від решти. Можна шукати аналогії, виявляти закономірності через встановлення частоти дивних «випадковостей», але кожен з них має розглядатися самостійно з дотриманням принципу історизму.

В історіографії голодоморів лідерство посіла проблематика 1932 – 1933 рр., довкола якої, ніби негативно заряджені електрони, обертаються два інших – 1921, 1922, 1923, 1946 та 1947 р. Відомий український історик С. В. Кульчицький писав, що у «...голодні 1946–1947 рр. фактор терору не переважає», відтак його «...першопричини – посуха, що охопила у 1946 р. майже всі зерно виробні райони півдня та сходу України, і немилосердні хлібозаготівлі»¹. Однак існують інші тлумачення, які стали частиною історіографічного надбання («людомор», «голодомор»)¹. Видано збірник архівних документів, упорядкований О. М. Веселовою у 1996 р., який на сьогодні залишається єдиним в археографії та історіографії України¹. Принагідно до 1946 – 1947 рр. історики використовують термін «голод», але не цураються іншого – «голодомор». Віднедавна постала інша тенденція: в контексті меморіальних практик та усвідомлення жертвності українського

народу просочується намагання уніфікувати усі три голодомори, загубивши специфіку голодомору-геноциду 1932 – 1933 рр.

Причини і соціально-демографічні наслідки післявоєнного голодомору намагаються пояснити виснажливою і руйнівною війною. Остання завдала народам колишнього СРСР непоправних втрат. 23 вересня 1945 р. О.П.Довженко, посилаючись на одного з урядовців, записав до щоденника його слова: «Україна втратила за час війни тринадцять мільйонів людей»¹. До них він долучив цифру 1,5 млн. осіб висланих з Західної України, але і «зараз висилають немало». Видатний режисер, володіючи даром образного мислення, зазначив від себе: «Велика Вдовиця утратила сорок відсотків дітей своїх убитими, спаленими, покатованими, засланими в заслання, вигнаними в чужі землі на вічне блукання. А до війни з початку Великої Соціалістичної Революції вона втратила, крім мільйонів загиблих в боях і засланнях політичних, ще шість мільйонів од голоду в урожайний 32 рік»¹. Жертви війни не повернулися до родин, поглибивши соціальну катастрофу і бідність.

Однак повернусь до безпосередніх причин голодомору. Ніхто не заперечує факту впливу засухи на врожайність і збір зернових культур.

5 вересня 1946 р. секретар ЦК КП(б)У М.С.Хрущов повідомив Й.Сталіна про ураження нею 5,5 тис. колгоспів та 979 дворів колгоспників у 121 із 173 районів Одеської, Миколаївської, Херсонської, Сумської, Харківської і Ворошиловградської областей¹. За два тижні він ще раз вказав на присутність «посухи», поінформувавши вождя про наявність продовольчих культур до нового урожаю – 2,4 млн. т. Тому зізнався, що до жита і пшениці почали додавати 20 – 40% ячменю, а разом з кукурудзою до 50% «домішок». Валовий збір зернових у 1946 р. порівняно з 1945 р. зменшився у 2,4 рази, але наявного зерна вистачило б в Україні для харчування та посіву. Його вистачило б і 1932 р., аби не «общесоюзные потребности». У повоєнні роки хліб з України вивозили до резервних сховищ на випадок чергової світової війни (тепер ядерної).

На підтримку лояльних режимів Східної Європи формували інтернаціональні «червоні валки». У 1946 р. експорт хліба становив 1,7 млн т, у 1947 р. його скоротили до 0,8 млн. т через недорід і відсутність попиту на зовнішніх ринках. До того ж зовнішньополітичний курс СРСР дрейфував у річище «холодної війни», але не забували про лояльні кола визріваючого соціалістичного табору. У 1946 – 1948 рр. до Польщі завезли 1,4 млн. т зерна¹. Ешелони з борошном і збіжжям котилися на Захід крізь голодну та понівечену Україну, де гинули від фізичного виснаження солдати-переможці, солдати-визволителі, помирали їхні діти, божеволіли вдови. Уряд Чехословаччини в особі К. Готвальда запросив від СРСР 550 тис. т зерна, а розчулений Й.Сталін надав 600 тис. т. Україна відвантажувала до Ленінграда сотні тисяч тон хліба, але «дорогою ціною» – життям сотень тисяч українців. Сприймаючи Україну «житницею СРСР», політичне керівництво перетворило її на функціональну комору – безперервного постачання борошна, круп, збіжжя.

Отже, не відкидаючи впливу посухи на загальну врожайність, вважаю перебільшенням її руйнівного впливу на продовольчу ситуацію в Україні. Уряд відхилив ідею закупівлі зернових на Заході, але сподівався на використання досвіду мобілізації так званих внутрішніх резервів.

Хлібозаготівлі завдали значно глибших і загрозливіших наслідків, ніж стихійні явища. В офіційних документах тих років зафіксовано конкретні дії: «вивезено увесь посівний фонд», «колгосп залишився без насіння», «вилучали не лише хліб, але й інші сільськогосподарські продукти». Використовували досвід роботи заготівельних загонів з числа активістів, «спеціальні бригади комсомольців», які гвалтували молодих жінок, катували, застосували тортури. У постановах ЦК КП(б)У за вересень – листопад 1946 р. наголошувалося на подоланні опору «саботажу» хлібозаготівлі з боку правлінь колгоспів та радгоспів, господарств колгоспників. Вони не могли виконати планів до двору через відсутність зерна, а уряд називав їх «дезертирами», «крадіями». 28 жовтня 1946 р. ЦК

КП(б)У, очолюваний М.С.Хрущовим, вимагав посилити «...здавання хліба господарствами колгоспників зі своїх присадибних посівів»¹. Майже 500 тис. господарств колгоспників Полтавської, Київської, Кіровоградської, Житомирської, Херсонської областей не відвантажили жодного пуда хліба до «червоних валок» через його відсутність. Тому партійне керівництво вимагало застосування «рішучих заходів» до вилучення «лишків хліба». 2 листопада 1946 р. ЦК КП(б)У наказав обкомам та райкомам партії міцно «ударити по саботажникам». Звична риторика, якої користувалися і 1932 – 1933 рр. Не наважилися на застосування режиму «чорних дощок», щоб не викликати і без того негативні настрої селян.

На хлібозаготівельному фронті постала нова партійно-радянська еліта – Д. С. Коротченко, М. С. Гречуха, Л. Р. Корнієць та інші. Вони були уповноваженими ЦК КП(б)У з хлібозаготівлі, хоча дехто з них мав досвід роботи на «хлібному фронті» у 1930-х рр. Секретарем Запорізького обкому КП(б)У працював Л.І.Брежнєв, який отримав від М.С.Хрущова догану за невиконання планових завдань з викачки хліба. На охороні соціалістичної власності колгоспів перебували війська НКВС УРСР на чолі з першим партизаном України Т. А. Строкачем. Ні жахливі наслідки війни, ні її мільйонні жертви не зупинили республіканську партійну номенклатуру від свідомого позбавлення колгоспників хліба. «Рішучі заходи» не могли підвищити врожайності, але цілком годилися для позбавлення хліба.

Влітку 1946 р. Й. Сталін ініціював додаткове збільшення хлібозаготівельних завдань (на 100%) у колгоспах з високим урожаєм. Його звіриний клич почули в Україні, тому хлібозаготівлі, а насправді темпи позбавлення селян продовольства, активізувались. Однак на вересень 1946 р. виконали 72% плану, а загалом України недовиконала його, хоча кампанія вилучення затягнулася до ранньої сівби 1947 р.

Влада з псевдо стратегічних міркувань стала на шлях свідомого обмеження постачання хлібом населення. Для сільського населення у жовтні 1946 р. було зменшено контингент людей (за списком отримання пайків) у 36

разів, а фондів (у тонах) у 183 рази. На зароблені колгоспниками трудодні видавали від 50 до 660 грам хліба. Виснажені голодуванням селяни мали від 412 і більше трудоднів, але нестерпно голодували. Подібні випадки у 1932 – 1933 рр. були звичним явищем, але родини колгоспників у 1946 р. вирізнялися неповним складом. Майже кожна друга сім'я, яка не отримала заробленого хліба на трудодні, втратила годувальника – батька, старшого брата. Документи засвідчують багатодітний склад родини і позначку епохи – «чоловік загинув на фронті». А проти вдів, сиріт і напівсиріт, яких вважали «саботажниками» хлібозаготівлі, застосовували «рішучі заходи» – обшуки, репресії, арешти, непосильні податки.

Дозвіл продажу хліба на ринках з урожаєм 1944/45 р. викликав міграційний рух населення окремих областей Росії (Калузької, Брянської, Орловської) та головним чином УРСР за хлібом до Західної України. Ні підпілля ОУН, ні вояки УПА не перешкоджали шукачам хліба. Їх затримували підрозділи транспортної міліції: у червні 63 тис., за дві декади липня – 98 тис. осіб¹. Вони повернулися до рідних сіл без хліба, де на них чекали голодні діти. Сподіватися на хліборобське диво від більшості не зернових районів Західної України було марно. Однак чутки про доброзичливість українців проникали на терени Наддніпрянської України, штовхаючи голодних колгоспників до ризикованих поїздок. Колективізація і політичні репресії, а з іншого боку рух опору (ОУН, УПА), нівелювали уяву про український Ташкент повоєнної доби.

Територія голодомору, яка протягом другої половини 1946 – зими та весни 1947 р. охопила усі 25 областей УРСР, також унеможлиблювала рівноцінну і посильну взаємодопомогу. Якщо упродовж другої половини 1946 р. голодували і помирали переважно селяни довоєнних областей, то наступного 1947 р. і населення Західної України.

Факти масового голодування, опухання і локальної смерті від виснаження з'явилися весною 1946 р. Вони наростали протягом літа та особливо осені, настигаючи виморених працею і дистрофією українських

селян. згадки про голод зустрічаються у листах батьків до дітей, які служили в армії. Вони надходили з Житомирської, Кам'янець-Подільської, Запорізької, Одеської, Вінницької, Сумської, Кіровоградської областей, а в листах відчай приречені на голодну смерть людей: «батько лежить хворий, голодний», «діти пухнуть з голоду», «у нас нестерпний голод, люди пухнуть та помирають», «пухну від голоду з усіма своїми дітьми», «немає хліба, немає навіть картоплі», «дітей віддали у дитбудинок, тому що прогодувати немає сил», «літо працювали, а на трудовень нічого не дали». Листи відчаю потрапили до органів державної безпеки, які перевіряли листування червоноармійців, відтак залишилися архівними свідченнями злочину. Селяни с. Попелюхи Піщанського району Вінницької області звернулися 5 червня 1946 р. до М.С.Хрущова про допомогу: «Микита Сергійович, батюшка наш, заступник, важко нам, обірвані ми усі, голі і босі, брудні і голодні, на людей не схожі, гірше худоби живемо, ніколи так не було важко, як цією хвилини, люди наші з голоду помирають, діти від недоїдання і хвороб стають каліками»¹. Зведення про кількість ураженого голодом населення (опухання, дистрофія, смерть) надходили спочатку з областей довоєнної групи (16), а протягом першої половини 1947 р. до них приєдналися Ізмаїльська, Чернівецька, Станіславська, Волинська. Особливо тяжко постраждало населення Ізмаїльської, Чернівецької областей.

Основною соціальною групою жертв голодомору стали «...родини полеглих воїнів, непрацездатні одинокі люди похилого віку и багатодітні, у яких або відсутній глава сім'ї, або він є непрацездатним»¹. Такого висновку дійшли керівники Дніпропетровської області у грудні 1946 р. На Київщині серед голодуючих виявили 209 тис. інвалідів війни, дітей сиріт, а 60% колгоспникам поліських районів не видали хліб на вироблені трудовні.

1 січня 1947 р. Л.І.Брежнєв отримав «новорічний подарунок» від керівництва Якимівського району: 890 сімей колгоспників нестерпно голодують, з яких 340 – брати, батьки полеглих на фронті воїнів. Герой «Малої землі» знав, що у квітні 1947 р. від дистрофії страждали 64 тис.

жителів Запорізької області, з яких 25 тис. дітей, а госпіталізували лише 4,1 тис. осіб¹. Померло 1096 осіб від надмірної дистрофії. «Турботу» виявило товариство мисливців, яке зобов'язалося виділити у фонд допомоги три зайця від кожного мисливця. А мисливці на людей з партійними квитками свідомо позбавляли колгоспників хліба, продовольства. Політичне керівництво країни переможниці торжествувало. Населення зруйнованої Німеччини чомусь не голодувало, хоча і не жирувало у ті роки. А 17 вересня 1947 р. Л.І.Брежнєв надіслав доповідну записку Л. М. Кагановичу про виконання «директив Сталіна» щодо посилення темпів хлібозаготівлі, усунув «недоліки в керівництві хлібозаготівлями». Він опинився між двома сталінськими поплічниками – Л. Кагановичем (секретарем ЦК КП(б)У з березня 1947 р.) і М.С.Хрущовим (голова Ради Міністрів УРСР з березня 1947 р.). Вони були не під силу Л.Брежнєву та його політичному поколінню. Час «Ч» настане, але через 16 років (зміщення М.Хрущова з посади у 1963 р.).

Системним реєстром смертності ніхто не займався у 1946 – 1947 рр. Факти голодування, людожерства, трупоїдства, дистрофії фіксували органи державної безпеки, прокуратури, партійні структури, медичні установи. Повідомлення про людожерство надходили з центральних та південно-східних областей, засвідчуючи апогей голодомору і його типову ознаку – мутацію психіки від тривалого голодування. Порівняно з 1932 – 1933 рр., упродовж яких людожерство набуло поширення в усіх областях УСРР, повоєнний голодомор вирізнявся меншою кількістю випадків. У 1946 р. зафіксували кілька десятків, а протягом 1947 р. 130 випадків. Траплялися факти залишення дітей у містах біля райвиконкомів, міліції, дитбудинків.

Для службово-відомчої статистики тих років, яка стосувалася цифрової оцінки трагедії, притаманна зміна дефініцій. Типове для 1932 –1933 рр. поняття «виснаження», яким підкреслювали фізичний стан вихолодженої людини, у 1946 – 1947 рр. замінили медичним терміном – дистрофія. Майже у кожному партійному документі згадується статистика хворих на дистрофії. Вона зафіксувала тяжку стадію фізичного виснаження внаслідок тривало

голодування людей. Набуваючи перманентного поширення восени 1946 р., дистрофія стала масовим явищем у січні – лютому 1947 р. Від 10 лютого по 10 березня 1947 р. вона збільшилася у два рази на території Дніпропетровської, у 2,5 рази Харківської, у 1,5 рази Сталінської областей. У службових доповідних записках фігурують цифри від 62 до 69 тис. захворювань дистрофією, навіть у Станіславській області зафіксували 1749 випадків, але половину становили приїхавши з інших регіонів. Кількість захворювань збільшувалася у селах, тому що у четвертому кварталі 1946 р. там скасували 636 тис. продовольчих пайків¹. Не випадково Л. Каганович та М. Хрущов просили 10 травня Й.Сталіна прийняти на пайкове забезпечення 636 тис. утриманцям села з квітня 1947 р., бо вони «...не зможуть прожити без надання їм допомоги хлібом»¹. Дивно, але життя сотень тисяч людей залежало від кількох можновладців. На березневому пленумі ЦК КП(б)У 1947 р. М. Хрущов зазначив, що «...потребуючих багато, і ми не зможемо усіх їх забезпечити», тому виділяли харчі лише для «найбільш постраждалих». Для працюючих колгоспників, які «будуть орати, ходити за сівалкою» влаштовували так зване «громадське харчування». Його влаштовували у 1932 р. та 1933 р., але з перервою між сезонами сільгоспробіт. Отже, судячи зі слів М.Хрущова, непрацездатні колгоспники залишалися без хліба, відтак були приречені на голодну смерть.

Голодомор тривав протягом другої половини 1946 р. та до літа 1947 р. включно, охопивши головним чином територію колишніх областей довоєнної УРСР, але проник і до окремих регіонів Західної України та Буковини. Історики дискутують стосовно кількості померлих у роки голодомору 1946–1947 рр. Статистично-демографічний підхід, на моє переконання, має бути розширеним. Необхідно розглядати померлих і потерпілих, які становили категорію жертв голодомору в Україні. 29 травня 1947 р. Л. Каганович та Л. Корнієць (заступник голови Ради Міністрів УРСР) просили у Й.Сталіна негайної продовольчої позики колгоспам України – 60 тис. т, щоб «...підтримати біля 3,4 млн. особливо потерпаю чого колгоспного

населення, яке брало участь у весінніх сільськогосподарських роботах»¹. Вони просили також допомоги для 647 тис. службовців села (сільської інтелігенції, робітників місцевої промисловості тощо). Отже маємо понад 4 млн. виснажених рабською працею у колгоспному ярмі та виморених голодомором.

Станом на 20 червня 1947 р. Управління МВС УРСР констатувало факт захворювань на дистрофію – 1154378 осіб, з яких лише протягом 20 днів збільшилося на 100 тисяч, а померло за цей час 3688 осіб (загалом 46524 особи)¹. Усі вони (хворі і померлі) є жертвами голодомору, а статистично-демографічні показники лише фіксують інтенсивність ураження. Вражаючий мізерний рівень госпіталізації хворих (29,8%). Однак госпіталізовані і залишені помирати у холодних хатах колгоспники належали до категорії жертв. В історіографії існують різні цифри померлих – від 1 до 1,2 млн. осіб померлих внаслідок голодомору 1946 – 1947 рр. Відомо, що на дистрофію та септичну ангіну перехворіли 4 млн. осіб, з яких 1,5 млн. мали складну форму захворювання. Лише весною 1947 р. в Україні налічувалося 800 тис. осіб з ознаками повної дистрофії. Від неї потерпало населення усіх 25 областей, але з різними цифрами ураження. Якщо у Волинській було зафіксовано 107 випадків, на Закарпатті 20, на Рівненщині 208, то у решті областей від 1210 (Дрогобицька) до 120,2 тис. у Сталінській та 160 тис. у Вінницькій області. Сумна статистика. Рівні захворювання на дистрофію є показниками ураження від голодомору. Історикам і демографам ще належить підрахувати загальну кількість померлих у роки третього радянського голодомору, але стає очевидною його широка географія, якщо додати депортації, репресії в українських селах. Жертвами стали жертви голодомору 1932–1933 рр., уціліле населення періоду німецької окупації, інваліди Другої світової війни, вдови і сироти полеглих на її фронтах українців. Якщо погодитись на цифру 13 млн. (а зараз за підрахунками українських дослідників у Голодоморі і Голодах – 15,5 млн.) втрат України у роки війни, яку зафіксував О. Довженко у щоденниках, то постають масштаби нестерпного болю їхніх вдів і дітей,

приречених владою на голодну смерть, хвороби і фізичні знущання у Голодоморі та Голодах України.

Замітка до г. «Свобода» 26.11.16, Нью Джерсі

Проф. др. Д. Т.-Блохин (Мюнхен)

Голоди в Україні – злочин проти українського народу

Дзвони пам'яті б'ють у скронях,
Їх відлуння летить у вись,
33-й страшний, голодний,
У майбутньому – не повторить

За останні тисячу років на Землі, за дослідженням істориків, сталося 58 Голодоморів. Причини їх різні. Але таких штучно заподіяних голодоморів, які пережила Україна в ХХ столітті, не знала жодна земна цивілізація.

Україна пережила Голодомор: 1932–1933 рр. та Голоди: 1921–1922рр, 1928-1929 рр. та в Західній Україні у 1946–1947 роки, які були направлені на знищення українського народу, як нації.

Наприкінці 1921р. значні території України (Донецьку, Миколаївську, Одеську, Катеринославську та Полтавську губернії) охопив голод. Причиною була повоєнна розруха сільського господарства, неврожай, спричинений посухою, скорочення посівних площ, примусове вилучення радянськими нелюдами хліба у селян. В результаті цього Україна втратила 1,5 мільйонів людей. Але ж не всі області України зазнали посухи, але допомога вмираючим людям не була надана. Уже восени 1921 року в південно-степових районах України почався голод, але окупаційні органи на місцях з особливою наполегливістю вивозили хліб, не залишаючи нічого людям.

Справжньою катастрофою був штучно створений голод на Україні в 1932–1933 рр., внаслідок якого вмирили цілі села, райони. Історики не можуть навіть подати точного числа людських жертв. На думку дослідників, в час другого голодомору загинуло від 4–10 мільйонів людей і третину із них становили діти. Зарубіжні дослідники називають цифру Жертв трьох

Голодоморів в Україні – 16,5 мільйонів осіб, з них 4 млн. народжених і не народжених дітей (Дж. Мейс, Р. Конквес і ін.).

Така кількість втрати населення перевищила навіть втрати Другої світової війни, яка тривала 5,5 років. Ось, як кровожерна радянська машина, під сталінським керівництвом, навмисно знищила український народ. Ця подія понад півстоліття була закритою сторінкою радянської історії. Замовчування Голодомору, як явища, заборона будь-якої інформації про нього, були складовою офіційної політики комуністичної партії – основного організатора злочину, штучно заподіяного Голодомору в 1932–1933рр., який виник не з причин природної стихії, а з політичних причин, над невинними українськими людьми, над невинними дітьми, які народилися і над тими, які ще не народилися, але мусили вмирати в лоні своїх матерів. Ці злочини не мають ніякого прощення, це виняток із християнського правила, і ми не повинні таких злочинів прощати, вони повинні бути наказані не тільки Богом, але українським урядом за смерть невинних людей.

В 1946-1947рр. радянський уряд не простив Західній Україні за те, що українці намагалися допомогти своїм братам із Східної України, вони зрозуміли причину штучного голодомору і били тривогу, сповіщаючи своїм родичам, які були за океаном, щоб вони несли правду про нищення українців голодом в інших країнах, розкрити брехливе лице радянській і владі, яка скривала заподіяні злочини супроти українців і просили допомогти їхнім братам. Третій штучний голод був спричинений не тільки катастрофічним занепадом сільського господарства після Другої світової війни, а й масовим вивозом сільськогосподарської продукції для країн „народної демократії”, під маркою якої ішло тотальне знищення хліба, і це була політична антиукраїнська диверсія. Внаслідок голоду 1946 року в Україні загинуло 1,5 млн. людей і 800 тисяч осіб хворіли на дистрофію.

Ми, 5 дітей сиріт пам’ятаємо гіркий присмак бур’янів, грициків, лободи і кропиви в кращому випадку, але їх трудно було знайти, їх їли, щоб не вмерти з голоду. Залишившись без захисту і допомоги, сиротами куркулів, „ворогів

народу”, вони знищили наших батьків. Цього я не можу забути і простити „славній комуністичній партії”. А ще більше поширився голод у 1947 році, репресії над батьками, знищення тюрмами і підготовкою до вивозу в Сибір. Діти були опухлі від голоду, плач розносився по всій Західній Україні, нічого не хотілося лише їсти, голод не давав заснути, а уві сні бачили хліб, доспілі черешні, яблука, шовковицю, яку насадив батько навколо саду, а в дійсності – треба було чекати, щоб вони дали хоч зелені плоди, яким не дали дозріти, які спасали нас від голодної смерті.

Штучно створений сталінським режимом голод перетворив українське село в справжнє гето смерті, винищив нашу еліту, породив страх перед радянським фашизмом, і ці події впродовж понад півстоліття замовчувалися. Замовчування трагедії українського народу, голодоморів, заборона будь-якої інформації про нього була складовою політики правлячої КПРС, головного організатора злочину.

Перші ґрунтовні дослідження фактів Голодомору і Голодів були здійснені у кінці 40-х і початку 50-х років ХХ ст. на еміграції Дмитро Соловей, який був свідком тих трагічних подій і став писати про геноцид українців у 1932-33рр. Він народився в 1888р. в с. Срібному Прилуцького повіту Полтавської губернії (нині Чернігівська область). Ще в 1952р. він видав у США свою книгу „Стежками на Голготу”. Винищення в Україні мільйонів людей терором та штучним голодом в 1929-1933 рр.”. Лише тепер ці задокументовані спогади про голодомор побачили світ в Україні стараннями вчених Юрія Шаповала та Олександра Юренка (Київ, Полтава, 2005).

Американсько-український дослідник голодомору 1932-33рр. в Україні Джеймс Е. Мейс, який застосував вперше метод усної історії (1984), використавши понад 50 інтерв'ю, взятих аспірантом Гарвардського Університету Леонідом Герецом. Дж. Мейс разом із Леонідом Герецом, Сью Еллен Вебером та ін. Вони представили Конгресу США Звіт Комісії, що працювала з 1986р. під керівництвом Дж. Мейса і збрала понад 200 свідчень мовою оригіналу. Наприкінці 1990р. у Вашингтоні було надруковано три томи

усних свідчень про голодомор 1932-1933 років, об'ємом 1734 сторінок тексту. І ці всі свідчення сходяться з зібраними на Україні усними історіями і дають досить чітку картину злочину радянських методів, бо тисячі людей ніяк не могли говорити одне й теж: « забрали вже до зернини, до квасолини, до одежини, скатертини, рушника; не випускали з сіл до міст, щоб обміняти останні речі на їжу, знищували котів, собак, щоб люди не могли їх їсти і хоч так вижити».

Дж. Мейс допомагав у 80-х роках ХХ століття у Гарварді історикові Роберту Конквесту, який у 1986 р. в Оксфорді видав книгу «Жнива скорботи: радянська колективізація і терор голодом», яка справила велике враження на чесних людей в Америці і Англії, що стало фактом признання голодомору в Україні 1932-33рр, як геноциду українського народу. Мені пощастило бути на презентації цієї книги мовою оригіналу автором в Києві.

Українською мовою вона вийшла вперше в Україні лише в 1993р., а тепер більш повний переклад книги під назвою «Жнива скорботи. Радянська колективізація і Голодомор» (Луцьк, 2007, 454с.).

Р. Конквест надавав великого значення усній історії, бо це є об'єктивний матеріал дійсних фактів і тому заслуговує на цілковиту довіру, це історична правда про Голодомор, який так довго ігнорували, бо не знали правди.

В Україні вперше до збирання свідчень про Голодомор 1932-33рр. прилучилися журналісти. У липні 1988р. на засіданні Співки письменників України було ухвалено упорядкувати Свідчення про Голодомор 1932-33рр. під назвою: « 33-й: голод. Народна книга-меморіал». За цю роботу взялися письменник Володимир Маняк та його дружина і журналістка Лідія Коваленко. Вони зібрали 6 тисяч усних свідчень, опублікували поки-що лише 6 тисяч усних свідчень українців: 33-й голод. Народна книга – меморіал. Упоряд. В. Маняк, Л. Кравченко. – Львів, 1991. – 583 с.

Навіть активістка із Росії, яку направили на Україну зміцнювати колгоспів, пізніше розказувала: «Розтав сніг – і стали люди пухнути, обличчя понабрякали, ноги, як подушки, в животі вода. А селянські діти!... Всі

одинакові: голови, як важкі ядра, шиї тоненькі, як у лелек, на руках і ногах видно кісточки під шкірою, увесь кістяк шкірою, мов жовтою марлею обтягнений. А личка у дітей стапельні, вимучені, мовби діти по сімдесять роківна світі уже прожили. А очі, Господи!... Пішла поселу суцільна хвиля вимирання. Спершу старі, діти, а потім середній вік. Спочатку закопували, а потім уже й закопувати перестали. Так мертві й валялися на вулицях, у дворах, а останні – у хатах лишилися лежати. Тихо стало. Померло все село...

(Гришко В. Москва сльозам не вірить. Народовбивство по-кремлівськи. – Київ, 2003. – С. 135. і далі).

Це була помста українцям, які боролися за своє визволення від радянського поневолення. Такої жорстокості, деспотизму, фізичного і психічного знищення людей голодом, який привів до канібалізму, як останнього способу знущання над народом, світ не знав. І все це замовчувалось в радянські часи, вселяючи страх українцям тюрмами, „психушками”, які достатньо були вимучені споминами, пережитими муками, і вони мусили мовчати. радянської окупації України – це боротьба за своє національне буття. Політика Кремля в роках окупації України була направлена на знищення українців як нації.

України за своє визволення від комуністичної навали в роках Української революції та Визвольної війни (1917–1920 рр.) і в наступних роках нищення української державності та української національної культури, знищення соціальних надбань, здобутих українським народом в роки революції. Це період кривавої боротьби з арміями Головного Отамана Симона Петлюри, повстанськими загонами, коли за допомогою так званих „каральних загонів” більшовики грабували і упокорювали українських селян, це був період неприхованої русифікації, методами примусу і знущання. Ці методи боротьби проти України уже почалися в період воєнного комунізму. Вони були направлені на знищення українського національно-визвольного руху, щоб зламати спротив українського народу й українського села зокрема, добути матеріальні ресурси України, без яких не можливо було боротися проти

визвольних змагань національних республік, в тому числі й України. Для здійснення цих завдань було запроваджено систему політичного і економічного терору, що називалось „воєнним комунізмом” (1917-1922 рр., творцем якого був Лев Троцький). Господарська політика „воєнного комунізму” забирала всі продукти, залишаючи мізерну кількість для прохарчування селянських родин („продрозверстки”). Уся промисловість і торгівля були націоналізовані, всяку приватну торгівлю розглядали як спекуляцію і переслідували через органи „Че-Ка”. Це були роки, коли Москва ставила свою карту на маси, коли вона ще вірила в світову революцію й шукала собі спільників між малими народам Європи і Азії.

Масове недоїдання і голод, цілковита відсутність санітарно-гігієнічних засобів за умов багаторічної повстанської боротьби, спричинила величезне розповсюдження плямистого і черевного тифу, дезинтерії та інших епідемічних хвороб, які забрали сотні тисяч жертв (1919-1921).

Незважаючи на такий незадовільний економічно-господарський стан в Україні, дії національно-визвольних сил посилювались. Історичними віхами цього періоду треба вважати бій під станцією Крутами на Чернігівщині (21.01.1918), в якому 300 українських молодих Лицарів, які надлюдськими зусиллями боролися із зграєю 6 000 більшовицьких вбивць Муравйова і загинули 29.01.1918 року, обороняючи проголошену в 1918 році незалежність України, за тиждень після підписання IV Універсалу та бій під Базаром (21.22.11.1921), коли українські борці потрапили в більшовицький полон, відкинули пропозицію ворога „покаятися” і стати в ряди Червоної Армії, були розстріляні, але боротьба народних повстанців продовжувалась. Кров, пролита українськими борцями – це приклад відданої любові до України і її народу за його незалежність.

Після закінчення Національно-визвольної війни, економічна боротьба, особливо на селі, стала основною формою революційного процесу: на місці знищених партизанських загонів виростали нові, на місці розстріляних –

ставали нові борці українського народу, який боронив свою людську гідність, свої соціальні і національні права.

Але відсутність зброї, бойового спорядження, медикаментів, епідемії тифу, як також запроваджена владою система підкупів, провокацій, жорстокі розправи над цілими селами та особливо запроваджено так званих „ответчиков” (за все, що станеться в селі чи районі, відповідали життям 50-100 селян), при посиленні окупаційних залог – все це допомогло зламати спротив та задушити стихійний повстанський рух. Цьому сприяла також фізична і психічна втома всієї нації, а також обмеження окупаційною владою в галузі економіки і національної політики.

Більшовики зрозуміли, що повернення до старих форм колоніальної політики уже неможливе, що силою вони не знищать національно-визвольних рухів поневолених народів, і тому вони робили вигляд, що визнають права всіх народів та самостійний культурний розвиток.

Закінчивши розбудову широко розгалуженого добре вишколеного апарату примусу, Кремль почав широкий розгорнутий наступ проти села та проти приватно-власницького сектору й одночасно проти української національної культури і її творців.

У грудні 1927 року XV з'їзд ВКП(б) прийняв ухвалу про запровадження „добровільної” колективізації с-г. А тому, що селянство добровільно йти до колгоспів не хотіло, комуністична влада почала застосовувати різні „заохочувальні” заходи.

XVI Партійна Конференція ВКП(б) 6.04.1929р., приймаючи план першої сталінської п'ятирічки (1928-1932), проголосила початок масової колективізації сільського господарства.

Період 1928-1929рр. в житті українського народу характеризується застосуванням російськими завойовниками другої частини ленінської формули – „два кроки вперед”, що її здійснив Сталін. В цей час розгортається боротьба проти „дрібно-власницької стихії” – селянства. Це був час розкуркулювання, час страшного 1933-го року, коли за планами Кремля

знищено штучним голодом біля 10 мільйонів осіб, час „суспільної” примусової колективізації, роки тотального нищення української культури та її творців, роки переродження революційної влади у червону бюрократичну тиранію – роки сталінізму. Сталін уже не вірить у маси, а тільки в силу поліцейського апарату та війська.

27.12.1929 року Сталін виголосив нове гасло про „ліквідацію куркуля” як класу в час колективізації.. Почався масовий терор проти заможної верстви села – „куркулів”, які мали 5-7 га землі, а в степовій зоні – 15-20 га. Жорстокість методів розкуркулювання уже відома всьому світові: забирали все, що було у куркулів, а родини з дітьми, особливо його свідому частину Москва вирішила розкидати по широких азіатських і сибірських просторах, щоб там її денационалізувати. Вивозили взимку в холодних товарних вагонах і багато людей, особливо дітей, замерзало, не доїхавши до північних лісів, куди їх везли на смерть до холодних північних районів: Мурманськ, Вологда, Котлас та ін., а ті, які досягли цих кліматично нелюдських районів, проживаючи в землянках, або в неопалюваних бараках, на 50-70% гинули.

Початок тридцятих років був найважчим у боротьбі українського народу. Якщо у двадцятих роках „мирної” боротьби змагання за культурне і політичне незалежнення України відбувалося переважно в літературній, науковій ділянках і в мистецтві, то з початком тридцятих років національно-визвольна боротьба перекинулась в господарську площину, і то в більшій частині на село.

А тому, впроваджуючи колективне сільське господарство, комуністична Москва планувала знищити соціально-економічне коріння українського національно-визвольного руху, впливи української інтелігенції на маси, а також і на українських членів КПУ. Газета „Пролетарська правда” за 22.01.1930 р. писала, що метою колективізації є „знищити соціальну базу українського націоналізму – індивідуальні сільські господарства.

Голод на Україні 1932–1933рр., як засіб репресій, був організований ЦК ВКП(б).

У 1932 році в Україні врожай був нижче середнього. Чотирирічна розпачлива боротьба українського селянства проти запровадження колгоспної панщини відбилася на стані добробуту села і цілого господарства України. Частина земель була незасіяна з причин, що селяни, тікаючи з колгоспів, не одержали назад свого сільсько-господарського реманенту та тяглової сили, і тому не було спроможності обробити і нічим було засіяти свої земельні ділянки. Не в кращому стані були колгоспи. Через нестачу реманенту, особливо тяглової сили, внаслідок безладдя, відсутності належної організації праці, не було спроможності обробити і засіяти поля і засівали не всю площу, а частина врожаю не була зібрана і пропала – на площі 1 млн. га збіжжя було не скошеним і пропало. Податок Москва розраховувала в розмірі не фактичного засіву, а посівної площі, який не можливо було віддати. Теж саме було з індивідуальними господарствами. Плани не виконувались. Генеральний секретар КП(б)У Косіор в промові на партійній конференції у листопаді 1932 року в Харкові, заявив, що на 2,5 млн. га збіжжя хоч і було скошене, але не складене в скирди і пропало. Ураховуючи і інші втрати, розтягнення голодним населенням, він сказав, що недобір зерна складав 300 млн. пудів зерна. Ці втрати становили ту кількість зерна, яку повинна була Україна здати Москві. І все ж „залишки” харчових продуктів насильно відбирали від населення, не залишаючи нічого для харчування. І це робилось з виключною наполегливістю: спеціальні бригади під керівництвом „25-ти тисячників” та місцевих комуністів і комсомольців у супроводі спецзагонів військ ГПУ, озброєнні залізними „щупами”, обшукували садиби селян, відбирали навіть ті „залишки”, що були в глечуку: гречана крупа, мука, чи приховану пляшку з пшоном. І таким чином було відібрано все до крихти. І коли Американська Допомогова Організація, організувала харчову допомогу голодним, окупаційна влада всілякими засобами перешкоджала тій акції, заперечуючи наявність голоду в Україні, спрямовувала транспорти з харчовими продуктами з Києва на Поволжя, хоч тоді число голодуючих на Україні досягло 10

мільйонів. Про це докладно описав проф. Г.Фішер, який побував тоді на Україні.

План організації голоду був достатньо дбайливо опрацьований. Насіннєві фонди були вивезені, а із запізненням були повернені і запізно посіяні, а тому з ярових культур колгоспи одержали мало. Селян не приймали на працю на фабриках і заводах, щоб вони не одержали виданого хліба, щоб не могли врятуватися від голоду. Так само ввели план заготівель шкурок домашній тварин – собак й котів, щоб вилучити резерв м'яса, бодай собачого, чи кошачого. До 1932 року і після голоду таких заготівель ніколи не проводили. Одночасно Кремль використав цей голод у всесоюзному масштабі, для „вилучення церковних цінностей” ніби-то для допомоги голодуючим. Насправді, усі ці цінності, історично-культурна вартість яких не може бути визначена жодними сумами, а матеріальна – дорівнювала мільярдам золотих карбованців, не була витрачена на допомогу голодуючим.

Отже, в 1932 році в Україні, що віками вважалася „житницею Європи“, за допомогою спецвійськ ГПУ штучно було організовано голод, який своїми масштабами й жахом був нечуваний в історії людства. Уже по Різдвяних Св'ятах почався масовий голод. Смертність стала звичайним явищем. Ранньої весни 1933 року голод набув страшних розмірів. Щодня вмирили тисячі людей... А по селах ходили ситі, здорові комуністичні радянські активісти й закликали записуватися до колгоспу, обіцяючи їм 100 грамів хліба в день і варену страву. Для членів родин та дітей нічого не давали, лише для працівників. Тисячі неприбраних трупів лежали в хатах, на вулицях, повз доріг залізничних полотен всієї України. Це ті, які шукали хліба для своїх голодних дітей і помирали в дорозі. Голод запроваджено для нищення українського інтелекту в особі інтелігенції, вчених українських культурно-освітніх закладів.

Спеціальні загони робітничо-селянської міліції виловлювали тих, що приїздили до міста продавати своє останнє, щоб купити хліб чи овочі, їх гнали за межі міста вмирати, а тих, що неспроможні рухатися, вивозили за містом,

як дрова. А в той час в чорноморських і азовських портах велетні пароплави західних держав вантажили „залишки“ української пшениці, відібраної від українських селян, знаючи, що твориться на Україні. До речі, московський уряд продавав українську пшеницю за казково низьку ціну, що ледве перевищувала вартість її транспортування. А також всі зерносклади в Росії були переповнені вивезеним українським хлібом. Величезні маси зерна, що їх не було уже куди помістити, кагатами лежали біля залізничних станцій просто неба на землі під дощем і снігом, а потім зерно попроростало і гинуло, а серед голодуючих почався канібалізм.

За підрахунками голоду ніякого не могло б і бути: валовий збір зернових в 1932 році становив 894 млн. пудів зерна. Потреби зерна для насіння – 160 млн. пудів для тодішніх 20 млн. га посівних площ. Решта урожаю – 28,7 млн. пудів припадала для сільського населення, відкинувши на потреби харчування міського населення по 12 пудів на душу (196,8 кг), залишається 25 пудів або 400 кг на душу селян. Отже, цілком достатньо для прохарчування людей і домашнього скоту.

Чому селянство не виступило в оборону своїх дітей, свого життя? Очевидно тому, що за тодішніх обставин повстання було рішуче неможливим. Українська Визвольна війна (1919–1924 рр.) забрала багато української молоді та людей середнього віку, не було зброї, десять років червоного терору, масових депортацій, голод (1921–1922 рр.) – все це виснажило і знесило як фізично так і психічно український народ. Голод запроваджено для нищення українського інтелекту в особі інтелігенції, вчених українських культурно-освітніх закладів

До того ж, свідомі активісти були винищені, вислані на Сибір, зброю відібрали, навіть мисливські рушниці. Отже, село часів „суцільної“ колективізації було знесилене і цілком обеззброєне. Вся Україна тоді нагадувала військовий табір: стояли повсюду великі загони кінної та пішої „робітничо-селянської“ міліції та озброєні кінні поліцейські частини ГПУ-НКВД. Україна нагадувала московський концентраційний табір.

Ця планово проведена голодова компанія 1932-1933 років, яка ще тривала і до 1934 року була спрямована проти всього українського народу, завданням якої було винищення біологічної субстанції українського народу і його провідної верстви, щоб назавжди зламати український народ і позбутися зрештою українського питання.

Голод, організований Москвою, – спосіб політичної боротьби проти всієї української нації, що видно із промови вислужника Кремля, довголітнього секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора, який в своїй промові на XIII з'їзді УРСР (17.01.1935 р.), насвітлюючи „досягнення” компартії України сказав:

„Оцінюючи велику працю, проведenu в 1932-1934рр. у боротьбі з українськими націоналістами та іншими контрреволюційними елементами... треба сказати, що ... наші успіхи 1933–1934 рр. у значній мірі є вислідом того, що ми розбили гнізда українських націоналістів”.

Українці стали вільно говорити про голодомори, і то українською мовою, як не говорять, а при президентові Віктору Ющенку. Він навіть за час короткого візиту влітку 2005 р., тоді ще конгресмена Барака Обаму, який контролював наше ядерне розброєння, „насаджував в голову”, щоб той на все життя запам'ятав слово „голодомор”, що означав голодомор для українського народу. І чи не заслуга В. Ющенка, що голодомор 1932–1933рр. в Україні як геноцид проти українського народу офіційно признали уряди Австралія, Угорщина, Литва Естонія, Італія, Аргентина, Канада, Грузія, Польща, США, Іспанія, Перу, Чехія, Колумбія? Але ставши президентом, Б. Обама звісно шукає спільної мови з Росією, і Америці нема діла до України. А жаль! Віктор Ющенко видав ряд Указів: 11 липня 2005 р. Указ „Про вшанування жертв репресій та голодоморів”; „4 листопада 2005р. – „Про вшанування жертв та постраждалих від голодоморів в Україні”; 12 жовтня 2006 р. – „ Про відзначення у 2006 році Дня пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій”; 28 листопада 2006р. Верховна Рада ухвалила закон „Про Голодомор 1932–1933 років в Україні” та ін. В Україні видано ряд підручників:

„Голодомор. Документальні свідчення трагедії на Миколаївщині (Миколаїв, Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили, 2008). Слід зазначити, що в названому Університеті вийшли дві солідні публікації, яким було присвоєно міністерський гриф: „ Голод-геноцид 1932-1933 років на території Миколаївщини: погляд істориків, очевидців, архівні матеріали (до 70-річчя трагедії) і „Трагедія століття: голодомор 1932-1933 років на Миколаївщині, а також в 2008р. видано монографію Ю. В. Котляра та І. С. Міронової „ Голодомори 1921–1923 та 1932–1933 рр. на Півдні України: етнічний та міжнародний аспекти”. не буду перераховувати бібліографію вчених, які присвятили свої праці для вивчення історії Голодоморів. Робота була зроблена велика та страшно, що зараз, вона трохи затихає Ще хочу зазначити, що президент Віктор Ющенко 19.11.2008 р. відкрив у Харківській області у Дергачівському районі, поблизу від кордону з Росією, Меморіал пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років. Це шестиметрова скульптура чоловіка, жінки та дитини. Дорослі повернені до себе спиною. Чоловік дивиться в сторону Росії, символічно намагаючись захистити родину від голоду, бо власне голод прийшов звідти, створений московським радянським урядом. Жінка дивиться в сторону України в молитовній позі. Вартість споруди – 3.5 мільйонів гривень. Були докори , що бідна Україна тратить на це такі великі гроші. Але відповідь може бути одна: ми втратили близько 10 мільйонів українців, які варті бути увіковічені у цю споруду. Та навіть Українська Православна Церква Московського Патріархату в особі Володимира, митрополита Київського і всієї України (так підписано) писала:

„На щедрому українському чорноземі вмирили в страшних муках мільйони людей. Цей ГЕНОЦИД був намаганням знищити саму душу народу, привести її до повного духовного рабства. Він став знаряддям диявольської помсти за неспроможність викоринити зі своєї свідомості нашого мудрого, сповненого високих чеснот народу, синівську пам'ять про Бога, як любов до Бога, вірність і віру в Бога. Цю віру можна було знищити лише через фізичне знищення її носія. Тому богоборча влада, створивши духовний голод,

прирекла націю і на голод фізичний.... Воїстину, режим вів кровопролитну війну із власним народом”. Хоча Російська Церква в Україні не бере участі в щорічних заходах з відзначенням роковин Голодомору, бо ніби-то Ющенко фальшує історію, а це дратує Москву, але з цього видно, що ця Церква все більше іде в розріз з матірною Московською Церквою.

Яким є для нас 1932–1933 роки, а також Голод українців 1946-1947 рр. в Західній Україні? Невже ми все це забудемо і простимо нашим окупантам, які і до цих пір піднімають свої голови? Вони розпалюють ворожнечу серед українського народу, вони не можуть уявити собі, що уже пізно повернути колесо нашої історії, тепер Незалежної України, за незалежність якої боролися на протязі всієї історії України. Ми не дозволимо нікому посягати на нашу незалежність, ми діти батьків наших, які загинули від рук совєтської кровожадної машини в роки голодомору, вимагаємо признати Голодомор і Голоди, які штучно створювались радянською владою над українським народом, – навмисним геноцидом проти українського народу, і винні у цьому повинні бути покарані. Нехай наш голос буде чути на весь світ: ми цього не забули, ми закликаємо весь світ признати Голодомор 1932–1933 рр. – геноцидом українського народу! Ми приносимо низький уклін всім, хто загинув і хто вижив у цьому страшному геноциді, і тим, хто загинув, просимо Господа Бога дати їм вічне Царство Небесне.

Вічна пам'ять, Вам дорогі українці. Ми пам'ятаємо про Вас!

5. Деякі матеріали, зібрані Асоціацією дослідників в Україні (Київ) про Голод 1946–1947 рр.

АСОЦІАЦІЯ ДОСЛІДНИКІВ ГОЛОДОМОРІВ В УКРАЇНІ – всеукраїнська громадсько – науково-дослідницька культ.-просвіт. орг-ція, заснована 27 черв. 1992 на Установчому з'їзді у [Києві](#) як "Асоціація дослідників Голодомору-геноциду в 1932–1933 роках в Україні". Керівний орган – з'їзд, у період між з'їздами – Рада. Голова обирається з'їздом. Мета і завдання – дослідження та збереження в істор. пам'яті народу однієї з найтрагічніших сторінок історії – [Голодомору 1932–1933](#) в Україні, а

також [голоду 1921–1923](#) та [голоду 1946–1947](#) в Україні, поширення серед широкого читацького загалу інформації про голодомори та їх наслідки. Об'єднує науковців, письменників, журналістів, представників ін. професій, громадян, які вивчають історію Голодоморів в Україні, сприяють вшануванню пам'яті їхніх жертв. Засн.: укр. письменник [В. Маняк](#) та його дружина – журналістка [Л. Коваленко-Маняк](#), яка очолила Раду від її заснування. За її участі було створено 37 осередків в областях України, які об'єднали понад 700 осіб. Після її передчасної смерті (1993) II з'їзд (1994) головою орг-ції обрав відомого правозахисника [Л. Лук'яненка](#) (від 1996 до 1998 – почесний голова). Протягом 1996 – трав. 1998 Раду очолював д-р істор. н. В. І.Марочко, після IV з'їзду (1998) – знову Л. Лук'яненко (переобрано і на V з'їзді, 2000).

У багатьох містах і селах України активістами орг-ції впорядковано цвинтарі, встановлено хрести, пам'ятні знаки на могилах жертв голодоморів. 10 вересня 1993 на Михайлівській пл. Києва відкрито й освячено пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932–33. Підготовлено та видано низку збірників архівних документів і матеріалів, свідчень людей, які пережили страхіття радянських Голодоморів, проведено наукові конференції та ін. заходи.

Веселова О. М.

1. Двотомник готувала співробітниця нашого відділу, яка померла 2015 року Веселова Олександра Михайлівна. Він називається: Пам'ять народу: геноцид в Україні голодом 1932-1933 років. Свідчення у 2-х книгах. Упорядники: О. Веселова, О. Нікілев; відповідальний редактор В. Смолій. – К.: ВД "КАЛИТА". – 2009.

2). Досліджувала і збирала матеріали про Голодомор О. Веселова. Матеріалами наразі займається Гриневич Людмила Володимирівна і я думаю, що краще за неї про це ніхто не знає, були різні плани.

З повагою, Ірина

, Київ, НД Інститут історії в Києві

Історія Війна після війни (1944–1953) Голодомор 1946-1947 Голодомор 1946–1947 років

Розвантажання обозу із зерном, 1947р.

Після Другої Світової війни в Україні панувала розруха: в руїнах лежало 28 тис. сіл, близько 30 тис. колгоспів, радгоспів і машинно-

тракторних станцій. Аграрне господарство республіки було зруйнованим. У ньому залишилось дуже мало фізично здатних до праці людей. Багато чоловіків загинуло на фронтах війни, тривала демобілізація з армії.

Механізми творення голоду

Згідно з вказівкою з Москви, Рада Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У у постанові від 4 липня затвердили річний план здачі зерна державі з врожаю 1946 р. у кількості 340 тис. пудів (5440000 т). Незважаючи на настирливі прохання першого секретаря ЦК КП(б)У М.Хрущова, хлібозаготівельний план Україні московський центр не зменшив, натомість зобов'язав беззаперечно і щонайшвидше виконати.

Не задовольняючись вивезенням зерна з колгоспів, радгоспів, підсобних господарств, за продрозкладкою відбувалося вилучення зерна з присадибних ділянок селян. У 1946 р. його планували експропріювати понад 3 млн. пудів. Щоб викачати зерно, яке для колгоспників та односібників було єдиною надією на порятунок, вживалися різноманітні репресивні заходи.

Колгоспники з артіль ім. Леніна вирушають в поле, 1946 р. Фото з газети «Зоря»

Сталінська політика хлібозаготівель стала визначальною причиною голоду 1946-1947 рр. в Україні. Працівники системи держзаготівель

(Уповмінзагу) були наділені особливими повноваженнями проведення реквізицій. Оформлені ними матеріали направлялись до судів, де розглядалися з особливою оперативністю. Керівників колгоспів, які до здачі зерна в рахунок плану хлібозаготівель видавали дещицю голодуючим виробникам хліба на трудодні, піддавали репресіям.

Вища влада забороняла головам колгоспів видавати 15% хліба людям на зароблені трудодні та продаж хліба на ринку до виконання планів держпоставки, застерігала від "небезпеки антидержавної тенденції", пов'язаної з "розбазарюванням хліба", "незаконним" його відпуском. Невдоволення Й. Сталіна проявилось у своєрідному "зміцненні" керівництва України шляхом зміщення М. Хрущова з посади першої особи в республіканській парторганізації й направлення до Києва Л. Кагановича, якого 3 березня 1947 р. було "обрано" першим секретарем ЦК КП(б)У. М. Хрущов залишився головою Ради міністрів УРСР.

Виплата авансу за трудодні. Колгосп ім. В. Молотова Городоцького району Львівської обл. 1947.

Виплата авансу за трудодні, 1947 р.

Можновладці на чолі з Л. Кагановичем продовжували репресивну хлібозаготівельну політику. Керівництво України регулярно інформувало "вождя народів" про хід хлібоздачі. Л. Каганович, обізнаний зі станом справ у аграрному господарстві, повсякчас цинічно наголошував, що у всіх проблемах України винен «український буржуазний націоналізм». Сталінське керівництво серед причин невиконання хлібозаготівельних

планів вважало саме тих партдержфункціонерів та селян, які пережили окупацію, "зазнали впливу чужої ідеології і потребували перевиховання". Зернове питання залишалось основним в обговореннях на засіданнях політбюро ЦК КП(б)У. У такий спосіб давалися установки на узаконене пограбування села державою.

У суспільстві, просякненому тоталітарним насильством, хлібозаготівельна політика стала основним репресивним фактором, саме через її механізм відбувалося голодотворення.

Основною категорією "злочинів", за які притягувались до суду голови колгоспів, були "зрив збиральних робіт", "саботаж хлібозаготівель", "розбазарювання сільгосппродукції", "шкідництво" тощо. Найбільшим репресіям піддавалися саме хлібороби. На селян накладалися непосильні податки. Працюючи в колгоспі без вихідних, селяни були позбавлені можливості обробляти свої ділянки. Податок встановлювався на кожне фруктове дерево, кожну домашню тварину. Неспроможні сплачувати надвисокі податки, селяни вирубували садки, вирізали худобу. Природне прагнення людей бути господарями на землі розцінювалося як "пережиток капіталізму". Незважаючи на посуху, поставки продукції з селянських дворів не були зменшені. На повну потужність працювали судові органи, стягуючи недоїмки з селян за невчасну сплату податків.

Лекція про втрати врожаю в сільгоспартілі, 1947 р.

Через репресивну політику й практику хлібозаготівель, стягнення з селян непомірних податків, неповну оплату й неоплату трудовнів, вивезення хліба й інших сільгосппродуктів, влада в УРСР створила тяжку голодну ситуацію. Незважаючи на важке й водночас добре відоме вищій владі становище в Україні, московський центр щоразу вимагав від вищого керівництва України вжити більш рішучих заходів щодо ліквідації відставання з хлібозаготівель, забезпечення виконання завдань кожним колгоспом і радгоспом.

Типовим явищем стало жебрацтво, що заповнило села, залізничні станції, селища й міста. Багато дітей та людей похилого віку, жінок з малими дітьми ходили по хатах, просили хоча би якої-небудь їжі. Але замість допомоги населення України, перш за все сільське, зазнало від влади жорстокого репресивного удару. Позбавивши селян хліба, партійно-державне чиновництво постачалося через систему закритих спецрозподільників.

Більшість голодуючих українських селян рятувалися, як могли. Змушені були їсти навіть траву, кору дерев, різні сурогати. Люди намагалися вижити, збираючи колоски на колгоспних полях. На зроблених власноруч жорнах селяни мололи зерно і пекли коржики, млинці, ліпеники, маторженики... Але й цієї можливості вижити влада голодуючих позбавляла за відомим ще з 1932 р. сталінським законом "про п'ять колосків" та новим указом президії Верховної Ради СРСР від 4 червня 1947 р. про кримінальну відповідальність за крадіжки державного майна й посилення охорони особистої власності.

Охоронці врожаю у колгоспі ім. Й. Сталіна, 1947 р.

Вибиту з голодуючого українського села продукцію відправляли до різних регіонів СРСР. Україна була головним постачальником зерна для Ленінграду, овочів – для Москви. Хліб вивозився до ряду областей РРФСР. Багато хліба вивозилося за кордон. У 1946 р. до європейських країн, які теж захопила посуха, з СРСР було експортовано 1,7 млн т зерна. Наприклад, лише до Берліну надійшло 969 тис. т зерна та 60 тис. т інших продуктів, 50 тис. голів худоби. За 1946-1947 рр. до Албанії, Чехословаччини, Польщі, Угорщини, Болгарії, Фінляндії, Франції, ін. країн відвантажено 2,5 млн т зерна.

Допомога Західній Україні.

Величезна кількість голодуючих з початку 1946 р. з власної ініціативи вирушала до західних областей республіки, де було ще мало колгоспів, селяни зібрали непоганий врожай, загони Української Повстанської армії чинили спротив вивозу зерна. Відозви, розповсюджені УПА, закликали селян допомагати голодуючим, сотні тисяч яких їхали за порятунком.

Прибулі в тамтешні села колгоспники, робітники, службовці купували за гроші чи обмінювали речі на хліб, крупи, картоплю та інші продукти й поверталися до своїх сімей. Дехто з них наймався тимчасово, або постійно на роботу. Селяни західних областей рятували від голодної смерті не тільки своїх земляків-українців, а й часто виснажених від голоду людей з Воронежської, Курської, Орловської, Калузької та інших областей Росії,

білорусів, молдаван. Однак страждало населення й Західної України від насильницької колективізації та репресій, а в деяких регіонах й голоду. Особливо сильним був голод на Чернівеччині, де в перші повоєнні роки більш масштабно, ніж в інших областях, проводилась колективізація, і смертність перевищувала народжуваність.

Посів ранніх ярових у колгоспі Перше травня, 1946 р. Фото з газети «Зоря»

Надзвичайно високою там була дитяча смертність. Був опір і в східних, центральних та південних областях грабіжницьким діям держави. Протидію репресивним заходам у західних областях здійснювали ОУН і УПА, не дозволяючи ревізувати сільгосп.продукти у селян. У 1947 р. на території восьми областей було зафіксовано 906 різноманітних акцій УПА, вогневі сутички і бої з відділами МВС-МДБ, озброєними партійними і радянськими чиновниками, які забирали хліб у селян. Однак, незважаючи на серйозний спротив проведенню хлібозаготівель, в Україні не спадала хвиля репресій. Режим жорстко придушував будь-який протест. Повоєнний голод був величезною репресивною акцією проти населення. Сотні тисяч голодуючих були врятовані від голодної смерті селянами Західної України.

Наслідки Голоду:

Найсильніше голод вразив село. Станом на 1 червня 1947 р. в Україні нараховувалося 1 млн 74 тис. 314 дистрофіків. Голод породив масове

сирітство. Рятуючи від голоду своїх виснажених дітей, голодуючі селяни відвозили їх до міст й залишали, сподіваючись, що малюків заберуть до дитбудинків. За наявності цілого комплексу причин виникнення голоду, поширення й масовості найголовнішою були конфіскаційні хлібозаготівлі.

Голодоморне лихоліття свого піку досягло в першій половині 1947 р. У часи інтенсивного вилучення хліба голод в Україні забрав (за даними різних дослідників) від 100 тис. до 2,8 млн життів, в основному, українських селян-хліборобів. У багатьох місцевостях голод продовжувався майже до кінця 40-х років. Смертельною мірою відчули голодоморне жахіття жителі південних областей: дуже сильно Ізмаїльської, Одеської, Херсонської, Миколаївської, Запорізької. Своїми страшними, смертельними обіймами голод стискав населення Дніпропетровщини, Полтавщини, Київщини, Чернігівщини, Кіровоградщини. Тяжко потерпали від голоду мешканці сіл і міст Вінницької, Житомирської, Кам'янець-Подільської, Сталінської, Ворошиловградської, Харківської, Сумської, Житомирської областей. Люди виявилися беззахисними перед системою, що приводила їх до виснаження, мук голоду, дистрофії, загибелі. Тяжкий голод тримав у своїх лещатах області чорноземної смуги РРФСР, Білорусію, Молдавію, але найсильнішим він вкотре виявився в Україні.

МІЖ СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ (1919–1939)

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА (1939–1945)

ВІЙНА ПІСЛЯ ВІЙНИ (1944–1953)

ЛІКВІДАЦІЯ УГКЦ

ДРУГА КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ

ГОЛОДОМОР 1946-1947

ДЕПОРТАЦІЇ

ГУЛАГ

ХРУЩОВСЬКА "ВІДЛИГА" (1953–1964)

БРЕЖНЄВСЬКИЙ "ЗАСТІЙ" (1964–1986)

НА ШЛЯХУ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1986–1991)

ПОВ'ЯЗАНІ ВІДЕОСЮЖЕТИ

Ольга Скіра - Голодомор на Жовківщині, 1946–1947 рр.

ПОВ'ЯЗАНІ ФОТО

<u>Випла</u> та авансу за трудодні Город оцький район, УРСР (тепер Львівська область, Україна)	<u>Розван</u> таження колгоспного обозу с. Староміщин а, УРСР (тепер Тернопільсь ка область, Україна)	<u>Колго</u> спники і колгоспниці з артілі ім. Леніна вирушають в поле Дніпр опетровська область, УРСР (тепер Україна)	<u>Посів</u> ранніх ярових у колгоспі «Перше травня» Апост олівський район, УРСР (тепер Дніпропетро вська область, Україна)	<u>Лекція</u> на врожаю у про втрати врожаю у сільгоспарті лі ім. Й. Сталіна Кам'я нко-Буський район, УРСР (тепер Львівська область, Україна)	<u>Охоро</u> на врожаю у колгоспі ім. Й. Сталіна Куликі вський район, УРСР (тепер Львівська область, Україна)
---	---	--	--	--	---

ПОВ'ЯЗАНІ ДОКУМЕНТИ

<u>Постанова бюро</u> Дніпропетровського обкому КП(б)У "Про факти антирадянських проявів ворожих елементів у період	<u>Розподіл додаткової</u> кількості ліжок для госпіталізації хворих дистрофією (додаток до протоколу засідання бюро	<u>Список</u> колгоспів Петриківського району, які потребували
---	--	--

збирання урожаю і
хлібозаготівлі в районах
Дніпропетровської області і
стан боротьби з ними"

Дніпропетровського
обкому КП(б)У)

державної
продовольчої позики
для надання
допомоги
колгоспникам

5. МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ НУНО до 85- ЛІТТЯ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 рр. (26.11.2017рр.):

Деякі матеріали:

6.1. Голодомор в Україні 1932-1933 рр. – Геноцид проти українського народу»

Stephan – Maria Karl, Mag., *Komponist der Salzburger -Filarmonie*

(Salzburg, Österreich)

Holodomor in der Ukraine 1932-1933 – Genozid des ukrainischen Volk. (*Zum 85. Jahrestag Holodomor 1932–1933 in der Ukraine*)

Анотація:

В статті молодого композитора Зальцбургської філармонії розглядається його бачення про Геноцид радянської влади, вчинений з метою знищення української нації. Відрадно, що молодь європейських країн розуміє суть вчинених злочинів проти українського народу і охоча допомогти зрозуміти іншим державам про правду щодо Голодомору в Україні. Цікаво, що таким методом, яким планує композитор, т. б. написанням Симфонії Голодомору, яким психологічно сильніше можна вплинути на людей , щоб показати трагедію цього зловісного явища, **здійснено вперше**. І звісно, що такі напрямки впливу на психіку різних народів, які навіть не пережили цю трагедію, дадуть можливість відчувати, зрозуміти і підтримати бажання українців, щоб весь Світ визнав Голодомор 1932-33рр. як **Геноцид українського народу**. Як ми переконалися, мес-медії, листовні «Звернення», напр. до нім. Бундестагу, не дали позитивної відповіді. Можливо, методом впливу музики, вдасться знайти зрозуміння необхідності зрозуміти правду і справедливі домагання – визнати Голодомори в Україні, а їх було 3, як зловмисне бажання знищити українську націю.

Але для здійснення цього Проекту, написання Симфонії Голодомору, потрібні кошти. Звісно, що цим повинна цікавитися сторона, яка зацікавлена в цьому, т. б. Україна. Звертання молодого композитора про надання матеріальної допомоги закінчилися нічим. Напевне, що Україна має проблеми зараз, але в Західних державах так

не водиться працювати жертовно, як ми працюємо все життя. Тому буде великою помилкою, якщо Україна не повернеться лицем до здійснення такого важливого Проекту, який висунув іноземець. Надіємося на людей доброї волі, які подумают, як ідею маг. Штефана-Марії Карла на виконання цього проекту. Якщо знайдуться ідеї здійснення цього Проекту, прошу звертатися до мене:

E-Mail: d. blochyn@gmail.com Проф. Д. Блохин.

Annotation:

Zu den zentralen Themen dieser Vergangenheitsbewältigung Zähl der Holodomor und dessen Langzeitfolgen. Die emotionale und historische Auseinandersetzung mit diesem europaweit noch weitgehend unbekanntem Hungergenozid ist sowohl für Ukrainer als auch Ausländer erdrückend.

Es ist ein Thema, vor dem überraschend viele Ukrainer aus den verschiedensten Gründen flüchten, sei es aus Geschichts- und Politikverdrossenheit, aus Angst vor der Wahrheit und dem damit verbundenen Schmerz, aus Furcht vor Veränderung u.a.

1. Die Notwendigkeit einer Vergangenheitsbewältigung in der Ukraine

Kunst als Instrument der Vergangenheitsbewältigung

Kurzbeschreibung: Die Sehnsucht nach einem Wandel in der Ukraine wird seit Anbeginn der Demonstrationen auch vom Ausland wahrgenommen. Der von den Demonstranten eingeforderte politische Richtungswechsel könnte aber nur dann zu einem nachhaltigen Wandel führen, sofern sowohl die Elite des Landes als auch das Volk ein klares Bewusstsein für die tatsächlichen Probleme und deren Ursachen im Land entwickeln und entsprechende Konsequenzen ziehen würden. Vergangenheitsbewältigung ist eines der wichtigsten Instrumente für die Suche nach den eigentlichen Ursachen aktueller Probleme.

Marcus Garvey, ein jamaikanischer Menschenrechtler, hat einmal treffend verlautbart: *“Ein Volk ohne das Wissen über seine Vergangenheit, ist wie ein Baum ohne Wurzeln“.*

Wie sehr ist das ukrainische Volk heute also von seiner eigenen Vergangenheit und somit von seiner eigenen Identität entwurzelt? Wie wirkt sich diese Entwurzelung auf die Gegenwart aus?

Eine öffentliche Diskussion dieser Fragestellung ist unverzichtbar! Es ist aber auch gewiss, dass diese Diskussion durch eine nähere Anbindung an die EU freier und nachhaltiger geführt werden kann als es in der momentanen Abhängigkeit von Russland, wo das Bewusstsein für die eigene Vergangenheit noch weniger entwickelt ist, der Fall ist. Die EU kann der Ukraine keinesfalls das Blaue vom Himmel versprechen. Mit einer Anbindung verfolgt die EU und die Ukraine natürlich auch rein wirtschaftliche und territoriale Interessen. Die EU kann aber auch positive Impulse auf gesellschaftlicher, wirtschaftlicher und politischer Ebene auf die Ukraine ausüben. Es nach so vielen Jahren Abhängigkeit und Unterdrückung durch Russland höchste Zeit, einen neuen Weg einzuschlagen.

Einleitung

Über die Hungersnot von 1922 schreibt Lenin: *"Die Hungersnot werde zu zahlreichen positiven Resultaten führen; sie werde das nächste Stadium schneller herbeiführen und den Sozialismus vorantreiben. Die Hungersnot werde nicht nur den Glauben an den Zar zerstören, sondern auch den Glauben an Gott [...] Die momentane Situation ist günstig für uns. Die Verhungerten, die jetzt beginnen, sich gegenseitig aufzufressen, zu Millionen dahinsterven und deren Leichen überall im Land herumliegen, versetzen uns in die Lage, jetzt alles Kircheneigentum beschlagnahmen zu können, und dafür müssen wir alle unsere verbliebene Energie **unbarmherzig** nutzen ... unsere einzige Hoffnung ist die durch den Hunger hervorgerufene Verzweiflung, die uns den Massen in einem vorteilhaften oder zumindest indifferenten Licht erscheinen lassen wird."* (Auszug aus: Russian Center of the Conservation Study of Historic Documents, Moscow, 2/1/22947/1-4);

Er empfand nichts als Verachtung für die Menschheit. Für das Individuum hatte Lenin überhaupt kein Interesse. Er behandelte die Arbeiterklasse wie der Metallarbeiter das Erz. Lenin wollte das Volk abrichten wie ein Tier, wollte es innerhalb kürzester Zeit dazu zwingen, seinem kommunistischen Denkmuster zu folgen.

Wie weit kann also die Vergangenheitsbewältigung in einem Land fortgeschritten sein, wenn solch eine verirrte Persönlichkeit teilweise noch immer verehrt wird und sein Abbild Stadtplätze schmückt? Warum duldet ein Volk, dass Stalin- und Lenin-Reliquien noch immer an den Straßenmärkten verkauft und sie somit auch gehuldigt werden? Wie sehr wird durch so ein Vorgehen die Einstellung der jüngeren Generation geprägt?

Gewiss – während der aktuellen Proteste in der Ukraine wurde die eine oder andere Leninstatue in der Ukraine beschädigt. Aber man kann sich auch fragen, warum dies nicht schon 1991 mit der Erlangung der Unabhängigkeit geschehen ist, wie es nach der Wende etwa in anderen ehemaligen Sowjetstaaten der Fall war.

Die gesellschaftliche Duldung von Lenin-Reliquien ist ein Beispiel von vielen das darauf hinweisen könnte, wie passiv Vergangenheitsbewältigung in der Ukraine, und noch weniger in Russland betrieben wurde und wird.

Aus eigener Erfahrung weiß ich, dass es ein Thema ist, welches nicht nur zwischen Russen und Ukrainern, sondern auch zwischen Ukrainern untereinander ergebnislose Kontroversen hervorruft, die vom Wesentlichen sehr oft ablenken - dem gezielt herbeigeführten Tod von Millionen Unschuldigen.

Kunst als mein persönliches Interesse am Holodomor, welches sich ja in meiner Arbeit an einem symphonischen Werk sowie öffentlicher Bewusstseinspflege zeigt, basiert nicht nur auf den erschütternden historischen Fakten. Es basiert auch auf seine Verflechtungen mit der Gegenwart, die sich in Form von sichtbaren und unsichtbaren Spätfolgen auf das heutige Ukraine äußern. In diesem Kontext spielt freilich die gesamte Periode der Unterdrückung durch russische und ukrainische Kommunisten. Die Wunde, die diese Periode in die ukrainische Seele gerissen hat, wurde durch jahrzehntelange Verharmlosung, Leugnung und "verordnetes" Schweigen bestenfalls betäubt, niemals aber geschlossen.

Diese Wunde blutet heute auf verschiedenste Weisen weiter, ob im gesellschaftlichen, wirtschaftlichen oder politischen System und im Verhalten sowohl eines einzelnen Ukrainers als auch des Volkes.

Der für die Ukraine wichtigste Schritt in diesem notwendigen **Volks-Heilungsprozess** ist eine Diagnose der psychologischen, soziologischen, wirtschaftlichen und politischen Spätfolgen des Kommunismus, worauf dann auch zielführende Konsequenzen gezogen werden können.

PSYCHOLOGISCHE FOLGEN

Was würde mit uns geschehen, wenn wir über Leid bzw. ein Trauma, das uns widerfährt, nicht sprechen, den Schmerz nicht reflektieren dürfen – ausgelöst etwa durch eine Vergewaltigung?

Was passiert im Lauf der Zeit mit unserer Wahrnehmung, wenn wir ein Familienmitglied auf schreckliche Weise verlieren, unvorstellbares Leid mitansehen und diese Trauer niemals ausleben dürfen, um uns selbst oder andere Familienmitglieder nicht einer zusätzlichen Lebensgefahr auszusetzen?

Dieser Schmerz bohrt sich allmählich ins tiefste Eck unseres Unterbewusstseins, welches - wie wir heute wissen – unseren Leben maßgeblich prägt! In jedem Fall sprechen wir hier von psychischer Folter. Wir werden in diesem paralysierten und depressiven Zustand mutlos oder gar blind auf Autoritäten oder gesellschaftliche Vorgänge reagieren!

Und wie wirkt sich diese Depressivität auf die Erziehung unserer Kinder oder unser Berufsleben aus? Verheerend.

Und wie weit wird etwa das gesellschaftliche, wirtschaftliche und politische System der Ukraine beeinflusst, wenn Millionen von Ukrainern an einem derartigen seelischen Schmerz leiden? Was geschieht mit einem Volk, welches Jahrzehnte lang unterdrückt wird, gezwungen wird, das eigene Verhalten und

selbst die Gedanken dem Willen des Staates unterzuordnen und Furcht und Misstrauen fest im täglichen Leben zu verankern?

Die Antwort: Furch, Misstrauen, Mutlosigkeit werden sich fest im täglichen Leben verankern und sich in Form von Handlungsunfähigkeit, Erfolglosigkeit, Krankheit kenntlich machen.

Unser Geburtsrecht aber ist Liebe, Freude, Wohlstand, Wahrheit und die Entfaltung unserer kostbaren individuellen Fähigkeiten.

ROLLE RUSSLANDS

Die Vergangenheitsbewältigung und das daraus resultierende Verständnis für aktuelle Probleme in der Ukraine würde freilich viel ertragreicher ausfallen, wenn Russland kooperieren würde.

Aber wie kann man von Russland erwarten, seine Verbrechen in der Ukraine aufzuklären, wenn es erstens nicht einmal die Verbrechen im eigenen Land aufklären möchte, und zweitens seitens der Ukraine kein entsprechender Druck kommt?

Polen hat lange dafür kämpfen müssen, bis Russland endlich das Massaker von Katyn (1940) eingestanden hat. Der Europäische Gerichtshof für Menschenrechte in Brüssel (EGMR) hat auf kontinuierlichen Druck der Polen dieses Massaker erst 2012 als Verbrechen an die Menschlichkeit verurteilt.

Alleine der Holodomor hat rund 200-mal mehr Opfer gefordert als dieses Massaker, das die Russen bis in die 1990er den Nazis in die Schuhe geschoben haben. Und was macht Janukowitsch? Er spricht sich etwa vor der Parlamentarischen Versammlung des Europarates (PACE) gegen die Definition des Holodomor als Genozid aus.

Österreich hat übrigens vor kurzem den Holodomor als Genozid anerkannt. Vielleicht konnte ich für diese Anerkennung durch mein Drängen einen wichtigen Beitrag leisten.

Die Gründe, warum der Holodomor im Westen aber nach wie vor unbekannt ist, liegen alleine mit diesem Beispiel auf der Hand: Die Uneinigkeit innerhalb des ukrainischen Volkes, welche wohl von den Autoritäten über lange Zeit bewusst konditioniert wurde. Ein Volk, welches gespalten ist, ist wesentlich leichter kontrollier- und manipulierbar.

Dazu im Gegensatz wäre ein Millionen Volk, welches an einem Strang zieht, nahezu unbezwingbar. Dementsprechend steigern sich die Chancen der aktuellen Protestbewegung auf Erfolg umso mehr, je geeinter das ukrainische Volk agiert.

Überhaupt zeigen die aktuellen Proteste, dass Teile des Volkes doch an ihre Handlungsfähigkeit glauben. Wenn die Protestbewegung auch weiterhin aktiv vom Volk unterstützt wird, werden diese frühe oder später einen politischen Wandel erzwingen. Davon bin ich überzeugt.

Epilog

Eine öffentliche Diskussion zum Thema Vergangenheitsbewältigung ist sehr wichtig und öffnet Fundgruben für neue Lösungsansätze zu aktuellen Problemen.

Bei solchen Diskussionen soll eines vermieden werden: Das Abdriften vom Wesentlichen, indem man etwa das Thema politisch ausnutzt oder in kontraproduktive und themenferne Streitgespräche führt.

Wollen denn alle nicht dasselbe, und zwar die Millionen Opfer zu honorieren, die Spätfolgen der kommunistischen Schreckensherrschaft zu definieren und darauf einen radikalen Wandlungsprozess anzustreben. Vielleicht mag überraschend auch irgendwann ein alter Freund ins Boot der Vergangenheitsbewältigung einsteigen: Russland, das an ähnlichen Problemen leidet und außer dem Kommunismus auch wunderbare Dinge hervorgebracht hat, wie etwa einige der weltgrößten Literaten, Komponisten, Musiker, Philosophen, Humanisten und Wissenschaftler. Schade nur, dass all diese Schönheiten immer wieder in den Sumpf aus Machtgier und Größenwahn getaucht werden.

Die Ukraine benötigt auf jeden Fall so rasch wie möglich eine Revolution des Bewusstseins, die einen weit radikaleren Wandel herbeiführen könnte als ein politischer Wechsel. Eine Vergangenheitsbewältigung ist ein notwendiger Zwischenschritt zu solch einem Bewusstseinswandel, der das wunderbare ukrainische Volk in eine großartige Zukunft führen kann.

Erste Symphonie „Holodomor“ für Sopran, Chor & Orchester –

Instrument der Vergangenheitsbewältigung

Kunst ist seit jeher ein probates Mittel, gesellschaftliche Denkprozesse anzuregen und somit wichtige Impulse für die Weiterentwicklung einer Gesellschaft zu geben. So möchte ich mit meiner *Ersten Symphonie „Holodomor“* einen künstlerischen Beitrag für die notwendige Vergangenheitsbewältigung der Ukraine leisten.

Weiteres konnte ich eine geeignete österreichische Bildhauerin gewinnen, die im Falle einer entsprechenden Unterstützung das erste österreichische Mahnmal zum Holodomor entwerfen möchte.

Darüber hinaus ist kürzlich das auf meine Impulse von Irene Rewa verfasste Buch *„Jenseits von sich selbst. Sozial-psychologische und kulturelle Folgen des Holodomors und der Repressionen Stalins.“* Herausgegeben worden (**"Po toi bik sebe. Sozialno-psycholohitschni i kulturni naslidky Holodomoru i stalinskych represij"**), Verlag Svidler A.L., Dnipropetrovsk, 2013.

Zur Vorgeschichte des Projektes:

Im Rahmen dieses Projektes wurde mein in Paris gegründeter Verein *Beaureg ART* von der UNESCO eingeladen, die Uraufführung der Symphonie inkl. einer Ausstellung im Pariser Hauptquartier zu veranstalten. Der Verein bestand aus 5 Franzosen und mir. Das Projekt wurde letztlich aber auf Grund der Passivität und fehlender Unterstützung seitens ukrainischen Offiziellen aufgegeben.

Die Ideen landeten in der Schublade, bis sich schließlich ein ukrainischer Journalist dafür interessiert und ein wenig Unterstützung organisiert hat.

Letzten Herbst wurden schließlich weitere Interviews zu meinen Projektideen publiziert, etwa im berühmten World Affairs Journal, Deutschen Welle, Radio Era, Kyiv Post, Ukrainina Week und Kiev Day. Darüber hinaus fand ich mit Alexander **Motyl** einen versierten Ukrainer, der mir das Symphonie-Libretto schreiben wird. Motyl ist Schriftsteller, Journalist und Universitätsprofessor in den USA und hat kürzlich die Holodomor-Novelle „**Sweet Snow**“ publiziert.

Das ukrainische Radiosymphonie Orchester sowie das Ukrainische National Symphonie Orchester hat Interesse an der Uraufführung bekundet. Jetzt fehlt mir leider nur noch die finanzielle Unterstützung.

Struktur:

Zu Beginn der Symphonie möchte ich provozieren, etwa in dem ich den Mangel an Vergangenheitsbewältigung auf dramatische Weise anspreche.

Danach folgt ein rhythmischer Satz, der die tödliche Kollektivierungsmaschinerie der Kommunisten allegorisiert. Dieser Satz führt direkt in eine musikalische Darstellung der Hungersnot.

Danach folgt ein Satz, welcher der Toten gedenkt. Dabei versuche ich, das Publikum irgendwie in ein Trauerritual mit einzubeziehen. Freiwillige könnten etwa während der Aufführung dieses Satzes Namen von verstorbenen vorlesen.

Der letzte Satz soll die Symphonie positiv abschließen und Hoffnung schenken. Er soll die Sehnsucht der Ukrainer nach Freiheit, Selbstentfaltung und Wohlstand darstellen.

Es ist für Deutschland höchste Zeit Holodomor in der Ukraine als Henozid anzuerkennen!

Яремчук Леся (Мюнхен)

Замітка до г. «Свобода», Нью Джерсі, 2017 р.

**УКРАЇНЦІ В МІОНХЕНІ ВШАНУВАЛИ СВІТЛУ ПАМ'ЯТЬ ЖЕРТВ
ГЕНОЦИДУ 1932-1933 рр. В УКРАЇНІ
(До 85-ліття Голодомору)**

Немає міста в Німеччині, де живуть українці, щоб не сколихнула пам'ять тих, які пережили страшний Геноцид, і тих які втратили своїх рідних, знайомих в роки трьох штучних Голодоморів, які були чітко сплановані з метою послідовного знищення українського народу комуністичним режимом.

Українці в Радянському Союзі були другою за численністю національною спільнотою, яка мала величезний культурно-історичний спадок, свою мову, власні традиції державотворення, досвід національно-визвольної боротьби, а тому становили велику і небезпечну загрозу для Радянської Імперії та її загарбницької деспотичної політики. Боротьби українського народу за незалежність не можна було здолати в самій свідомості народу, а тому радянські злочинці вирішили голодом розкласти психіку українського народу, винищити еліту нації, обезкровити націю страхом і голодом заставити мовчати тих, які без фізичної і психічної сили мусили коритися.

Голодомор був засобом Геноциду проти українського народу, і ця практика, передана Російською імперією, але в страшніших діях тоталітарного режиму, і через це повинна бути засуджена усім світом і признана, як Геноцид.

Голодомор 1932–1933 рр. в Україні, як явище Геноциду українського народу, підпадає під означення пункту 3. статті 2. Конвенції ООН від 9.12.1948 року про попередження злочину геноциду і покарання за нього. Уряд України вітає ініціативу українських організацій Баварії щодо звернення до Бундестагу ФРН про визнання Голодомору 1932-1933 рр. в Україні *Геноцидом* українського народу.

Наш обов'язок об'єднати зусилля, зробити все можливе і документально на базі архівних матеріалів доказати правду і відновити пам'ять про одну із найстрашніших трагічних сторінок нашої багатостраждальної історії. І це роблять наші українські вчені на протязі десятків років, особливо зараз, коли архіви доступні для дослідження.

З метою засвідчення правди про штучні Голодомори в Україні перед німцями, які, на жаль, ще не визнали Голодомор 1932–1933 рр. Геноцидом, «Німецько-Українським науковим Об'єднанням ім. Юрія Блохіна» була проведена Жалобна наукова академія, на яку запрошено Консульство України в Мюнхені, Церковних осіб, німецьких вчених, керівників громадських організацій, студентів та українських громадян, яка відбулася 25.11.2017 р.

Академія ропочалася о 17:30 Скорботною Панахидою Жертвам Голодоморів, яку провів Отець УГКЦ в Мюнхені Іван Мачужак. Після всі присутні із запалиними свічками підійшли до Монументу Жертвам Голодомору, помолилися і поклали свічки. А потім всі присутні були запрошені до Залі Церковної домівки, де відбулася Жалобна Академія, організована «Німецько-Українським науковим Об'єднанням». Розпочалася Академія акцією «Свічка моління»: під звуки Реквієму Моцарта Сестра Франціска внесла запалену свічку, яка символізувала: «Не дамо згасити пам'яті Жертв Голодоморів в Україні». На столику розміщено 5 колосків пшениці, перев'язаних чорною стрічкою: пшениця це символ життя й пам'ять про Жертви сталінського режиму в роки Голодоморі 1932–1933 рр., коли Сталін видав закон, який за 5 колосків, зібраних людиною на полі, наказував розстрілювати або засилати в Сибір. А поруч схилювся Український прапор, перев'язаний чорною стрічкою. На столах викладені книги та матеріали про Голодомори в Україні. На стінах розміщені картини дітей Полтавської Академії мистецтва, привезені вчителем Миколою Грибан під назвою: « Пам'ятаймо 1932–1933. Голодомор очима дітей». Картини вражають глибиною осягнення, здавалось би чужого горя далеких років,

оригінальністю творчих задумів, майстерністю їх виконання. У кожній картині відчувається «нерв» учня, власне співпереживання. Всі твори емоційно напружені і експресивні, на них не можливо дивитися спокійно. Вони сприймаються як могутній реквієм мільйонам безневинних загублених душ, як вічний біль України...

Президія зайняла свої місця: Віце-консулін Ярослава М. Сочка, Консул Ігор Березкін, президент НУНО проф. д-р Д. Блохин, о. І. Мачужак, ведучі Академії д-р Тарас Бережанський і Леся Яремчук. Академія проходила за програмою. Відкрила академію проф. Д. Блохин і надала слово о. І. Мачужаку, який провів молитву. Після, до слова запрошений консул І. Березкін, який привітав присутніх і оголосив «Хвилину мовчання». Він виступив з цікавою промовою до присутніх, використовуючи спогади свої родичів, які пережили Голодомор. Віце-консулін Ярослава Сочка прочитала свого вірша і привітала всіх присутніх. А далі з доповіддю «Голодомори в Україні – політичні злочини проти української наці . Дослідники Голодоморів», виголосила проф. д-р Дарина Блохин.

Д-р Т. Бережанський прочитав доповідь про дослідження Голодоморів українськими дослідниками «Асоціації Голодоморів» в Києві. Студенти і ведучі читали вірші, які навіювали жаль за українцями, що загинули від рук радянських катів.

Особливо уважно слухали вірші про Голодомор, які емоційно читала Леся Яремчук та Тарас Бережанський та ін.

Богданна Саганюк зачитала проект листа – звернення до німецького уряду про визнання Голодомору 1932–1933 рр. як політичного акту радянської влади з метою знищення української нації і визнання його як Геноциду Українського народу.

Після цього Леся Яремчук прочитала вірш Анатолія Грицюка «Святий хліб», і Сестра служебниця Франціска роздала присутнім кусочки освяченого хліба.

Проф. Дарина Блохин наголосила, що українцям слід і надалі докласти усіх зусиль для визнання Голодомору як Геноциду українського народу законодавчими органами країн свого проживання; вести працю щодо внесення теми Голодомору до освітніх програм навчальних закладів, шкіл, проводити різні заходи, присвячені цій тематиці, і щоб привернути увагу широких мас і засобів масової інформації, проводити виставки, «круглі столи» прес-конференції, наукові міжнародні конференції, перегляди фільмів тощо.

Звернути увагу на те, щоб не допустити навіть сумніву про те, що дехто бажає Голодомор 1932–1933 рр. називати «трагедією», і пропонують змінити в ст. 1, «Закону про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні» слово «Геноцид» словом – «трагедія». Це було б неменшим злочином в історії України.

Потім проф. Д. Блохин зачитала «Листа–Звернення до німецького Бундестагу» з проханням признати Голодомор 1932–1933 рр. та Голоди 1922–1923 рр. та 1946–947 рр. німецьким урядом; до «Листа» прилучено підписи українців та німців, які були присутні на Міжнародній конференції.

Вкінці проф. Дарина Блохин подякувала всім присутнім і всім учасникам, які долучилися до проведення Жалобної академії і попросила засвітити свічки в домівках.

7. Круглий стіл: «Згадаймо тих, хто не дожив до світлих днів». До 87 річниці Голодомору-Геноциду та 73 р. Голоду в Західній Україні (25.11.2019)

- a. Служба Божа за померлими українцями у Голодоморі та Голодах. Покладання вінків та запалення свічок біля Монументу Голодомору при Греко-католицькій Церкві в Мюнхені. Заупокійна Служба: о. В. Войтович, Отці і Сестри Церкви та українська і німецька громади
- 5.2. «Круглий стіл»: «Згадаймо тих хто не дожив до світлих днів»: доповіді, спомини очевидців, матеріали Бундестагу про розгляд проблеми Голодомору,
- Виставка малюнків та нових видань, матеріалів про Голодомор та Голоди в Україні.

СПОМИНИ ОЧЕВИДЦІВ ПРО ГОЛОДОМОР 1932-1933 РОКІВ

Igor Kaczurowskyj

Igor Kaczurowskyj (Ігор Васильович Качуровський)

Dichter

Beschreibung:

Igor Kaczurowskyj war ein ukrainischer Dichter, Schriftsteller, Literaturtheoretiker und Rundfunk- г. «Freiheit», in München, Journalist. [Wikipedia](#)

Geboren: 1. September 1918, [Nischyn, Ukraine](#)

Verstorben: 18. Juli 2013, [München](#)

Ausbildung: [Ukrainische Freie Universität](#)

Bücher: [Because Deserters are Immortal](#), [Radiant Silvetkas](#), [Grundformen der Sprachformenanalyse : stilistik](#)

Auszeichnungen: [Shevchenko National Prize in Literature](#)

Проф. Д. Блохин

Спомини Ігоря Качуровського про Голодомор 1932-1933 років

Ігор Качуровський народився 1 вересня 1918 року на Чернігівщині, в м. Ніжин в родині юриста, випускника Київського університету, який певний час був державним секретарем Української Центральної Ради. Дитинство Ігора Качуровського пов'язане з нині відомим усій Україні селищем Крути, де родина мала невеличкий маєток. Та прихід радянської влади вносить неспокій у розмірне життя, що заставляє родину раз по раз переїжджати з місця на місце. Тому родина опинилася в Курську. Де Ігор закінчив школу та поступив до педінституту. Навчання перервала війна. Пізнього літа родина перебирається на захід. Понад 29 років (1968-1990) Ігор Качуровський працює журналістом. Як докторант УВУ, він захищає дисертацію: „Давні слов'янські вірування та їх зв'язок з індоіранськими віруваннями“ (1973). 3

1974 року викладав в УВУ курси Теорії літератури та історії новітньої літератури.

Попри всезростаючу кількість публікацій про Голодомор 1932-33 років, нам відомо, що Ігор Качуровський не обходив мимо і цю гірку сторінку в історії України. Спогади тих, хто вижив у страшні часи Голодомору, є стежкою, що пов'язує нас із „мертвими і ненародженими” і нині не дозволяють забути, а від так і дати шанс на повторення трагедії.

Ось, що розказував І. Качуровський:

„Голод, людоджерство і світле комуністичне майбутнє єдналися в один кривавий клубок часу – мертві з живими і напівживими, закатовані чужими і своїми, розпросторені понівеченими тілами, у вічність українці досі дивляться звідти на нас чорними проваллями черепа й сніжну зиму з 1930 - на 1932 рік ми проживали в Ніжині. Десь на провесні батька попередили, щоб тікав, бо мають заарештувати, і він відразу подався спочатку до Києва, а звідти – на Херсонщину, у Малу Виску, де жила мати молодша сестра, яка була заміж за партійцем пролетарського походження, що працював на цукровому заводі, головним бухгалтером. Партійний квиток був у нього в кишені, а не в серці. Тож він влаштував батька економістом. Помешкання батько знайшов аж під осінь, і ми : мама, я і мати тітка, стара революціонерка Марія Кониська, наприкінці серпня залишили рідний Ніжин і подалися до Малої Виски . Мені тоді минув 13-й рік. Оселилися ми в господаря на ймення Федь Кавун, знаний під іменем „Той, що з матнею”, бо носив козацькі шаровари, „з Чорне море завширшки”, сказав би Гоголь, і славився своїм ненажерством: міг з'їсти відерний чавун вареників, а потім уже не їв два дні, пив тільки воду.... Господарі жили в звичайній селянській хаті. А над вулицею мали кількакімнатний будинок... в одній половині жила самотня жінка, а в другій оселилися ми. У нас би цього Кавуна давно розкуркулили. Але він вчасно записався до „Спільної обробки землі” (СОЗ), що мало бути переходною ланкою до омріяної комуні як до „остаточної мети”. Була тоді пісня: Батько в СОЗі, мати в СОЗі , Діти лаять по дорозі.

Нема хліба, нема сала, Контрактація забрала.... Кавунова садиба виходила на широченний став, де по другий бік була цукроварня, ... але в ставу ніхто не купався. Вулиця звалась Басарабка і провадила до села Паліївки, де жили українізовані молдаване... День мого народження був довго у моєму житті прикрою датою: цього дня (1 вересня), треба було іти до школи після літніх ваканцій. Я ходив до шостої групи (класів тоді не було), замість навчання, був лабораторний метод: нас поділили на бригади, кожна самотужки мала опрацювати якісь певну тему, а потім хтось один відповідав за всіх співбригадників. Знання не можна було одержати, це було метою не допустити до поповнення зненавидженого у вищих партійних колах прошарку інтелігенції.

Помер Ігор Качуровський 18. липня 1913 року в Мюнхені, де і похований.

САВЕНКО ЄВГЕН, д-р, дослідник архівів, голова українського товариства «Вербиченька» в Нижнесамській національно-культурної автономії в Татарстані (Росія).

Євген Савенко, лікар, працював у Казані, але не забував свого походження. Він активно цікавиться культурою і історією України, працює в різних архівах, часто матеріали презентує на різних Міжнародних конференціях як в Україні, так і в Мюнхені на наших конференціях. Він створив українське товариство «Вербиченька» і організовує різні культурні вечори до ювілейних дат українських письменників, політиків, мистців та ін. Разом із сином він впорядкував невідомі могили німців

Зараз він на пенсії, але не покидає свою працю в рамках «Вербиченька».

(Д. Блохин)

Минуло довгі роки з того жахливого часу, коли Україна зазнала Великого Голоду. Я та мої рідні пережили голод, який був створений, щоб знищити вільний український дух, і не доведи Боже Україні ще раз пережити щось подібне / Є. Савенко.

Ось його матеріал із розмов Дейнеги Михайла Андрійовича.

ДЕЙНЕГА МИХАЙЛО АНДРІЙОВИЧ

СПОГАДИ

Переднє слово

Нижнекамська міська національно-культурна автономія „Українське товариство „Вербиченька” шанує й підтримує подружжя Дейнега протягом

багатьох років. Михайло Андрійович є Почесним членом Товариства, часто приходять на відкриті уроки і святкові заходи. Лізавета Пилипівна, на привеликий жаль, пересувається лише по кімнаті. Делегації товариства відвідують ветеранів вдома з концертами й подарунками, вони у відповідь щиро й відверто розповідають про минуле нам, нашій молоді.

Те, що пам'ятають наші ветерани ми не маємо права забувати. Це треба зберегти для майбутніх поколінь. Саме тому ми проводимо в українській недільній школі такі уроки-меморіали, як „Свічка пам'яті”, „Роковини Голодомору”, „Мужність потрібна завжди” та інші.

Дейнега Михайло Андрійович народився 18 листопада 1916 року в селі Званівка Артемівського району на Донеччині в Україні. Пережив Голодомор 1932-33 років. Проїшов Велику Вітчизняну війну пліч о пліч з дружиною Лізаветою Пилипівною, дослужився до звання майора. Вони нагороджені багатьма орденами й медалями.

Все життя вони багато працювали, відроджуючи народне господарство. Виростили двох доньок, трьох онуків, двох правнучок. Через усе життя пронесло це подружжя почуття ніжного кохання, добре ставлячись, розуміючи і підтримуючи один одного.

18 листопада 2008 р року Михайлу Андрійовичу виповнилося 92 роки. Нещодавно вони з Лізаветою Пилипівною відзначили 60-річчя подружнього життя. Ми щиро вітаємо цих мужніх людей, які винесли на плечах численні тягари і муки, подужали все, щоб мати змогу донести до нас свої спогади.

СПОГАДИ

старого ветерана про "малу батьківщину",

село Званівка на Донеччині в Україні.

Я, Дейнега Михайло Андрійович, народився у 1916 році, 18 листопада в селі Званівка, Артемівського району (тоді це був Бахмутський повіт), Донецької області (тоді Єкатеринославської губернії).

Наше село мало волосний статут. Управляв ним волосний писар Гришин Афанасій (по-батькові не пам'ятаю). Був він дуже доброю людиною, мав досить цікаву зовнішність, чорну бороду з "пробором" посередині, і носив золотий перстень. Жив він недалеко від волосної управи, у звичайному

селянському будинку з високими приступцями та критому очеретом. Було в нього три сини і донька. Старший син Всеволод у 20-х роках став секретарем сільського комітету комсомолу. Хлопчаками ми часто бігали на комсомольські збори, де годинами могли слухати його захоплюючі речі та мудрені слова, хоча мало чого ми з того розуміли. Середній син Олександр навчався в Кам'янській Агрошколі. Молодший Володимир, невисокий, але міцно збитий молодець, був завзятим футболістом. У 1944 році довелося нам зустрітися. Він воював на Українському фронті, мав звання старшого лейтенанта, а я вже був капітаном. Яка подальша доля братів Гришиних не знаю, але згадки про них у мене лишилися теплі.

Моє рідне село Званівка було досить заможним. В селі було більш як сто дворів. Бідняків було дворів зо 2-3, і то це були сім'ї, де любили довше поспати, жили безтурботно, а простіше сказати, ледацюги.

Мої батьки, Дейнега Андрій Степанович та мама Олександра Степанівна мали гарно, зручно влаштоване подвір'я, добрий будинок, сарай, повіть для реманенту, стійло з навісом для худоби, добрий льох, викладений з крейдяних блоків, та амбар. Мали в господарстві двоє коней, дві корови, двоє-троє свиней, 10-12 овець та різну птицю. Майже таким же було господарство і в інших наших селян.

Свого діда Степана Петровича я пам'ятаю не дуже гарно, він помер у 1922 році, мені тоді було 6 років. Його понесли коні, коли їхав з поля з гарбою кукурудзяного бадилля. Бадилля було багато, накладено високо, а коней він не загнуждав. Сповз з гарби вниз на ваги, з вагів упав під колеса... Добре пам'ятаю, як він лежав у кімнаті з затіненими вікнами на підлозі і стогнав, а нас дітей до нього не пускали. Потім, після похоронів, вся рідня згадувала його наказ сину Андрію, моєму батькові: "Андрію, якщо найдеш на дорозі конячу голову (череп), то й його загнуждай!". Бабуся Христина дожила до голодного 1933 року і померла. Їй було біля 90 років.

Вуличне прізвисько у нас було "Качури", а нас дітей дражнили "качуренятами". Пішло це прізвисько від того, що ще в молоді роки дід

Степан мав винний шинок, у якому торгував різними виноградними винами, які постачали йому з півдня та з Португалії. Звичайно, що частенько дідусь був "під градусами" і тоді, йдучи додому похитуючись, завжди наспівував одну й ту ж пісеньку:

"Йди, іди, качуре, додому,

Продам тебе жидові старому"...

У моїй Званівці був, зараз би назвали, "мельничний комбінат". Збудований він був у дуже мальовничому куточку, на березі річки Бахмутки, в гущавині зелених садків та струнких пірамідальних топольок. Там же стояли чепурненькі будиночки робітників, у більшості німців. Вони взяли в аренду млин, на якому випускались усі гатунки борошна, і навіть найвищий гатунок "тридцятка", який використовували для Великодніх пасок та святкового печива. Млин був висотою в три поверхи, збудований з великих крейдяних блоків, стягнутих між собою металевими прутами, товщиною в руку. Білі стіни 1-го та 2-го поверхів з боку млина служили нам екраном для кіно, яке ми дивилися влітку, сидячи на траві у парку з 1924 року. В цей же комбінат входила ще маслобійка, крупорушка та простора котельня з високою трубою й динамомашиною, по гудку якої ми завжди звіряли час ранком, в обід та ввечері.

Весь цей комплекс утримували на правах аренди німецькі фахівці. Деякі з них прожили все життя в нашому селі. Мали добрі, поважні стосунки з селянами.

Добре пам'ятаю Василя Васильовича Нейфельда. Він був і коновалом, і ветеринаром, і костоправом. У будь-яких потребах виручав безкоштовно, допомагав лікувати коней, худобу, ніколи не скупився на добру пораду. Якось вилікував мого брата Олексія, коли ми стрибали зі скирди соломи, і він зламав ногу. Його син, теж Василь, молодий, яскравий красень, був чудовим кіномеханіком. Оженився він на нашій піонервожатій, місцевій красуні Лозовій Вірі Іванівні. Так от 1 травня 1928 року Василь готувався до показу кінокартини у клубі, передивлявся і готував на вечір плівку. Під клуб на той

час переобладнали колишній будинок волосної управи, дерев'яний довгий будинок, критий листовим залізом. Раптом погас електричний струм. Василь запалив газову лампу. Необережно підніс до вогню кінострічку, яка тої ж миті спалахнула. На горі будки лежали географічні мапи, які теж спалахнули. Стеля була тесана, пофарбована світлою блакитною фарбою... Одним словом, 1 Травня 1928 року у селі було відзначено великою пожежею. Клуб згорів дотла. А ми, 12-річні хлопчаки, вперше побачили на власні очі, що таке пожежа.

На сільському сході Василь Васильович Нейфельд і вся німецька колонія попросили не доводити справу до суду, і взялися збудувати новий клуб по районному проекту на власні кошти. Свою обіцянку вони виконали, і до осені збудували новий, просторий клуб з великими світлими вікнами, з ігровими кімнатами, бібліотекою, читальною залою, сценою, гримерною для артистів, та цегляною кінобудкою вже прибудованою з зовнішнього боку. Цей клуб став для нас великою радістю, він надав нам великого уроку патріотизму і зміцнив відносини між сільчанами. Всі заходи віднині у нас проводились весело, дружно з музикою та піснями. Це було просто задоволення, а також відчуття нового часу.

Ще визначною пам'яткою нашого села Званівки була Земська лікарня на 50 місць, з операційною кімнатою, інфекційним відділенням, з чудовими будинками-квартирами для медперсоналу. Все було збудовано з червоної цегли, обнесені півтораметровим цегляним парканом, обсажено густими тополями, котрі на часи моєї юності досягли двох обхватів. Це був особистий куточок світу, недоступний нашому дитячому розумінню: білосніжні палати, медперсонал у білих халатах... у моїй пам'яті це лишилося як якась казка. Нажаль, у роки Вітчизняної війни 1941-45 років фашисти всю цю красу зрівняли з землею, лишивши тільки купу каміння.

Запам'ятався наш церковний храм - найкрасивіша церква з такими чудовими дзвонами, що їх передзвін було чути за 10-12 кілометрів по долині річки. До 10 років до церкви мене водила бабуся Христина. І тільки

після заснування в селі піонерських загонів, уже будучи піонером я перестав ходити до церкви, але ж прищеплені мені навички благочестія, привітання старших, поясний поклін священнику, поклін старості церковному Харитону Захаровичу Перепелиці, доброта душі і характеру залишились у мене назавжди. Я поважав інших, не мав гордині, за це завжди поважали і мене всі, з ким доводилось спілкуватися і під часи війни, і у мирному житті.

Настав 1929 рік. Як буває в житті, все добре, звичне, як і наша юність, швидко кінчається. Почалась загальна колективізація і ліквідація кулацтва, як класу. Як я зараз розумію, в ті часи до рангу кулаків можна було віднести і ліквідувати майже всіх мешканців нашого села. Хоча то були справжні працівники, люди, які з піснями, з танцями, весело працювали від зорі до зорі і взимку і влітку до сьомого поту. Нас дітей змалку батьки привчали до посильної селянської роботи. Мене батько у вісім років посадив на коня і наказав відвести у панський садок пастися. Я поїхав, кінь з пагорбка побіг швиденько, я з коня впав, забився, і заплакав. Батько знайшов мене під кущем, запитав що сталося, а потім сказав: "Синку, у твоєму житті буде ще немало злетів та падінь, радощів та невдач. Будь мужчиною, будь сильний духом, вчись спокійно переживати невдачі, та думай, як краще можна їх обійти". Я цей батьків наказ пам'ятаю все життя.

А події того 1929 року були бурхливі. На повний хід йшла ліквідація кулацтва. Тільки згодом, вже дорослим, вивчаючи історію КППС та інші науки я зрозумів, яке історичне безглуздя по розорінню заможних селян було вчинено у нашій Званівці! Адже то були найбільш роботящі люди, найбільш досвідчені землероби, достойні всілякої похвали, а ніяк не розорення. Та гірше всього було те, що розорення заможних сімей доручили саме тим біднякам, які були першими ледарями на селі.

А було це так. В Званівці було дві сім'ї братів Крайніх (імен та по батькові не пам'ятаю). Жили вони недалеко один від одного. У кожного було добре обладнане подвір'я, світлий будинок, сараї для худоби та птиці, конюшні, штучно викопані озера на садибах, багато зелені, все було акуратно

і добре доглянуто. У кожного з братів був добрий та різноманітний сільськогосподарський реманент та тяглова сила. На двох у них був трактор "Фордзон", у кожного було по кілька пар добрих коней, нафтовий двигун та молотилка для зерна. Сім'ї в них теж були не малі, адже великі сім'ї - то робочі руки. Брати допомагали багатьом з наших селян, особливо коли наставав час сіяти чи прибирати хліб.

Селяни, і мій батько теж, заздалегідь до жнив записувалися до якогось з братів у чергу на обмолот хліба. Робили так. Косили пшеницю, ячмінь, овес і гарбами звозили з поля додому, скирдували так, щоб між скирдами можна було загнати молотилку, визначали місце для нафтового двигуна, влаштовували його, заздалегідь домовлялися хто кому допомагає молотити і в 4-5 годині ранку починали працювати. Двигун гудів, молотилка працювала, повний двір людей, всі при ділі: хтось відгібає соломі, хтось на довгих рожнах відносить її в скирду, хтось прибирає полови, хтось затарює зерно, робота не легка, але ж з усіх боків чути сміх, гумор, пісні, і тільки час від часу гучний голос Крайнього-старшого до свого сина: "Даниле, налий каніфолі!". То треба було підливати каніфоль на головний пасок до двигуна молотилки, щоб зціплення було міцним. Один день - і всі скирди хліба були обмолочені, солома прибрана, зерно провітрене в засіках, половина в половнику. Господарю лишалося лише позамітати на току. Ввечері машина переїжджала до іншого двору. Як батько розраховувався я не знаю, але знаю точно, що селяни завжди працювали дружно, дуже були вдячні за таку допомогу братам Крайнім, і завжди їх згадували тільки добром. Але братів розкулачили.

Окрім Крайніх був ще за пару кілометрів від села хутір Мар'єнко. Там жили 17 сімей. Засновано його було в 1911 році по Столипінській реформі. Люди селилися на вільних, виділених їм землях, розбудовували подвір'я, насаджували садки, придбавали домашній скарб, худобу, господарство, працювали з ранку до темна. Під часи НЕПу придбали також молотилки, нафтодвигуни, три трактори, так від року до року багатіли. Вже в ті часи

люди там працювали колективно, розуміли, що така організація праці дає більше користі кожному. Люди там дуже добре ставилися і до влади і навіть просили заснувати там колгосп. Так ні ж! Їх було ліквідовано! Неймовірно безглуздя! Людей виселили, все забрали, будівлі зруйнували і пограбували, що могли - попалили, садки вирубали, земля заросла бур'янами. Правду казав Гоголь про наші дороги та дураків!

Багато разів збиралися наші селяни на збори по заснуванню колгоспу, багато сперечалися, доводили кожен своє, але все ж вирішили: всім вступити до колгоспу и назвати його "Колгосп імені 12-річчя Жовтневої революції". Вирішили узагальнити лише коней та волів. Коров та іншу худобу не узагальнювати. Центральну садибу колгоспу було влаштовано в будинку старшого з братів Крайніх.

Хочеться відзначити, що під час колективізації люди нашої Званівки не мали злості на Владу, церква благословила людей на колективний труд, вони ще з більшим завзяттям взялися за роботу і отримали непоганий результат. Вже в 1930-31 роках колгоспники виростили непоганий урожай. Зароблене зерно розвозили по дворах машиною. Мої батьки навіть частину його здавали в кооперацію в обмін на промтовари.

Багато було й меду. Жив у селі пасічник Костянтин Дейнега. Він мав від 60 до 90 сімей бджіл. Меду збирав багато. Був у нього найкращий в селі будинок, добрий виїзд: пара вороних коней і тачанка, міцне господарство. Він теж попав під розкулачення. А його син Іван служив у Червоній Армії і був відзначений нагородою, яка прирівнювалася до ордена Червоної Зірки, за заслуги в поході Антихайнена на фінів, які напали на Керелію в 1929 році і були розгромлені. Батько телеграмою викликав сина. Син приїхав, пред'явив документи про свою геройську службу, і районна влада навіть вибачившись перед ним, батька не стала чіпати. Тоді Костянтин сам попросився вступити до колгоспу пасічником.

Власної худоби у наших селян було багато, а пасти було нікому, бо всі від малого до великого працювали у колгоспі, сільгосппродукції на трудовні

одержували багато, життям були задоволені і йти в пастухи ніхто не хотів. Тому мій батько, Андрій Степанович, який працював завгоспом, поїхав наймати пастуха за Сіверський Дінець, де були різучі піски, народ жив бідно, в основному то були виселені по царському указу за різні провини люди. Тому вони згоджувалися на будь-яку роботу, аби заробити на хліб для сім'ї.

Діло було ранньої весни 1931 року. Дінець розлився дуже широко, ще пливла крижана шуга та окремі крижини, але паром уже пустили. Батько запряг в легку лінійку колгоспного казкової краси жеребця, щоб заодно трохи розім'явся, бо застоявся за зиму, і повів на паром. Все було добре, поки здорова крига не вдарила з усього маху в паром. Кінь, злякавшись, став дибки, підняв у повітря батька, тримавшого вузду, мотнув головою. І за мить батько опинився за бортом парому у льодяній воді. Батька витягли на паром, але на холодному вітрі він сильно простудився і захворів. Лікування того часу наслідків не дало і 12 січня він помер. Я в той час вже навчався в Артемівському планово-фінансовому технікумі, і був на практиці в місті Дружковці. Телеграма надійшла лише через дві доби і я не встиг на похорони батька. Приїхав попрощатися лише з його могилою на сільському цвинтарі, а потім знову поїхав на навчання. Приїжджав до матері лише на літні вакації.

Такі обставини склалися на початок 1932 року. Колгосп багатів, на широкій поймі річки Бахмутки кілька бригад вирощували під поливом городину (в одній з таких бригад працювала моя мама Олександра Степанівна).

Високий урожай овочів колгосп продавав на шахти, в торгівельні установи, заводи та інші організації, де була висока потреба в овочах. Пізніше стали продавати і продукцію з садків. Колгоспники зажили справно, тому скорочували власні господарства. Дуже добре було налагоджено харчування. На центральній садибі працювала їдальня, де кожен міг поїсти за дуже низьку ціну. А в польові бригади обіди привозили в термосах. Все було зручно й дешево. Відпадала потреба вести велике власне господарство.

Колгосп придбав свою електричну станцію, окрему від млину, було влаштовано освітлювання села та колгоспної ферми. Було в колгоспі кілька автомашин "Газиків", або тоді "АМО". Це теж дозволяло вирішувати багато тих чи інших проблем.

Весною 1932 року колгосп посіяв своєчасно хліб, підіймалася вся рослинність, літо видалося гарним, люди чекали доброго урожаю. Але не дочекалися. Ні грамини хліба на трудодні колгоспники не получили. Весь хліб по розпорядженню Влади було вивезено на хлібоприймальні пункти, навіть не залишивши насіння на наступний рік.

Восени вже почав відчуватися голод. Торішні запаси у людей стали поступово танути, і до зими вже настали страшні дні. То було просто жахливо! Вже давно не чути було пісень, сміху, гумору. Пересох трудовий ентузіазм, який був завжди притаманний українському народу. У грудні 1933 року голод панував скрізь! Люди почали пухнути з голоду, лікарні були переповнені, годувати було нічим, люди помирали десятками. Перших ще ховали, але згодом ховати вже було нікому, і трупи так і лежали в сараї лікарні мерзлі, в одній білизні.

Я в той час вчився вже на другому курсі технікуму. Голодні пайки ми студенти та викладачі відчули і на собі. Восени і взимку 1932-33 року студенти отримували в їдальні раз на день гарячу страву, це був біленький суп та 50 грамів хліба. Я і всі мої однокурсники щиро вдячні нашим викладачам, особливо Івану Михайловичу Бондаренку, за те, що вони замість своїх лекцій влаштовували нас на практичні роботи в закриті робочі кооперативи шахт та заводів з твердим карточним забезпеченням. Там ми працювали, одержуючи робочі пайки і платню рахівників. Я з 1 грудня 1932 року по 15 січня 1933 року був на практиці у м. Макіївка в ЗРК ім. Томського. Одержував пайок та мав право обідати в їдальні.

З матусиною листа дізнався, що вона, молодший брат Олексій, сестра Віра та наймолодший брат 9-річний Іван дуже голодують, і я можу вже не застати їх живими. Тоді я почав сушити сухарі. До 10 січня насушив мішок,

зібрав вермишелі, цукру, пряників, трохи олії, набив фанерну валізу, прив'язав до неї сухарі, що насипав у наволочку від солом'яного матрасу, і ввечері 14 січня робочим потягом виїхав з Макіївки. У 12 годин ночі я вже був на станції "Зовний", що за три кілометри від нашої Званівки.

Ніч була морозна та місячна, хоч голки збирай. Треба було мені пройти через села Варварівку та Химівку. Дійшовши до Варварівки я вже відчував важкість своєї ноші. Зайшов у будинок до своєї дальньої родини. Не зважаючи на ніч, двері були відчинені, я погукав: "Чи є хто живий?". З темряви старечий слабенький голосок: "Нема нікого. Всі повмирали. А мене ось Господь не прибирає ніяк". Я спитав чи нема у них саночок невеликих. Голос: "Шукай у сінях. Може найдеш". На радість я дійсно знайшов дерев'яні санчата, влаштував свою поклажу і швиденькою ходою поїхав додому, подалі від страшної хатини, в якій вже збирала свій урожай голодна смерть.

По дорозі через Химівку мені і зовсім ніхто не зустрівся, навіть ніяких не було чути звуків. Тиша, як у домовині! Не гавкають собаки, жодного вогника нема на все село! Нарешті я дійшов додому, постукав у рідне віконце. Мама ввімкнула світло і крізь сльози спитала: "Михайлику, це ти? Ти прийшов, і ти живий?" Я не міг натішитися, цілуючи очі найріднішої людини на світі!

Проснулися брати і сестра, мовчазно і сторожко дивляться на мене, дивуючись тому, що зі мною нічого не сталося. З виду я був не то щоб справний, але й не такий замучений, як вони. На них дивитися було страшно! Хоча ще не попухли, але схуднули до кісточок! І головне - їх очі, в яких можна було прочитати велику безнадійність і тільки чекання того часу, коли і їх морожені тільця, котрих вони щоденно бачили у вікно, відвезуть на сільський цвинтар. Ми всі дружно... заревіли. Від радощів, що побачились, від горя, що не знаємо виходу з такого становища. Мама сказала, що у них у льосі лишилось лише два кормових буряка. У брата Афанасія є ще буряки, але він живе за 12 кілометрів, а сили дійти туди у мами вже не було, вона боялась, що по дорозі може впасти і змерзнути, лишивши дітей самих.

Все, що я привіз, мама ретельно розділила на найменші порції кожному на день. Я спитав її, чому перш за все вона поцікавилася, чи я живий? І вона розповіла, що в селі Химівка, через яке я йшов, є ДОПР (Дом принудительных работ) Артемівської тюрми. Там у колишній барській садибі утримувалися під охороною заарештовані, які обробляли землю. Коли настала голодовка, охорона розбіглася і в'язні лишилися один на один зі своєю долею. Спочатку грабували на дорогах, а потім почали ще не попухлих з голоду людей красти, вбивати і їсти. Потім тільки я зрозумів чому так тихо було в тій Химівці, і як мені пощастило все таки нею пройти.

Натупні дні в селі були для мене гірше будь-яких катувань! Я вперше побачив, як з лікарні, що колись була казковим раєм, а тепер стала мертвим покоєм, вивозили на цвинтар морожені трупи, як-небудь накидані на гарбу, деякі в спідній білизні, а деякі навіть просто голі. І таке було кожного дня! Комок підступає до горла, коли згадую про це навіть через 70 років! А тоді!... В селі на вулицях стояла мертва тиша. Інколи проходив голодний старий чоловік, бабуся, або діти, просячи милостиню. Дітям ще давали по сухарику. Старим не подавали зовсім.

Найбільше горя викликала поява колишнього першого парубка нашого села, красеня й весельчака Любченка Григорія. Впізнати його було важко, він зайшов худий, блідий, зарісший бородою, з довгим по плечі нечесаним волоссям, привітався зі мною. Я спитав: "Як справи?". "Справи голодні - відповів Гриша. - Пережив смерть всієї рідні, але може й виживу до весни. Чув, що Сталін прислав на Україну Кагановича, який вигріб чисто все зерно у людей та відправив у Німеччину, міняти на якісь там машини"... Він пішов, а я зарідав від болю в душі, від горя, яке вчинили наші керівники простому народу-труженику, від розпуки і безвихіддя. І почав думати, що робити?

Пройшов тиждень, як я був дома з рідними, але радості це не приносило. Тільки додавалося печалі від постійного відчуття голоду, та безсилля чим-небудь запобігти горю родини. Але все гостріше я розумів, що

треба щось робити, інакше доля рідні була ясна як день - загальна яма-могила на кладовищі.

Ще в Артемівську я якось заходив до крамниці з чудернацькою назвою "Торгсін". У нашій учнівській програмі організації і техніці торгівлі такого слова ми не проходили. Та потім я дізнався, що то була крамниця "торгівлі з іноземцями" і там все продавали за золото.

Так роздумуючи, я згадав, що помираючи в 1931 році бабуся Христина залишила мені два золотих царських червінці. Дуже зрадів! Зажеврив вогник надії! Я спитав маму про ті червінці. Вона сказала, що з одного зробила собі п'ять коронок на зуби, а один замотала в коленкорову ганчірку і сховала в щілині під черепицею. Потім замазала глиною всі щілинки, щоб вітер не задував, а тепер не може і згадати де та щілина. Весь день я ламав серед зими глиняні шви на горищі, а все ж знайшов! Скільки було радості, адже то була надія на врятування рідних від голодної смерті! Я зліз з горища, підійшов до мами і розгорнув долоню. Але замість радості, мама заплакала. Вона злякалася за мене, адже в цей час пред'явити золоту монету було небезпечно. "Тебе заарештують, подумують, що у нас багато золота, прийдуть до нас шукати гроші!"... Скільки я не переконував маму, плакати вона не перестала. Тоді я взяв молоток і згорнув той червінець у трубочку, хоча все одно відразу було зрозуміло, що то є десятка. Мама плакати перестала, заспокоїлась.

З тим скарбом і поїхав я до Артемівська, зупинився у двоюрідної сестри Віри Василівни Гордієнко. Розповів їй про стан речей у селі, вона запропонувала мені свою допомогу. На другий день пішли ми в той "Торгсін", відстояли чергу, я підійшов до віконця. Серце мало не вистрибувало з грудей, так хвилювався. Але там спокійно взяли мою трубочку, поклали на терези і сказали: "9 карбованців, 72 копійки. А якби був нормальний червонець – дали б десятку". Я загубив 5 кілограмів вермішелі! Дали нам тоді 50 кг муки, 3 кг вермішелі, ще чогось, вже не пам'ятаю.

Наступного дня я взяв з собою пуд муки, всі продукти і поїхав додому. Не можливо передати радість мами, братів, сестри, коли вони відчували надію

на врятування від голодної смерті! Потім мама з братом перевезла додому останню муку. Так було врятовано від голоду мою рідню.

Я поїхав навчатися далі. Був на практиці в місті Костянтинівці, а в травні 1933 був у колгоспі села Зайцево Артемівського району, де розібрав, підшив та зробив повну бухгалтерську розноску документів по книгам. У колгоспі від голоду було багато павшої худоби, хліб випікали з трави магари, дрібні зерна якої не перетравлюються шлунком людини і приводять до смерті. Поки я там був протягом трьох тижнів бачив, як щоденно ховали людей, померлих від голоду і виснаження.

Я знаю з розповідей селян яких неймовірно тяжких зусиль коштувало посіяти по весні поля, але все було посіяно своєчасно. Дуже в цьому допомогли запаси меду, що додавав сили людям, працюючим на посівній. З нашого села лишилось мало людей. Я не можу привести точні цифри, але пам'ятаю, що коли приїхав на літні вакації, дуже рідко можна було побачити когось із знайомих. Взагалі людей у селі лишилось мало, і ті були якісь худі, виснажені, повільно рухались, як примари. Деякі з переживших голод, були заклопотані собою, весь час жили в чеканні, що таке повториться знову і знову. Жах голоду не пройшов. Люди жили переважно на траві та городині, про хліб намагалися не згадувати. І вже нічого казати про сміх, веселощі та жарти.

Як можна було нанести людям таке горе? Як можна так відноситися владі до своїх людей?! Я не можу знайти слів, щоб висловити чого заслуговують такі керівники! А вони ж лишилися без покарання! Їх не хвилює совість, їм байдуже безвинно загублені мільйони братів-українців. Це вони, керівники вищих ешелонів влади штучно вчинили такий злочин, і ми, ті, що залишилися живими проклинаємо їх і будемо проклинати поки живі».

На вікнах нашої залі світилися свічки – це символ пам'яті про всіх, хто загинув, це символ застереження проти злочинних дій наших завойовників, а разом з тим це – символ єдності всього народу, щоб не допустити таких злочинів у майбутньому.

На нашому заході із споминами виступили Д. Горбаль–Блохин, М. Оберраух-Мельничук (родичі її батька теж пережив Голодомор та Голоди в Україні), цікаво виступали із споминами про родичів Захарків О., Мельник Надя. Гутовський Володимир та і. О. Торкевич,. Далі переглянули фільм про Голодомор, а після всі оглядали виставку книг та картин і малюнків дітей.

Потім гостям було роздано свячений хліб. На цьому було закінчено цей захід.

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ «НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО

**ОБ'ЄДНАННЯ імені ПРОФ, Д-Р. ЮРІЯ БОЙКА-БЛОХИНА е.V. в
НІМЕЧЧИНІ
(18.11. 2021)**

*Із матеріалами конференції можна познайомитися у Збірнику №14,
котрий у видавництві.*

Висновок:

Голодомор 1932-33 рр. це дійсно – Геноцид проти українського народу і всієї України, він був запланований російським урядом на чолі Сталіна та його оплічників: Молотова, Кагановича, Постишева, Чубаря, Хатаєвича, Косіора, які знищили мільйони невинних людей і навіть дітей, і є Геноцидом, який на відміну жидівського Геноциду, це – війна «свого» уряду, проти свого народу. В цій війні силу мала озброєна жорстока радянська влада завойовника, яка силою і страхом нищила людей не тільки фізично, а й психічно, а втрати несла інша сторона – селяни. Ця війна закінчилась перемогою радянської влади, бо вона мала в своєму розпорядженні потужну силу: держапарат, ненависні вовчі закони, армію та інші репресивні органи: «буксирні бригади», «червоні мітли», комнезами, загони активістів своїх і чужих, «чорні дошки», які наганяли страх на людей, зрушили психіку, що змінював психотип людей і приводив до людоїдства в деяких селах.

Наслідки Голодомору – жахливі не тільки тим, що забрав мільйони невинних людей, але і тим, що залишив Голодомор після себе: знищив господаря землі – селянина, бо колгоспник ніколи не відчував себе господарем на ній, вона була не його, він був навіть не орендатор, а рабом, силою примусу влади, загнаний і заставлений працювати, нічого не отримувати від неї для життя. Селяни тікали і своїх дітей посилали до міст, а ті втрачали генетичну любов до землі, бо нічого не отримували, хіба голод і смерть. Тоді влада забирала і не давала паспортів, без яких не приймали на роботу в містах. Селяни у ХХ столітті перетворилися «катеринівськими» кріпаками, що нагадувало введене кріпацтво Катериною II.

Колись густо заселена земля пустувала, не було кому працювати, бо селян колишніх сіл і хуторів вивозилось і фізично знищувалось, а хутори і села знищувались, будинки знищували, або самі пустували, земля заростала бур'янами, садки вирубували тощо.

Чи не нагадує нам становище зараз в Україні: молодь тікає за кордон, перетворюється в «чорних» робітників-рабів низькооплачуваних, працюють на інші держави, не платять податки ні чужій, ні своїй державі, вчаться обманом жити; все «схвачено» на кордонах грішми для пропуску їх, як «нелегалів», часто жінки їдуть в непристойні заклади; у нас вони переповнені різними національностями, серед яких найбільше українок, які «заробляють гроші», кажучи, що вони працюють, але де?, не кажуть; руйнуються родини, а це негативно відбивається на дітях. Кажуть, що нема роботи в Україні. Так, а хіба немає землі? Українські чорноземи вивозились в Німеччину, а зараз заростають бур'янами, у селах пустують хати, бо залишилися лише старі люди, а молоді не бажають працювати. А як колись наші господарі – селяни працювали без техніки, були лише коні, плуги та робочі руки.

Ось так повторюється історія і тягне людей все назад, бо ніхто не навчив їх працювати так, як наших батьків, яких знищили, а молодь психологічно не навчилась чесно заробляти гроші в своїй країні, бо легше не оплачувати податки ні своїй, ні іншій країні. Уряд повинен кардинально

змінити закони в Україні, які є господарями її, знайти гроші, або забрати незаконні награвування у олігархів для оплати народу, і тоді будуть всі працювати на благо України. Менше надіятися на вхід у ЄС, щоб потім не шукати виходу із нього. Бо кому і за що ми потрібні ? Лише нашій Україні. Шукайте свій шлях для відновлення промисловості, сільського господарства і піднімайтесь до рівня високорозвинених країн, щоб вони нас просили увійти в Європейський Союз, як колись у Київській Державі, кланялись інші держави перед князем Володимиром Великим, і шукали зв'язків співпраці.

Молодь не повинна забувати тих страшних часів, які знищили нашу націю війнами та голодомором і голодами, які є передосторогою для майбутніх часів.

В переддень відзначення 90-ліття Голодомору 1932-33рр. і 75-річчя Голоду у Західній Україні, ми низько кланяємося всім, хто загинув у ці страшні Голоди і Голодомор в Україні, і обіцяємо Жертвам не забувати і молитися за їх душі, просити у Бога дати Царство Небесне та обіцяємо більше не допустити таких злочинів загарбників.

Слава Україні! Героям слава! Слава багатостражденному Українському Народові!

Д. Блохин